

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Eliška Kozáková

**Vliv nouzového stavu na posuzování
trestné činnosti**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: doc. JUDr. Bc. Tomáš Gřivna, Ph.D.

Katedra: Katedra trestního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 19. 11. 2021

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 156 984 znaků včetně mezer.

.....
Eliška Kozáková

V Oslu dne 12. prosince 2021

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu své diplomové práce, doc. JUDr. Bc. Tomáši Gřivnovi, Ph.D., za jeho odborné vedení, cenné rady, vstřícnost a čas, který mi věnoval. Můj dík dále neodmyslitelně patří mé rodině, která při mně stála a podporovala mě nejen při psaní diplomové práce, ale i v průběhu celého studia. Opomenout zde nemohu ani Aleše Kubíčka, který mi byl pevnou oporou, na niž jsem se mohla vždy spolehnout.

Obsah

Úvod	1
1. Nouzový stav	3
1.1. Obecně k mimořádným stavům	3
1.2. Nouzový stav	4
1.3. Nouzové stavy v historii České republiky do roku 2020.....	7
1.3.1. Nouzový stav v roce 2002.....	7
1.3.2. Nouzový stav v roce 2006.....	8
1.3.3. Nouzový stav v roce 2007.....	8
1.3.4. Nouzový stav v roce 2013.....	9
1.4. Nouzové stavy vyhlášené v letech 2020 a 2021	9
1.4.1. První nouzový stav – od 12. března 2020 do 17. května 2020	10
1.4.2. Druhý nouzový stav – od 5. října 2020 do 14. února 2021	10
1.4.3. Třetí nouzový stav – od 15. února 2021 do 28. února 2021	11
1.4.4. Čtvrtý nouzový stav – od 27. února 2021 na dobu 30 dnů	11
2. Nouzový stav a trestní právo	13
2.1. Nouzový stav v základní skutkové podstatě trestného činu	13
2.2. Nouzový stav jako obecně přitěžující okolnost.....	14
2.3. Nouzový stav jako zvláště přitěžující okolnost	16
2.3.1. Systematičnost zákonodárce	17
3. Problematické aspekty interpretace a aplikace nouzového stavu jako zvlášť přitěžující okolnosti	23
3.1. Zastánci časové souvislosti.....	26
3.1.1. Sdělení Nejvyššího státního zastupitelství.....	26
3.1.2. Vyjádření předsedy Nejvyššího soudu.....	27
3.1.3. Usnesení Nejvyššího soudu, č.j. 4 Tdo 1204/2020-493.....	27
3.1.4. Usnesení Nejvyššího soudu, č.j. 4 Tdo 1255/2020-232.....	29
3.1.5. Shrnutí.....	32
3.2. Zastánci věcné souvislosti	33
3.2.1. Rozsudek Krajského soudu v Plzni, č.j. 9 To 208/2020-384.....	33
3.2.2. Usnesení Nejvyššího soudu, č.j. 6 Tdo 1330/2020-304.....	36

3.2.3. Shrnutí	39
3.3. Sjednocení přístupu	40
3.3.1. Pandemický zákon	40
3.3.2. Rozsudek velkého senátu trestního kolegia Nejvyššího soudu, sp. zn. 15 Tdo 110/2021	42
3.3.3. Nález Ústavního soudu, sp. zn. IV. ÚS 767/21	44
3.3.4. Shrnutí	46
4. Zhodnocení současné právní úpravy	48
4.1. Posuzování kvalifikovaných skutkových podstat – sjednocení a co dál?	48
4.2. Co s nesprávnými rozhodnutími	52
4.3. Možnosti postupu soudů	56
4.3.1. Zásada subsidiarity trestní represe	57
4.3.2. Mimořádné snížení trestu odnětí svobody	60
4.3.3. Další možnosti(?)	61
Závěr	62
Seznam použitých zdrojů	I
1. Seznam použité literatury	I
2. Seznam použitých internetových zdrojů	I
3. Seznam použitých právních předpisů	IV
4. Seznam použité judikatury	VII
5. Seznam ostatních zdrojů	VII
Abstrakt	VIII
Klíčová slova:	IX
Abstract	X
Key words:	XI

Úvod

Svou diplomovou práci jsem se rozhodla zasvětit tématu nouzového stavu a jeho vlivu na posuzování trestné činnosti. Dění související s pandemií onemocnění covid-19 ochromilo celý svět a postihlo snad všechny oblasti našich životů, trestní právo nevyjímaje. Pandemie a s ní související nouzové stavy otevřely v trestním právu nové, do té doby neřešené otázky, které neunikly pozornosti médií, a potřeba jejich objasnění vyvolala nemálo diskuzí nejen v právnických kruzích, ale i v širší veřejnosti. Aktuálnost otázek se nesnížila ani po více než roce a půl od doby, kdy se v České republice začalo respirační onemocnění šířit.

V následujícím textu práce se nejprve zaměřím na otázku, jakým způsobem jsou nouzový stav a pandemie onemocnění v zákoně č. 40/2009 Sb., trestním zákoníku (dále jen „*trestní zákoník*“ či „*TZ*“) vůbec reflektovány, a zamyslím se, nakolik byl zákonodárce v tomto směru při vymezení právní úpravy systematický.

Nejzásadnější problém v trestním zákoníku pojící se s nouzovým stavem a pandemií onemocnění představují nepřiměřená potrestání pachatelů některých trestných činů spáchaných během nouzových stavů vyhlášených z důvodu pandemie onemocnění covid-19. Nouzový stav a pandemie onemocnění totiž mohou hrát roli v kvalifikovaných skutkových podstatách některých trestných činů. Zejména v rozhodovací praxi trestních soudů, ale i v přístupu ostatních orgánů činných v trestním řízení, se vyskytl rozkol v přístupu k přičítání těchto kvalifikovaných skutkových podstat. Jedna skupina soudů se přikláněla k názoru, že postačí časová a místní souvislost spáchaného činu se znakem kvalifikované skutkové podstaty, aby tato mohla být aplikována. Druhé skupině se takový přístup zdál nepřiměřeně přísný a rozporný se smyslem právní úpravy a zastávala názor, že je vedle časové a místní souvislosti zapotřebí i souvislost věcná. V březnu roku 2021 byly rozdílné přístupy sjednoceny ve prospěch názoru druhé skupiny. Ve své práci chci jednak blíže představit přístupy obou názorových skupin, a poté samozřejmě i jejich sjednocení.

Rozpor v rozhodovací praxi soudů je nežádoucí a odporuje zásadě legitimního očekávání, mělo by k němu proto docházet co nejméně. Nedávný rozdílný přístup soudů ve mně tudíž vyvolal úvahy, zdali je současná právní úprava příslušných kvalifikovaných skutkových podstat dostatečně jasná a určitá. I tyto své úvahy do diplomové práce zahrnu a budu se snažit navrhnout možné změny k vylepšení aktuálního znění zákona.

K rozhodovacímu rozkolu je pak nutno dodat, že první názorová skupina byla podstatně početnější a během nouzových stavů až do března 2021 se většina soudů ve svých rozhodnutích

spokojila s časovou a místní souvislostí k aplikaci kvalifikované skutkové podstaty.¹ Mnoho pachatelů tak bylo podle sjednocujícího právního názoru odsouzeno dle nepřiléhavé a příliš přísné právní kvalifikace.² Ve světle tohoto problému bych proto ráda zvážila, zda se po březnu 2021 nepřiměřeně přísně odsouzeným pachatelům nabízejí možnosti nápravy jejich odsouzení, popř. zda by v tomto ohledu nevyžadovala současná právní úprava rozšířit.

Konečně se zamyslím nad samotným posuzováním trestné činnosti soudy. Zhodnotím, zda jim právní úprava již před březnem 2021 neposkytovala možnosti, jak se nepřiměřeně přísnému potrestání pachatelů vyhnout, přestože byly přesvědčeny, že je třeba aplikovat přísnější kvalifikaci i bez věcné souvislosti činu se znakem kvalifikované skutkové podstaty.

Ke zpracování diplomové práce volím metodu deskriptivní pro popis samotného institutu nouzového stavu a pro nastínění jeho role v trestním právu. Za aplikace analytické a syntetické metody se zamyslím nad systematičností trestněprávní úpravy co do zahrnutí nouzového stavu. Při zkoumání rozhodovací praxe soudů využiji metodu deskriptivní a komparativní. Jasnost a určitost právní úpravy ve světle rozporu ve výkladu výše zmíněných kvalifikovaných skutkových podstat zhodnotím analýzou a syntézou. Pomocí analýzy a syntézy také zvážím, zda právní úprava nabízí dostatek možností pro nápravu příliš přísných odsouzení na základě právního názoru překonaného pozdější judikaturou a zda umožňuje soudům vyhnout se uložení trestu, který by v individuálním případě představoval nepřiměřeně přísné potrestání.

V diplomové práci budu vycházet zejména z právních předpisů, komentářové literatury, vysokoškolských učebnic a dalších odborných publikací, judikatury a stanovisek a samozřejmě i z internetových zdrojů.

¹ Podle Jakuba Drápala a Libora Duška byla kvalifikovaná skutková podstata u trestných činů krádeže aplikována v 91 % případů. Viz: DRÁPAL, J., DUŠEK, L. Tresty za nouzového stavu: nedořešený problém. *Právnícká fakulta: Univerzita Karlova* [online]. PRF UK, 2021, 24. května 2021 [cit. 28. října 2021]. Dostupné z: https://www.prf.cuni.cz/sites/default/files/uploads/files/LDH2021-1-Tresty-za-nouzoveho-stavu-nedoreseny-problem_1.pdf.

² Jakub Drápal a Libor Dušek se domnívají, že se může jednat o 1000 až 1500 pachatelů. Viz tamtéž.

1. Nouzový stav

1.1. Obecně k mimořádným stavům

Nouzový stav představuje vedle stavu ohrožení státu a válečného stavu jeden z mimořádných stavů upravených na ústavní úrovni. Samotnou úpravu nalezneme v ústavním zákoně č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ústavní zákon o bezpečnosti ČR“), nikoliv přímo v ústavním zákoně č. 1/1993 Sb., Ústavě České republiky, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „Ústava“). Ústava upravuje pouze válečný stav, a to ve svých čl. 39 odst. 3 a čl. 43 odst. 1. Tato situace, kdy ústavní řád neznal žádné jiné stavy reagující na mimořádné krizové situace, byla již od počátku shledávána nedostatečnou z hlediska zajištění bezpečnosti státu a jeho občanů.³ Z toho důvodu byl ústavodárcem přijat ústavní zákon o bezpečnosti ČR, který má dle své důvodové zprávy působit vedle Ústavy a tento její nedostatek kompenzovat. Cesta přijetí zcela nového ústavního zákona byla zvolena kvůli rozsáhlosti nové právní úpravy, která by v případě pouhé novelizace Ústavy mohla narušit její přehlednost.⁴

Mimořádné stavy jsou reakcí na určité krizové situace ohrožující bezpečnost státu a občanů. Jejich vyhlášení umožňuje příslušným orgánům flexibilně odpovídat na potřeby vycházející z dané situace a přijímat a provádět potřebná krizová opatření k vyřešení krizové situace.

Jak je již uvedeno výše, ústavní zákon o bezpečnosti ČR rozlišuje nouzový stav, stav ohrožení státu a válečný stav. Dle čl. 2 odst. 1 ústavního zákona o bezpečnosti ČR se od sebe jednotlivé mimořádné stavy liší co do intenzity, územního rozsahu a charakteru situace, kvůli níž jsou vyhlášovány. Z téhož ustanovení vyplývá, že mimořádné stavy jsou vyhlášovány v reakci na bezprostřední ohrožení svrchovanosti, územní celistvosti, demokratických základů České republiky nebo ve značném rozsahu vnitřního pořádku a bezpečnosti, životů a zdraví, majetkových hodnot nebo životního prostředí anebo je-li třeba plnit mezinárodní závazky

³ PAVLÍČEK, V. Kapitola XXV. § 1 Pojem a význam bezpečnosti státu. In: PAVLÍČEK, V. a kolektiv. *Ústavní právo a státověda, II. díl. Ústavní právo České republiky*. 2. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2015. ISBN 978-80-7502-084-0. s. 1060–1061.

⁴ Vláda České republiky: Důvodová zpráva k návrhu ústavního zákona č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky, č. 110/1998 Dz.

o obraně. Mimořádné stavy vyhláší příslušné orgány a jedná se o jejich možnost, nikoliv povinnost.⁵

Jelikož vyhlášení mimořádných stavů vyžaduje vyšší publicitu, čl. 12 ústavního zákona o bezpečnosti stanoví, že se rozhodnutí o mimořádném stavu zveřejňuje v hromadných sdělovacích prostředcích a vyhláší se stejně jako zákon, přičemž účinným je od okamžiku, který je v něm stanoven.

Zajištění svrchovanosti a územní celistvosti České republiky, jejích demokratických základů a ochrana životů, zdraví a majetkových hodnot je v ústavním zákoně o bezpečnosti ČR dokonce označeno za základní povinnost státu. Ústavní zákon o bezpečnosti ČR tuto povinnost dále rozvádí a zajišťování bezpečnosti České republiky tak v čl. 3 svěřuje ozbrojeným silám, ozbrojeným bezpečnostním sborům, záchranným sborům a havarijním službám. Na zajišťování bezpečnosti České republiky se rovněž mají podílet státní orgány, orgány územních samosprávných celků a právnické a fyzické osoby.

Právní úpravu obsaženou v ústavním zákoně o bezpečnosti ČR rozvádí zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „*krizový zákon*“).

1.2. Nouzový stav

Nouzový stav lze co do intenzity označit za nejmírnější z mimořádných stavů.⁶ V souladu s čl. 5 odst. 1 ústavního zákona o bezpečnosti ČR se vyhláší při živelních pohromách, ekologických nebo průmyslových haváriích, nehodách nebo jiném nebezpečí, které ve značném rozsahu ohrožují životy, zdraví nebo majetkové hodnoty a vnitřní pořádek a bezpečnost. Výčet důvodů pro vyhlášení je dle prof. Pavlíčka taxativní.⁷ JUDr. Uhl však v komentáři k ústavnímu

⁵ PAVLÍČEK, V. Kapitola XXV. § 1 Pojem a význam bezpečnosti státu. In: PAVLÍČEK, V. a kolektiv. *Ústavní právo a státověda, II. díl. Ústavní právo České republiky*. Op. cit. sub 3. s. 1066.

⁶ VANÍČEK, J. Ústavní zákon o bezpečnosti státu v čase vojny, vojnového stavu, výnimočného stavu a núdzového stavu a ústavní zákon o bezpečnosti ČR. In: PAVLÍČEK, V. a kolektiv. *Právo a bezpečnost státu: Sborník statí*. 1. vydání. Praha: Vodnář, 2002. ISBN 80-85889-55-2. s. 26.

⁷ PAVLÍČEK, V. Kapitola XXV. § 2 Mimořádné stavy. In: PAVLÍČEK, V. a kolektiv. *Ústavní právo a státověda, II. díl. Ústavní právo České republiky*. Op. cit. sub 3. s. 1071.

zákonu o bezpečnosti ČR⁸ zastává názor, že se jedná o výčet demonstrativní. V tomto směru se přikláním k názoru JUDr. Uhla. Zejména formulace, že se nouzový stav vyhláší v případě „jiného nebezpečí“, naznačuje demonstrativní výčet.

Nouzový stav vyhláší vláda, avšak v případě nebezpečí z prodlení jej může dle čl. 5 odst. 3 ústavního zákona o bezpečnosti ČR vyhlásit i předseda vlády. Jeho rozhodnutí následně podléhá schválení či zrušení vládou, které musí být učiněno do 24 hodin od vyhlášení rozhodnutí. O vyhlášení je třeba vždy informovat Poslaneckou sněmovnu Parlamentu České republiky (dále jen „*Poslanecká sněmovna*“), které náleží oprávnění nouzový stav zrušit.⁹

Vyhlášení nouzového stavu musí být doprovázeno řádným odůvodněním. Rovněž je třeba vymezit dobu a území, na kterém bude nouzový stav platit.¹⁰ Nouzový stav lze vyhlásit pro celé území státu, nebo i jen pro určitou část.¹¹ Doba trvání je omezena na 30 dnů, přičemž je možné ji prodloužit jen s předchozím souhlasem Poslanecké sněmovny.¹² Vláda či Poslanecká sněmovna ale mohou rozhodnout i o jeho předčasném zrušení. Nouzový stav tak může skončit uplynutím doby, na kterou byl vyhlášen, nebo zrušením vládou či Poslaneckou sněmovnou.¹³

Mimo vymezení doby a území platnosti musí vláda současně s vyhlášením nouzového stavu dále určit, která práva a v jakém rozsahu se v souladu s Listinou základních práv a svobod¹⁴ omezují a které povinnosti a v jakém rozsahu se ukládají.¹⁵ Jak známo, povinnosti

⁸ UHL, P. Čl. 6 ústavního zákona o bezpečnosti ČR. In: RYCHETSKÝ, P. a kolektiv. *Ústava České republiky: Ústavní zákon o bezpečnosti České republiky: Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-809-3. s. 1151–1155.

⁹ Ústavní soud dokonce odmítl svou pravomoc co do přezkumu vyhlášení nouzového stavu ve prospěch Poslanecké sněmovny. Svou pravomoc spatřuje pouze ve vztahu k přezkumu vyhlášených krizových opatření. Uvedené vyplývá z právní věty usnesení Ústavního soudu ze dne 22. dubna 2020, sp. zn. Pl. ÚS 8/20-2: „*Usnesení vlády o vyhlášení nouzového stavu dle čl. 5 a 6 BezpečČR [ústavního zákona o bezpečnosti ČR – pozn. aut.] je primárně aktem aplikace ústavního práva, a představuje tak „akt vládnutí“, který má normativní dopad a zásadně nepodléhá kontrole ÚS. „Přezkoumatelný“ je především Poslaneckou sněmovnou. Přezkum prostřednictvím ÚS by nemohl být absolutně vyloučen vůči té části rozhodnutí, která by obsahovala konkrétní krizová opatření obsahující obecně závazná normativní pravidla chování, a to zejména na základě návrhu politické menšiny.*“

¹⁰ Čl. 6 odst. 1 ústavního zákona o bezpečnosti ČR.

¹¹ Čl. 2 odst. 2 ústavního zákona o bezpečnosti ČR.

¹² Čl. 6 odst. 2 ústavního zákona o bezpečnosti ČR.

¹³ Čl. 6 odst. 3 ústavního zákona o bezpečnosti ČR.

¹⁴ Usnesení č. 2/1993 Sb., předsednictva České národní rady o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky (dále jen „*Listina základních práv a svobod*“)

¹⁵ Čl. 6 odst. 1 ústavního zákona o bezpečnosti ČR.

mohou být ukládány jen na základě zákona a v jeho mezích a jen při zachování základních práv a svobod, základní práva a svobody zase mohou být omezeny pouze zákonem za podmínek stanovených Listinou základních práv a svobod.¹⁶ Podrobnější úpravu omezování práv a ukládání povinností tedy poskytuje krizový zákon.

Možnosti omezení práv za nouzového stavu upravuje krizový zákon ve svém ust. § 5. Na nezbytně nutnou dobu a v nezbytně nutném rozsahu umožňuje krizovými opatřeními omezit:

- a) *„právo na nedotknutelnost osoby a nedotknutelnost obydlí při evakuaci osoby z místa, na kterém je bezprostředně ohrožena na životě nebo zdraví,*
- b) *vlastnické a užívací právo právnických a fyzických osob k majetku (ust. § 29 a 31), pokud jde o nucené omezení práva vlastníka nebo uživatele z důvodu ochrany života, zdraví, majetku nebo životního prostředí, které jsou ohroženy krizovou situací, přičemž je za toto omezení poskytnuta přiměřená náhrada,*
- c) *svobodu pohybu a pobytu ve vymezeném prostoru území ohroženého nebo postiženého krizovou situací,*
- d) *právo pokojně se shromažďovat ve vymezeném prostoru území ohroženého nebo postiženého krizovou situací,*
- e) *právo provozovat podnikatelskou činnost, která by ohrožovala prováděná krizová opatření nebo narušovala, popřípadě znemožňovala jejich provádění,*
- f) *právo na stávku, pokud by tato stávka vedla k narušení, případně znemožnění záchranných a likvidačních prací.“*

Mezi povinnostmi, které je na základě krizového zákona možné uložit, náleží například:

- a) *„evakuace osob a majetku z vymezeného území,*
- b) *zákaz vstupu, pobytu a pohybu osob na vymezených místech nebo území,*
- c) *ukládání pracovní povinnosti, pracovní výpomoci nebo povinnosti poskytnout věcné prostředky,*
- d) *bezodkladné provádění staveb, stavebních prací, terénních úprav nebo odstraňování staveb anebo porostů za účelem zmírnění nebo odvrácení ohrožení vyplývajícího z krizové situace.“¹⁷*

¹⁶ Čl. 4 odst. 1 a 2 Listiny základních práv a svobod.

¹⁷ Ust. § 6 odst. 1 krizového zákona.

1.3. Nouzové stavy v historii České republiky do roku 2020

Celkem čtyři nouzové stavy byly vyhlášeny až do roku 2020, který byl z důvodu pandemie onemocnění covid-19 co do počtu, délky trvání a rozsahu vyhlášených nouzových stavů skutečně výjimečný.

1.3.1. Nouzový stav v roce 2002

První nouzový stav byl vyhlášen rozhodnutím předsedy vlády č. 373/2002 Sb., o vyhlášení nouzového stavu pro území hlavního města Prahy, Středočeského kraje, Jihočeského kraje, Plzeňského kraje a Karlovarského kraje z důvodu značného rozsahu ohrožení životů, zdraví a majetku v důsledku rozsáhlých povodní na dobu od 18.00 hodin dne 12. srpna 2002 do 24 hodin dne 22. srpna 2002. Jak již vyplývá ze samotného názvu rozhodnutí předsedy vlády, povodňová situace dosáhla v srpnu roku 2002 v některých regionech natolik kritické úrovně, že ji již nebylo možné řešit běžným způsobem bez vyhlášení nouzového stavu. Na uvedené rozhodnutí navázal předseda vlády hned o den později rozhodnutím dalším, kterým nouzový stav rozšířil i na území Ústeckého kraje.¹⁸ Obě rozhodnutí byla poté vládou řádně schválena.¹⁹ Na území Karlovarského kraje se krizová povodňová situace zmírnila po pár dnech a ke dni 17. srpna 2002 byl zde nouzový stav zrušen.²⁰ Před koncem vyhlášeného nouzového stavu se ukázala potřeba jej ještě prodloužit pro území hlavního města Prahy, Středočeského, Jihočeského, Plzeňského a Ústeckého kraje. Vláda na tuto potřebu odpověděla svým rozhodnutím²¹ a nouzový stav prodloužila až do 24:00 hodin dne 31. srpna 2002. Vláda nepotřebovala předchozí souhlas Poslanecké sněmovny k prodloužení nouzového stavu, protože celková doba jeho trvání i s prodloužením nepřekročila 30 dnů.

Mezi nařízená krizová opatření patřila např. evakuace ohrožených osob z postiženého a ohroženého území, zákaz vstupu, pobytu a pohybu osob na postiženém území a na území, z něhož byla provedena evakuace, či pracovní výpomoc a povinnost poskytnout věcné

¹⁸ Rozhodnutí předsedy vlády č. 374/2002 Sb., o vyhlášení nouzového stavu pro území Ústeckého kraje z důvodu značného rozsahu ohrožení životů, zdraví a majetku v důsledku rozsáhlých povodní na dobu od 07.00 hodin dne 13. srpna 2002 do 24 hodin dne 22. srpna 2002.

¹⁹ Usnesení vlády České republiky č. 375/2002 Sb., České republiky o schválení Rozhodnutí předsedy vlády o vyhlášení nouzového stavu.

²⁰ Rozhodnutí vlády České republiky č. 383/2002 Sb., o zrušení nouzového stavu pro území Karlovarského kraje.

²¹ Rozhodnutí vlády České republiky č. 385/2002 Sb., o prodloužení nouzového stavu pro území hlavního města Prahy, Středočeského kraje, Jihočeského kraje, Plzeňského kraje a Ústeckého kraje.

prostředky k řešení krizové situace. Rozhodnutí omezila kupříkladu právo na nedotknutelnost osoby a obydlí při evakuaci z místa, na kterém je osoba bezprostředně ohrožena na životě a zdraví, vlastnické a užívací právo k majetku poskytovanému jakožto věcný prostředek potřebný k řešení krizové situace nebo svobodu pohybu a pobytu osob v prostoru, z něhož byla provedena evakuace.

1.3.2. Nouzový stav v roce 2006

Další závažné povodně, v jejichž souvislosti byl vyhlášen další nouzový stav, propukly v dubnu roku 2006.²² Nouzový stav platil od 23:00 hodin dne 2. dubna 2006 do 24:00 hodin dne 10. dubna 2006 na území Jihočeského, Středočeského, Ústeckého, Pardubického, Jihomoravského, Olomouckého a Zlínského kraje. Vzápětí došlo k prodloužení nouzového stavu ve všech krajích, a to až do 24:00 hodin dne 19. dubna 2006.²³

Krizová opatření a omezení práv byla obdobná jako při nouzovém stavu v roce 2002.

1.3.3. Nouzový stav v roce 2007

Další živelní pohroma, tentokrát orkán Kyrill, stála za vyhlášením třetího nouzového stavu v některých regionech.²⁴ Nouzový stav trval necelých 12 dní od 05:00 hodin dne 25. ledna 2007 do 24:00 hodin dne 5. února 2007.

Jelikož orkán měl ničivý dopad zejména na stromové porosty a lesy, vláda vyhlásila na předmětném území zákaz vstupu, pobytu a pohybu osob v lesích. Vlastníkům lesů, jejichž lesy byly postiženy, stanovila povinnost přednostně a bez zbytečných odkladů zpracovat kalamitou poškozené porosty.

²² Rozhodnutí vlády České republiky č. 121/2006 Sb., o vyhlášení nouzového stavu pro území Jihočeského kraje, Středočeského kraje, Ústeckého kraje, Pardubického kraje, Jihomoravského kraje, Olomouckého kraje a Zlínského kraje z důvodu vzniklé krizové situace spočívající v ohrožení životů, zdraví a značného rozsahu ohrožení majetku v důsledku rozsáhlých povodní na dobu od 23.00 hodin dne 2. dubna 2006 do 24.00 hodin dne 10. dubna 2006.

²³ Rozhodnutí vlády České republiky č. 126/2006 Sb., o prodloužení nouzového stavu.

²⁴ Rozhodnutí vlády České republiky č. 11/2007 Sb., o vyhlášení nouzového stavu pro území Jihočeského kraje, Plzeňského kraje, Karlovarského kraje, kraje Vysočina, kraje Libereckého, v rámci kraje Královéhradeckého pro okresy Trutnov, Náchod, Jičín, v rámci kraje Moravskoslezského pro okres Bruntál a v rámci kraje Středočeského pro okresy Benešov, Příbram, Kutná Hora a Kolín z důvodu vzniklé krizové situace spočívající v ohrožení životů, zdraví a značného rozsahu ohrožení majetku v důsledku rozsáhlé živelní pohromy.

1.3.4. Nouzový stav v roce 2013

Čtvrtý a do roku 2020 poslední nouzový stav opět zapříčinily povodně. Vyhlášen byl rozhodnutím vlády České republiky č. 140/2013 Sb., o vyhlášení nouzového stavu pro území Jihočeského kraje, Plzeňského kraje, Středočeského kraje, Libereckého kraje, Královéhradeckého kraje, Ústeckého kraje a hlavního města Prahy z důvodu vzniklé krizové situace spočívající v ohrožení životů, zdraví a značného rozsahu ohrožení majetku v důsledku rozsáhlé živelní pohromy na dobu od 21.00 hodin dne 2. června 2013 do odvolání. V jednotlivých krajích byl pak nouzový stav rušen třemi rozhodnutími vlády.²⁵ Jako poslední byl zrušen v Ústeckém, Středočeském a Karlovarském kraji, a to ke dni 29. června 2013.

Z nařízených krizových opatření lze jmenovat evakuaci osob a majetku z vymezeného území, zákaz vstupu, pobytu a pohybu osob na vymezených místech nebo území, ukládání pracovní povinnosti, pracovní výpomoci nebo povinnosti poskytnout věcné prostředky, regulační opatření k zabezpečení dodávek výrobků, prací nebo služeb atd. Omezilo se právo na nedotknutelnost osoby a obydlí při evakuaci osoby z místa, na kterém byla bezprostředně ohrožena na životě nebo zdraví, svoboda pohybu a pobytu ve vymezeném prostoru území ohroženého nebo postiženého krizovou situací, právo pokojně se shromažďovat ve vymezeném prostoru území ohroženého nebo postiženého krizovou situací a další.

Nutno dodat, že výše uvedené rozhodnutí č. 140/2013 Sb. je kritizováno JUDr. Uhlem v komentáři k ústavnímu zákonu o bezpečnosti ČR kvůli nedostatku určitosti ve vztahu k vymezení krizové situace („...z důvodu vzniklé krizové situace...“), pro niž byl nouzový stav vyhlášen, a ve vztahu k vymezení doby trvání („...do odvolání“).²⁶

1.4. Nouzové stavy vyhlášené v letech 2020 a 2021

Nouzové stavy vyhlášené v letech 2020 a 2021 byly výjimečné z několika důvodů. Od předchozích nouzových stavů se lišily zejména svou délkou, kdy nejdelší z nich trval 133 dní (nutno dodat, že na něj v podstatě plynule navázal další dva nové nouzové stavy). Dále je třeba si povšimnout územního rozsahu těchto nouzových stavů. Platily totiž pro území

²⁵ Rozhodnutí vlády České republiky č. 148/2013 Sb., o zrušení nouzového stavu pro území Libereckého kraje; rozhodnutí vlády České republiky č. 171/2013 Sb., o zrušení nouzového stavu pro území Jihočeského kraje, Plzeňského kraje a pro území hlavního města Prahy; rozhodnutí vlády České republiky č. 172/2013 Sb., o zrušení nouzového stavu pro území Ústeckého kraje, Středočeského kraje a Královéhradeckého kraje.

²⁶ UHL, P. Čl. 6 ústavního zákona o bezpečnosti ČR. In: RYCHETSKÝ, P. a kolektiv. *Ústava České republiky: Ústavní zákon o bezpečnosti České republiky: Komentář*. Op. cit. sub 8. s. 1151–1155.

celé České republiky, kdežto dosavadní nouzové stavy se vždy omezovaly jen na určité kraje, či dokonce okresy. Nezvyklý byl i důvod pro jejich vyhlášení. V novodobé historii se Česká republika ještě nesetkala se situací, kdy by výskyt určitého onemocnění dosáhl takového šíření, že by kvůli němu bylo zapotřebí podnikat speciální opatření v podobě nouzového stavu. Doposud činily největší obtíže živelní pohromy v podobě povodní a orkánu, pandemicky rozšířený výskyt nemoci nikoliv. V neposlední řadě lze poukázat na širokou škálu omezení práv a ukládání povinností dopadajících na všechny obyvatele České republiky, kterou lze rovněž označit oproti minulým nouzovým stavům za bezprecedentní.

1.4.1. První nouzový stav – od 12. března 2020 do 17. května 2020

První nouzový stav byl vyhlášen usnesením vlády České republiky č. 69/2020 Sb., o vyhlášení nouzového stavu pro území České republiky z důvodu ohrožení zdraví v souvislosti s prokázáním výskytu koronaviru /označovaný jako SARS CoV-2/ na území České republiky na dobu od 14.00 hodin dne 12. března 2020 na dobu 30 dnů. Vláda již při vyhlášení nouzového stavu očekávala potřebu jeho delšího trvání a využila rovnou maximální možnou délku jeho trvání bez předchozího souhlasu Poslanecké sněmovny. Následné prodloužení se ukázalo být nutným, a proto byl se souhlasem Poslanecké sněmovny nouzový stav prodloužen dvakrát – nejdříve do 30. dubna 2020²⁷, poté až do 17. května 2020²⁸.

1.4.2. Druhý nouzový stav – od 5. října 2020 do 14. února 2021

Druhý nouzový stav představoval doposud nejdelší nouzový stav v moderní historii České republiky. Vyhlášen byl usnesením vlády České republiky č. 391/2020 Sb., o vyhlášení nouzového stavu pro území České republiky z důvodu ohrožení zdraví v souvislosti s prokázáním výskytu koronaviru /označovaný jako SARS CoV-2/ na území České republiky na dobu od 00:00 hodin dne 5. října 2020 na dobu 30 dnů. Nakonec trval neuvěřitelných 133 dní, byl totiž celkem pětkrát prodloužen.²⁹ K šestému prodloužení předchozího nouzového stavu již Poslanecká sněmovna odmítla dát souhlas, a tak druhý nouzový stav skončil 14. únorem 2021.

²⁷ Usnesení vlády České republiky č. 156/2020 Sb., o prodloužení nouzového stavu v souvislosti s epidemií viru SARS CoV-2.

²⁸ Usnesení vlády České republiky č. 219/2020 Sb., o prodloužení nouzového stavu v souvislosti s epidemií viru SARS CoV-2.

²⁹ Usnesení vlády České republiky č. 439/2020 Sb., o prodloužení nouzového stavu v souvislosti s epidemií viru SARS CoV-2; usnesení vlády České republiky č. 471/2020 Sb., o prodloužení nouzového stavu v souvislosti

1.4.3. Třetí nouzový stav – od 15. února 2021 do 28. února 2021

Třetí nouzový stav plynule navázal na druhý. V reakci na nesouhlas Poslanecké sněmovny s dalším prodloužením druhého nouzového stavu požádali o vyhlášení nového hejtmani krajů a primátor hlavního města Prahy, jelikož shledávali odůvodněnost jeho dalšího trvání. Vláda jejich žádosti vyhověla a nový nouzový stav tak započal v 00:00 hodin dne 15. února 2021 s dobou trvání 14 dnů, tedy do 24:00 hodin dne 28. února 2021.³⁰ Nad ústavností třetího nouzového stavu se vedly vášnivé debaty. Často byl označován za způsob obcházení ústavního pořádku. Ústavní zákon o bezpečnosti ČR jasně stanoví, že nouzový stav může trvat nanejvýš 30 dnů, více jen s předchozím souhlasem Poslanecké sněmovny. Jelikož Poslanecká sněmovna další souhlas s prodloužením nouzového stavu neudělila, ten tak musel skončit. Vláda se však rozhodla pro vyhlášení nouzového stavu zcela nového. Vyhlášení nového nouzového stavu ale nebylo odůvodněno žádnou novou potřebou (například rapidním zhoršením pandemické situace). Důvod pro jeho vyhlášení se shodoval s důvodem vyhlášení předchozího nouzového stavu a lze k němu proto vztáhnout nesouhlas Poslanecké sněmovny s dalším trváním. Ústavodárce při schvalování ústavního zákona o bezpečnosti ČR zcela jistě neměl v úmyslu nastolit situaci, kdy vláda případný nesouhlas Poslanecké sněmovny s prodloužením nouzového stavu jednoduše překoná vyhlášením nouzového stavu nového.

1.4.4. Čtvrtý nouzový stav – od 27. února 2021 na dobu 30 dnů

Diskuse o ústavnosti třetího nouzového stavu postupně ustoupila do pozadí kvůli výraznému zhoršení pandemické situace a rozšíření nových, agresivnějších mutací viru SARS CoV-2 způsobujícího onemocnění covid-19. Usnesením vlády ze dne 26. února 2021³¹

s epidemií viru SARS CoV-2; usnesení vlády České republiky č. 521/2020 Sb., o prodloužení nouzového stavu v souvislosti s epidemií viru SARS CoV-2; usnesení vlády České republiky č. 593/2020 Sb., o prodloužení nouzového stavu v souvislosti s epidemií viru SARS CoV-2; usnesení vlády České republiky č. 21/2021 Sb., o prodloužení nouzového stavu v souvislosti s epidemií viru SARS CoV-2.

³⁰ Usnesení vlády České republiky č. 59/2021 Sb., o vyhlášení nouzového stavu pro území České republiky z důvodu ohrožení zdraví v souvislosti s prokázáním výskytu koronaviru /označovaný jako SARS CoV-2/ na území České republiky.

³¹ Usnesení vlády České republiky č. 96/2021 Sb., o vyhlášení nouzového stavu pro území České republiky z důvodu ohrožení zdraví v souvislosti s prokázáním výskytu koronaviru /označovaný jako SARS CoV-2/ na území České republiky na dobu 30 dnů od 00:00 hodin dne 27. února 2021.

byl opět vyhlášen nový nouzový stav s platností od 00:00 hod. dne 27. února 2021 na dobu 30 dnů.

2. Nouzový stav a trestní právo

Vyhlášený nouzový stav má vliv vedle mnoha jiných oblastí i na trestní právo. Odráží se zejména v otázce právní kvalifikace trestněprávně relevantního jednání a v rozhodování o trestu za spáchaný trestný čin.

Trestní zákoník na nouzový stav jednak navazuje základní skutkové podstaty třech trestných činů.

Nouzový stav je dále zohledněn jako obecně přitěžující okolnost.

V neposlední řadě může situace, která představuje důvod pro vyhlášení nouzového stavu, zapříčinit užití tzv. zvláště přitěžující okolnosti, tedy okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby.

2.1. Nouzový stav v základní skutkové podstatě trestného činu

Nouzový stav je obsažen v základních skutkových podstatách třech trestných činů. Náleží mezi ně:

- trestný čin ohrožení devizového hospodářství dle ust. § 247 TZ:

„Kdo poruší v době nouzového stavu zákaz uložený opatřením vydaným na základě krizového zákona ve vztahu k devizovému hospodářství a způsobí tím vážné ohrožení platební schopnosti vůči zahraničí nebo vnitřní měnové rovnováhy České republiky, bude potrestán odnětím svobody na jeden rok až šest let, peněžitým trestem nebo zákazem činnosti.“

- trestný čin nenastoupení služby v ozbrojených silách dle ust. § 372 TZ:

„Kdo na základě řádně mu doručeného povolávacího rozkazu nenastoupí za nouzového stavu službu v ozbrojených silách do 24 hodin po uplynutí lhůty stanovené v takovém povolávacím rozkaze, ač mu v tom nebránila žádná zákonem předpokládaná překážka, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok.“, a

- trestný čin vyhýbání se výkonu služby dle ust. § 384 odst. 1 TZ:

„(1) Kdo se za nouzového stavu v úmyslu vyhnout se výkonu služby poškodí na zdraví, předstírá nemoc, padělá listinu, zneužije návykovou látku nebo použije jiného úskoku, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta.“

Aby pachatel vůbec naplnil skutkovou podstatu výše uvedených trestných činů, musí k trestněprávně relevantnímu jednání dojít v době trvání nouzového stavu. Nouzový stav je tak v tomto případě nezbytnou podmínkou trestní odpovědnosti za výše uvedené trestné činy. Pokud by pachatel jednal stejným způsobem, avšak mimo dobu trvání nouzového stavu, už by se výše uvedených trestných činů dopustit nemohl.

2.2. Nouzový stav jako obecně přitěžující okolnost

Jak je již uvedeno výše, TZ zná nouzový stav i jako obecně přitěžující okolnost. Konkrétně ji vymezuje v ust. § 42 písm. j) TZ:

*„Soud jako k přitěžující okolnosti přihlédne zejména k tomu, že pachatel
[...]*

j) spáchal trestný čin za krizové situace, živelní pohromy nebo jiné události vážně ohrožující život, veřejný pořádek nebo majetek, anebo na území, na němž je prováděna nebo byla provedena evakuace, [...].“

Na první pohled zaskočí skutečnost, že TZ nehovoří o spáchání trestného činu přímo v době nouzového stavu, ale za krizové situace a dalších událostí. Ke správné interpretaci uvedeného ustanovení je zapotřebí nahlédnout do krizového zákona, který v ust. § 2 písm. b) definuje krizovou situaci. Krizovou situací se dle něj rozumí mimořádná událost, narušení kritické infrastruktury nebo jiné nebezpečí, při nichž je vyhlášen stav nebezpečí, nouzový stav nebo stav ohrožení státu. Pod pojem krizová situace lze tedy bezpochyby zařadit i nouzový stav.

Obecně přitěžující okolnost nevymezuje novou skutkovou podstatu (ať už základní či kvalifikovanou) a nemá vliv na právní kvalifikaci spáchaného trestného činu. Její úloha nastupuje až při hodnocení závažnosti spáchaného trestného činu za účelem uložení odpovídajícího druhu a výměry trestu. Obecně přitěžující okolnost totiž představuje jeden z nástrojů, který umožňuje reflexi povahy a vyšší závažnosti spáchaného trestného činu, poměrů pachatele, jeho chování po činu apod.³² a který díky tomu vede k uložení trestu individualizovaného a přiměřeného.

³² Viz ust. § 38 odst. 1 a ust. § 39 odst. 1 TZ.

Byl-li tedy trestný čin spáchan za nouzového stavu, může být tento přičten jako obecně přitěžující okolnost, což znamená o to vyšší závažnost, společenskou škodlivost spáchaného trestného činu, a je proto potřeba přísnějšího postihu.

Soud může pachateli přičítat obecně přitěžující okolnost jen tehdy, když spáchaný trestný čin neobsahuje ve své základní či kvalifikované skutkové podstatě zákonný znak, k němuž se vztahuje i obecně přitěžující okolnost.³³ Toto pravidlo je projevem zásady zákazu dvojího přičítání. Obsahuje-li tedy určitý znak již základní či kvalifikovaná skutková podstata trestného činu, vylučuje tato skutečnost přičítání téhož znaku jako obecně přitěžující okolnosti. Předpokládá se, že v trestní sazbě takové skutkové podstaty je znak dostatečně promítnut, a není proto nutné jej opakovaně zohledňovat jako obecně přitěžující.³⁴

U obecně přitěžující okolnosti navíc musí být splněna i požadovaná forma zavinění stanovená v ust. § 39 odst. 6 TZ. Dle tohoto ustanovení postačí u obecně přitěžující okolnosti v podobě nouzového stavu nevědomá nedbalost ve smyslu ust. § 16 odst. 1 písm. b) TZ.³⁵

Nutno také upozornit, že jako obecně přitěžující okolnost může být pachateli přičtena jen ta, která skutečně ovlivňuje povahu a závažnost spáchaného trestného činu, a proto je třeba ji zohlednit v ukládaném trestu.³⁶

Při posuzování by dále soud neměl jen stroze konstatovat naplnění či nenaplnění obecně přitěžující okolnosti, ale měl by posoudit i její intenzitu.³⁷

Zohlednění obecně přitěžující okolnosti při rozhodování o druhu a výměře trestu způsobí, že se soud při ukládání trestu zvolí přísnější druh trestu³⁸ nebo se bude pohybovat blíže horní

³³ Viz ust. § 39 odst. 5 TZ.

³⁴ HERANOVÁ, S. Kapitola XIX. § 1 Obecné zásady pro ukládání trestů. In: JELÍNEK, J. a kolektiv: *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 7.* vydání. Praha: Leges, 2019. ISBN 978-80-7502-380-3. s. 450.

³⁵ Ust. § 39 odst. 6 písm. b) TZ.

³⁶ NOVOTNÝ, O. DÍL PRVNÍ Obecná část. Kapitola XVI Ukládání trestů. § 1 Zásady ukládání trestů. In: ŠÁMAL, P. a kolektiv: *Trestní právo hmotné.* 8. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016. ISBN 978-80-7552-358-7. s. 381.

³⁷ Viz právní věta rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 25. listopadu 1964, sp. zn. 4 Tz 49/64: „Úplné zjištění všech polehčujících a přitěžujících okolností, jakož i zhodnocení stupně jejich intenzity ve vztahu k ostatním okolnostem, které se týkají činu a osoby pachatele a ve svém souhrnu tvoří stupeň nebezpečnosti činu pro společnost (§ 3 odst. 4 tr. zák.), je nezbytnou podmínkou pro stanovení druhu a výměry trestu.“

³⁸ PÚRY, F. Ust. § 42 TZ. Přitěžující okolnosti. In: ŠÁMAL, P. a kolektiv: *Trestní zákoník.* 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-428-5. s. 554.

hranici zákonem stanovené trestní sazby, nikoliv však mimo ni.³⁹ Obecnými nazýváme tyto přitěžující okolnosti z důvodu, že je lze uplatnit u jakéhokoliv druhu trestu a trestného činu (se zohledněním zásady zákazu dvojího přičítání).⁴⁰

2.3. Nouzový stav jako zvláště přitěžující okolnost

Mimo základní skutkové podstaty a obecně přitěžujících okolnosti hraje nouzový stav roli i jako zvláště přitěžující okolnost – tedy okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby u kvalifikovaných skutkových podstat.

Kvalifikovaná skutková podstata přistupuje k základní skutkové podstatě a zákonný znak v ní obsažený odráží vyšší společenskou škodlivost spáchaného trestného činu. Kvalifikovaná skutková podstata musí být pokaždé navázána na skutkovou podstatu základní. Znamená to, že musejí být vždy naplněny znaky základní skutkové podstaty a teprve poté lze uvažovat naplnění znaků a případnou aplikaci skutkové podstaty kvalifikované. Kvalifikovaná skutková podstata základní pouze upravuje, doplňuje o další znak zvyšující stupeň její společenské škodlivosti, nikdy ji ale nemění podstatně. Potřeba podstatné změny už vyžaduje vymezení nové základní skutkové podstaty.⁴¹

Co se zavinění týče, obecně dle ust. § 17 TZ postačí nedbalost.

Jsou-li znaky kvalifikované skutkové podstaty naplněny, uplatní se přísnější postih v podobě vyšší trestní sazby. Oproti obecně přitěžující okolnosti způsobí zvláště přitěžující okolnost vykročení z mantinelů trestní sazby stanovené u základní skutkové podstaty. Obecně přitěžující okolnost pouze určuje, jak moc by se měl soud při ukládání trestu přiblížit k horní hranici stanovené trestní sazby. Nikdy nezpůsobí, že soud uloží trest překračující tuto hranici. Zvláště přitěžující okolnost je však důvodem pro vymezení a užití trestní sazby nové, přísnější. Odráží se v ní ještě vyšší závažnost daného trestněprávně relevantního jednání než v případě přitěžující okolnosti obecné.

³⁹ HERANOVÁ, S. Kapitola XIX. § 1 Obecné zásady pro ukládání trestů. In: JELÍNEK, J. a kolektiv. Op. cit. sub 34. s. 450.

⁴⁰ PÚRY, F. § 41. Polehčující okolnosti. In: ŠÁMAL, P. a kolektiv: *Trestní zákoník*. Op. cit. sub 38. s. 541.

⁴¹ JELÍNEK, J. Kapitola VI. § 3 Třídění skutkových podstat trestných činů. In: JELÍNEK, J. a kolektiv. Op. cit. sub 34. s. 173.

Nouzový stav – v některých případech (objasnění viz níže) – v kvalifikovaných skutkových podstatách figuruje v této podobě:

„[...] spáchá-li čin [...] za stavu ohrožení státu nebo za válečného stavu, za živelní pohromy nebo jiné události vážně ohrožující život nebo zdraví lidí, veřejný pořádek nebo majetek,“

Kvalifikované skutkové podstaty pamatují z mimořádných stavů na stav ohrožení státu a na válečný stav, nouzový stav však výslovně nezmiňují. Zde je vhodné si vzít na pomoc ústavní zákon o bezpečnosti ČR a porovnat znaky kvalifikovaných skutkových podstat s důvody pro vyhlášení nouzového stavu. Z porovnání vyplývá shoda části důvodů pro vyhlášení nouzového stavu a znaků kvalifikovaných skutkových podstat. Nouzový stav lze mimo jiné vyhlásit i z důvodu živelní pohromy, nehod nebo jiného nebezpečí (události), které ve značném rozsahu (vážně) ohrožují životy, zdraví nebo majetkové hodnoty anebo vnitřní pořádek a bezpečnost (veřejný pořádek). Dá se říci, že vyhlášený nouzový stav deklaruje důvod svého vyhlášení – v některých případech tak i znak kvalifikované skutkové podstaty v podobě živelní pohromy nebo jiné události vážně ohrožující život nebo zdraví lidí, veřejný pořádek nebo majetek (dále také „*ohrožující událost*“). Byť tedy kvalifikovaná skutková podstata výslovně neuvádí ve svých znacích nouzový stav, mnohdy bude její aplikace souviset právě s vyhlášeným nouzovým stavem.

Vzhledem k tomu, že nouzový stav vystupuje pouze jako indikátor možné ohrožující události, je nutné v každém případě vyhodnotit zvlášť, zdali skutečně ohrožující událost panuje, a to i přesto, že je vyhlášen nouzový stav. To však platí i naopak – ohrožující událost může existovat, aniž by byl nouzový stav vyhlášen. Lze tedy uzavřít, že nouzový stav sám o sobě není předpokladem aplikace kvalifikované skutkové podstaty, není jejím znakem a může být pouhým vodítkem ke konstatování naplnění jejího znaku v podobě ohrožující události.

2.3.1. Systematičnost zákonodárce

Zmíněnou kvalifikovanou skutkovou podstatu zákonodárce vymezil u následujících trestných činů:

- šíření nakažlivé lidské nemoci dle ust. § 152 odst. 1 a 2 písm. b) TZ,
- šíření nakažlivé lidské nemoci z nedbalosti dle ust. § 153 odst. 1 a 2 písm. a) TZ,

- ohrožování zdraví závadnými potravinami a jinými předměty dle ust. § 156 odst. 1 a 2 písm. b) TZ,
- ohrožování zdraví závadnými potravinami a jinými předměty z nedbalosti dle ust. § 157 odst. 1 a 2 písm. a) TZ,
- krádež dle ust. § 205 odst. 1 či 2 a 4 písm. b) TZ,
- zpronevěra dle ust. § 206 odst. 1 a 4 písm. c) TZ,
- podvod dle ust. § 209 odst. 1 a 4 písm. c) TZ,
- lichva dle ust. § 218 odst. 1 a 3 písm. a) TZ a
- šíření poplašné zprávy dle ust. § 357 odst. 1 nebo 2 a 4 písm. a) TZ.

Na tomto místě se nabízí otázka, zda byl zákonodárce systematický při výběru trestných činů, k nimž danou kvalifikovanou skutkovou podstatu přiřadil. U vyjmenovaných trestných činů zákonodárce považoval za nutné zpřísnit trestní sazbu za předpokladu, že byly spáchány za ohrožující události. Dle mého názoru však v trestním zákoníku nalezneme i další trestné činy, jejichž spáchání za ohrožující události zvyšuje jejich společenskou závažnost, a bylo by proto důvodné vymezit zmíněnou kvalifikovanou skutkovou podstatu i u nich. Níže příkladmo uvádím několik trestných činů, u nichž bych to považovala za důvodné.

- *Neposkytnutí pomoci dle ust. § 150 TZ:*

Neposkytne-li pachatel pomoc osobě, která je v nebezpečí smrti nebo jeví známky vážné poruchy zdraví nebo jiného vážného onemocnění, za ohrožující události, zvyšuje se tím dle mého mínění společenská závažnost daného trestného činu. Objektem neposkytnutí pomoci jsou život a zdraví lidí a pojetí trestného činu vychází z humanity, solidarity mezi osobami, společenské soudržnosti.⁴² Během ohrožující události může často dojít ke zvýšení rizika ohrožení života či zdraví, přičemž se zpravidla sníží i dostupnost pomoci, a proto je každá možnost pomoci o to cennější. Toho si je nepochybně vědom každý člen společnosti a neposkytne-li pomoc ohrožené osobě, ač tak může učinit bez nebezpečí pro sebe nebo pro jiného, během ohrožující události, kdy je obzvláště zapotřebí, aby si všichni vzájemně pomáhali a společnou silou se snažili překonat nepříznivou situaci, závažnost jeho jednání je vyšší než za běžného stavu.

⁴² ŠÁMAL, P. § 150. Neposkytnutí pomoci. In: ŠÁMAL, P. a kolektiv: *Trestní zákoník*. Op. cit. sub 38. s. 1591.

- *Obchodování s lidmi dle ust. § 168 TZ:*

Za ohrožující události může vzrůst riziko obchodování s lidmi. V porovnání s běžným stavem může vlivem ohrožující události nastat nepřehledná situace, kdy nejen orgány veřejné moci, ale i blízké okolí ztrácí přehled o osobách, a tudíž může trvat mnohem delší dobu, než bude zaznamenáno zmizení oběti. Rovněž může ohrožující událost osoby uvrhnout do zoufalé situace (nedostatek peněz, jídla, ztráta přístřeší, ztráta zaměstnání, ztráta rodičů, živitele, pečující osoby apod.), čímž se stávají snáze ovlivnitelné. To vše pachatelům usnadňuje spáchání trestného činu a zneužijí-li takových okolností ke spáchání svého činu, společenská závažnost činu je o to vyšší.

- *Útisk dle ust. § 177 TZ:*

Jak je uvedeno výše, kvůli ohrožující události se mohou lidé snáze a častěji ocitnout v zoufalé situaci vyznačující se tísní či závislostí, což pachateli usnadňuje donucení takových osob ke konání, opomenutí či strpění něčeho. Skutečnost, že pachatel zneužívá situace, která postihuje celou společnost, a za oběť si vybírá ty osoby, na které situace dopadá obzvláště tíživě, činí jeho jednání škodlivějším.

- *Neoprávněné nakládání s osobními údaji dle ust. § 180 TZ spolu s neoprávněným přístupem k počítačovému systému a nosiči informací dle ust. § 230 TZ:*

Tyto trestné činy zde záměrně uvádím společně a do výčtu jsem je obsáhla s poukazem na pandemii onemocnění covid-19. Pokud se chtěli občané během pandemie navrátit více méně ke svým běžným životům (tj. být přítomni na pracovišti, cestovat, navštěvovat restaurační zařízení, divadla atd.) nebo měli-li podezření, že onemocněli, či byli-li v kontaktu s osobou nakaženou onemocněním covid-19, nezbylo jim než podstoupit test na přítomnost viru ve svém těle. Testování provádělo mnoho zařízení – ať již veřejných, či soukromých. Registrace k testu a jeho provedení však bylo podmíněno zadáním osobních údajů obsahujících např. i rodné číslo. V rukou mnoha různých subjektů a v nespočtu počítačových systémů se tak nahromadilo bezprecedentní množství osobních údajů. Osoby, jichž se údaje týkají, přitom neměly na výběr, zda osobní údaje poskytnou a zda se nechají otestovat – zvláště ne, pokud přišly do kontaktu s nakaženým.

Zvýšená nutnost poskytovat osobní údaje může nastat i za jiné ohrožující události než za pandemie onemocnění covid-19. Dovedu si představit, že kupříkladu během živelních pohrom může státní moc po svých občanech vyžadovat, aby uváděli místo svého pobytu za účelem usnadnění jejich vyhledání či včasného odhalení jejich zmizení.

V situaci, kdy není zcela na vůli osob, zda a jaké osobní údaje poskytnou, a kdy dochází k poskytování osobních údajů mnohem častěji a ve větší míře, se mi jeví neoprávněné nakládání s nimi mnohem závažnější, než když osoby poskytují své údaje dobrovolně a jen v nejnútnejší míře. To samé pak lze vztáhnout na trestný čin neoprávněného přístupu k počítačovému systému a nosiči informací, kde jsou poskytnuté osobní údaje uloženy.

- *Opuštění dítěte nebo svěřené osoby dle ust. § 195 TZ:*

Základní skutková podstata předpokládá, že pachatel v tomto případě pečuje o dítě, popř. o jinou osobu, která si sama nemůže opatřit pomoc. Trestného činu se pachatel dopustí, pokud dítě nebo takovou osobu opustí, čímž je vystaví nebezpečí smrti nebo ublížení na zdraví. Opuští-li pachatel dítě či svěřenou osobu během ohrožující události, kdy panují nebezpečné a nejisté podmínky, úmrtí či ublížení na zdraví opuštěného se stává pravděpodobnějším. Nebyl-li opuštěný schopen si opatřit pomoc v době mimo ohrožující událost, tím spíše si ji neopatrí za ohrožující události. Opuštěním osoby, která je zcela závislá na jeho péči, za situace, kdy se ohrožení života a zdraví všeobecně zvyšuje a možnost pomoci se vzdaluje, pachatel prokazuje svou nezodpovědnost, bezcitnost a lhostejnost k hodnotám, jako je humanita, solidarita, soucit. V tom spatřuji nesrovnatelně vyšší škodlivost jednání pachatele, než kdyby se daného činu dopustil mimo ohrožující událost.

- *Dotační podvod dle ust. § 212 TZ, úvěrový podvod dle ust. § 211 TZ či zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby dle ust. § 240 TZ:*

Během pandemie onemocnění covid-19 vypsaly zejména vláda a ministerstva řadu programů podpor pro osoby, na které negativně dopadly důsledky pandemie a protipandemická opatření.⁴³ Velké množství a roztržitost programů, potřeba podpořit osoby co nejdříve a implementovat proto programy do praxe co nejrychleji způsobilo nepřehlednost podávání žádostí a jejich vyřizování. Pachatelé výše uvedených trestných činů pak předstíráním či zkrácením skutečností, zamlčováním údajů apod. mohli snadno vylákat z veřejných rozpočtů podpory, na něž by jinak neměli nárok, v naději, že ve vzniklém zmatku jejich činy nebudou odhaleny.⁴⁴ Na povaze konkrétní podpory pak záleží, jakého trestného činu se pachatel

⁴³ Opatření na podporu ekonomiky. *Vláda České republiky* [online]. Vláda ČR, 2021, 7. května 2021 [cit. 27. října 2021]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/scripts/detail.php?abbrev=180601>.

⁴⁴ K čemuž skutečně docházelo: PAULENKOVÁ, K. Covidová pomoc se v Česku zneužívá čím dál víc. Podvody končí i na policii Zdroj: https://www.idnes.cz/ekonomika/domaci/covid-programy-zneuzeni-financi-sprava-dotace.A210506_205033_ekonomika_mato. *iDNES.cz* [online]. MAFRA, 2021, 7. května 2021 [cit. 27. října 2021].

svým jednáním dopustil.⁴⁵ Neoprávněné čerpání financí z veřejných rozpočtů je velmi nežádoucím jevem. V tomto případě navíc pachatelé využívali neblahých dopadů pandemické situace ke svému prospěchu a to, že se jednalo o prostředky určené pro podporu osob zasažených pandemií po finanční stránce ve větší míře než ostatní, jedinež dokládá lhostejnost pachatelů vůči svému okolí a společné snaze společnosti vypořádat se s pandemií a činí jejich jednání pro společnost škodlivějším. Lze předpokládat, že vláda a ministerstva by vypisovaly podobné programy i za jiných ohrožujících událostí (povodní, požárů apod.), kdy by rovněž k jejich zneužívání mohlo docházet. Kvalifikovaná skutková podstata by proto našla své uplatnění i za jiných ohrožujících událostí než jen za pandemie onemocnění covid-19.

- *Obecné ohrožení dle ust. § 272 a § 273 TZ:*

Ohrožující událost se sama o sobě vyznačuje zvýšeným nebezpečím smrti, újmy na zdraví či škody na majetku, s nímž se musí společnost potýkat. Zvyšuje-li někdo toto nebezpečí ještě tím, že se dopustí úmyslného či nedbalostního obecného ohrožení, svědčí to o jeho zvláštní bezohlednosti vůči zbytku společnosti. Takové jednání si z mého pohledu zaslouží přísnější trestní postih než obecné ohrožení spáchané za běžného stavu věcí.

- *Poškození a ohrožení provozu obecně prospěšného zařízení dle ust. § 276 a § 277 TZ:*

Mezi obecně prospěšná zařízení řadí trestní zákoník ve svém ust. § 132 „[...]veřejné ochranné zařízení proti požáru, povodni nebo jiné živelní pohromě, obranné nebo ochranné zařízení proti leteckým a jiným podobným útokům nebo jejich následkům, ochranné zařízení proti úniku znečišťujících látek, zařízení energetické nebo vodárenské, [...], zařízení a sítě elektronických komunikací a koncová telekomunikační a rádiová zařízení, zařízení držitele

2021]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/ekonomika/domaci/covid-programy-zneuzeni-financi-sprava-dotace.A210506_205033_ekonomika_mato.

⁴⁵ Např. dle § 6 odst. 2 zákona č. 159/2020 Sb., o kompenzačním bonusu v souvislosti s krizovými opatřeními v souvislosti s výskytem koronaviru SARS CoV-2 je kompenzační bonus vrátkou daně z příjmů fyzických osob ze závislé činnosti. Zneužití kompenzačního bonusu proto může představovat trestný čin zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby dle ust. § 240 TZ. Covid nájemné je zase dotací a jeho zneužití by zakládalo dotační podvod. Viz: LEDVINKOVÁ, P. Tresty za zneužití podpory pro podnikatele stížené koronavirem. *Právní rádce* [online]. Economia, a.s., Hospodářské noviny HN.cz, 2021, 4. září 2020 [cit. 27. října 2021]. Dostupné z: <https://pravnicradce.ekonom.cz/c1-66809940-tresty-za-zneuzeni-podpory-pro-podnikatele-stizene-koronavirem>.

Národní rozvojová banka zase poskytovala v rámci programu Úvěr COVID bezúročně provozní úvěry podnikatelům zasaženým pandemií onemocnění covid-19 (viz: Spouštíme příjem žádostí do programu Úvěr COVID. *Národní rozvojová banka* [online]. NRB, 2021, 15. března 2020 [cit. 1. listopadu 2021]. Dostupné z: <https://www.nrb.cz/spoustime-prijem-zadosti-do-programu-uver-covid/>). Vylákání úvěru uvedením např. nepravdivých údajů by pak naplnilo skutkovou podstatu trestného činu úvěrového podvodu.

poštovní licence, zařízení pro veřejnou dopravu, včetně součástí dráhy a drážních vozidel ve veřejné drážní dopravě a svislých zákazových nebo příkazových dopravních značek a dopravních značek upravujících přednost.“ Obecně prospěšná zařízení musejí být vždy připravena plnit svou funkci. Důraz na jejich připravenost je pak třeba klást především během ohrožující události, kdy je společnost více než jindy ohrožena živelními pohromami, ozbrojenými útoky, ekologickými haváriemi a zvládnutí situace vyžaduje plnou funkčnost komunikačních zařízení, pošty či dopravy. Ohrozí-li pachatel provoz zařízení, či jej přímo poškodí, zasahuje tak celou společnost a komplikuje vypořádání se s ohrožující událostí. Takové jednání je během ohrožující události velmi nežádoucí, jeho důsledky jsou dalekosáhlejší a více neblahé než za normálního stavu, a mělo by proto být i předmětem přísnějšího postihu.

Vyjmenovala jsem ty trestné činy, u nichž shledávám zařazení příslušné kvalifikované skutkové podstaty opodstatněným. Uvedený výčet samozřejmě není taxativní a bylo by možné spekulovat nad dalšími trestnými činy.

3. Problematické aspekty interpretace a aplikace nouzového stavu jako zvlášť přitěžující okolnosti

S nouzovým stavem, resp. s ním související ohrožující událostí, vyskytující se v kvalifikovaných skutkových podstatách se pojí problematické aspekty týkající se zejména správné interpretace a aplikace příslušných ustanovení.

V průběhu nouzových stavů vyhlášených v letech 2020 a 2021 praxe ukázala, že není postaveno najisto, kdy se má k vyhlášenému nouzovému stavu jako k zvlášť přitěžující okolnosti přihlídnout a kdy nikoliv. Přístup orgánů činných v trestním řízení, zejména soudů, nebyl v tomto směru jednotný a lze v něm rozlišit dva hlavní názorové proudy.

Dle prvního postačí bez dalšího pouhá časová a místní souvislost spáchaného trestného činu s vyhlášeným nouzovým stavem, resp. s ohrožující událostí. Pokud je tedy trestný čin spáchán v místě a době trvání ohrožující události z kvalifikované skutkové podstaty, automaticky se přičítá obecně přitěžující okolnost nebo se uplatní přísnější právní kvalifikace.⁴⁶

Druhý proud naopak vychází z přesvědčení, že pouhá časová a místní souvislost nestačí. K zohlednění nouzového stavu či přesněji ohrožující události z kvalifikované skutkové podstaty dojde až v případě, kdy je dána užší, věcná souvislost se spáchaným trestným činem. Věcnou souvislost lze spatřovat v situacích, kdy např. pachatel zneužil restriktivních opatření nouzového stavu ke spáchání svého činu nebo kdy svým činem přispěl ke zhoršení situace, v jejíž souvislosti byl nouzový stav vyhlášen, nebo ztížil její vyřešení.⁴⁷

Otazníky ale nevisely jen nad potřebnou mírou či kvalitou souvislosti spáchaného trestného činu s ohrožující událostí. Dalším aspektem, v němž se vyskytl rozpor, bylo vůbec samotné posuzování existence ohrožující události a role, kterou při tom nouzový stav hraje. Některá rozhodnutí byla vydána podle předpokladu, že vyhlášený nouzový stav automaticky znamená, že je naplněn znak kvalifikované skutkové podstaty v podobě ohrožující události.⁴⁸

⁴⁶ V tomto smyslu lze odkázat na usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. listopadu 2020, č.j. 4 Tdo 1204/2020-493, a usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. prosince 2020, č.j. 4 Tdo 1255/2020-232. K časové souvislosti se přiklonilo taktéž Nejvyšší státní zastupitelství ve svém vyjádření ze dne 13. března 2020 (ZEMAN, P. Sdělení NSZ k otázkám trestní odpovědnosti během nouzového stavu. Veřejná žaloba [online]. Nejvyšší státní zastupitelství, 2021, 13. března 2020 [cit. 27. července 2021]. Dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/nsz/sdeleni-nsz-k-otazkam-trestni-odpovednosti-behem-nouzoveho-stavu/>).

⁴⁷ Druhý proud můžeme spatřovat v rozsudku Krajského soudu v Plzni ze dne 25. srpna 2020, č.j. 9 To 208/2020-384, a v usnesení šestého senátu Nejvyššího soudu ze dne 20. ledna 2021, č.j. 6 Tdo 1330/2020-304.

⁴⁸ Viz např. zmíněné usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. listopadu 2020, č.j. 4 Tdo 1204/2020-493.

Jiná rozhodnutí už ale k této otázce přistupovala opatrněji a stanovila, že nouzový stav neznamená bez dalšího naplnění zmíněného znaku a v každém případě je třeba tuto skutečnost posuzovat individuálně.⁴⁹

Posuzovala se i otázka, zdali pandemie onemocnění covid-19 představuje ohrožující událost.

Nejednotný postup orgánů činných v trestním řízení, především soudů, se projevil v souvislosti s posledními nouzovými stavy nejmarkantněji u tzv. bagatelních trestných činů⁵⁰, a zejména pak u trestných činů krádeže dle ust. § 205 TZ, jejichž počet za nouzových stavů převládal nad ostatními bagatelními trestnými činy, u nichž je nouzový stav, resp. ohrožující událost, znakem kvalifikované skutkové podstaty. S ohledem na zaměření judikatury proto budu v dalších částech diplomové práce odkazovat právě na krádeže. Problém často nastával u těch krádeží, u nichž nešlo dovést souvislost s nouzovým stavem užší než časovou a místní. Objevovaly se tak případy, kdy byl pachatel méně závažné krádeže postižen kvůli nouzovému stavu vyhlášenému z důvodu pandemie onemocnění covid-19 výrazně vyšší sankcí, než která by mu hrozila při spáchání činu v době mimo tento stav a než která byla uložena jinému pachateli srovnatelné krádeže jiným soudem, který časovou a místní souvislost nepovažoval za dostatečnou. Tyto případy samozřejmě hojně popisovala i média, čímž probudila v široké veřejnosti diskusi o přiměřenosti trestního postihu těchto pachatelů. K problematice se vyjadřovala také celá řada odborníků.⁵¹

⁴⁹ Zde lze odkázat na rovněž již zmíněné usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. prosince 2020, č.j. 4 Tdo 1255/2020-232, nebo na rozsudek Krajského soudu v Plzni ze dne 25. srpna 2020, č.j. 9 To 208/2020-384.

⁵⁰ Dle P. Jiříčka a T. Marka můžeme bagatelní trestné činy definovat jako méně závažné trestné činy, přičemž závažnost činu se odvíjí od jeho společenské škodlivosti. Viz: JIŘÍČEK, P., MAREK, T.: *Řešení bagatelních deliktů*. Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-87576-90-8. s. 25.

⁵¹ Viz např. stanovisko platformy Rozumné právo (Spáchání majetkového trestného činu za nouzového stavu nemusí nutně znamenat vyšší trest. *Rozumné právo* [online]. Praha: čekit.cz, 6. srpna 2020 [cit. 27. července 2021]. Dostupné z: <https://www.rozumne-pravo.cz/cz/stanoviska/spachani-majetkoveho-trestneho-cinu-za-nouzoveho-stavu-nemusi-nutne-znamenat-vyssi-trest/>), rozhovor s doc. JUDr. Bc. Tomášem Gřivnou, Ph.D. (BUMBA, J., ČIHÁK, O. Za krádež housek vězení? Soudce chtěl jen uklidit recidivistu mimo společnost, soudí právník Gřivna. *Český rozhlas Plus* [online]. Český rozhlas, 2021, 11. srpna 2020 [cit. 27. července 2021]. Dostupné z: <https://plus.rozhlas.cz/za-kradez-housek-vezeni-soudce-chtel-jen-uklidit-recidivistu-mimo-spolecnost-8270814>), článek JUDr. Ing. Jana Vučky (VUČKA, J. Trestní právo v době koronavirové aneb Jean Valjean po česku. *Epravo.cz* [online]. Praha: EPRAVO.CZ, 2021, 30. června 2020 [cit. 27. července 2021]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/trestni-pravo-v-dobe-koronavirove-aneb-jean-valjean-po-cesku-111357.html>),

Vyřešení těchto otázek, které má za následek zohlednění či nezohlednění zvláště přitěžující okolnosti, má přitom pro pachatele trestného činu dalekosáhlé důsledky. Jak je uvedeno výše, při zohlednění zvláště přitěžující okolnosti hrozí pachateli podstatně přísnější trestní postih než při nezohlednění.

Byla-li by v pachatelově případě zvláště přitěžující okolnost v podobě ohrožující události zohledněna, měla by pro něj tato skutečnost vedle přísnějšího trestního postihu ještě další neblahý význam. Kromě trestných činů šíření nakažlivé lidské nemoci z nedbalosti dle ust. § 153 odst. 1 a 2 písm. a) TZ a ohrožování zdraví závadnými potravinami a jinými předměty z nedbalosti dle ust. § 157 odst. 1 a 2 písm. a) TZ by se totiž u všech ostatních trestných činů uvedených v kapitole 2.3. při zohlednění zvláště přitěžující okolnosti dopustil zločinu s trestní sazbou od dvou, případně tří, do osmi let. Všechny uvedené trestné činy jsou přitom v základních skutkových podstatách přečinu. Taková skutečnost má značný dopad. Předchozí spáchání zločinu namísto přečinu bude brát soudce v potaz při aplikaci obecně přitěžující okolnosti dle ust. § 42 písm. q) TZ při rozhodování o trestu za případný další spáchaný trestný čin. Dále nelze u zločinu upustit od potrestání ve smyslu ust. § 46 odst. 1 TZ. Vzhledem k tomu, že horní hranice trestní sazby se pohybuje u osmi let, odpadá výjimečnost uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody zakotvená v ust. § 55 odst. 2 TZ. Není třeba více rozvádět, že u nepodmíněného trestu odnětí svobody po jeho výkonu nenastává automaticky fikce neodsouzení, jako je tomu např. u podmíněného odsouzení, a odsouzení musí soud zahladit dle podmínek ust. § 105 TZ, aby bylo možné na pachatele hledět, jako by nebyl odsouzen. V rovině trestání lze dále zmínit, že u zločinů nepřicházejí v úvahu alternativní tresty v podobě domácího vězení a obecně prospěšných prací. Často ani není možné podmíněně odložit výkon trestu odnětí svobody, protože tak lze dle ust. § 81 odst. 1 TZ učinit jen u trestů odnětí svobody uložených ve výměře do tří let. U podmíněného propuštění odsouzeného za zločin soud přihlíží k více hlediskům než u odsouzeného za přečin (srov. ust. § 88 odst. 2 a 3 TZ) a ust. § 89 odst. 1 TZ stanoví pro odsouzené za zločin též delší zkušební dobu. Obvinění ze spáchání zločinu namísto přečinu se projeví i v trestním procesu. Obviněný musí mít podle ust. § 36 odst. 3 zákona č. 141/1961 Sb., trestního řádu (dále jen „*trestní řád*“ či „*TR*“) obhájce

rozhovor s prof. JUDr. Jiřím Jelínkem, CSc. (VESELOVSKÝ, M. Vězení za krádež pěti housek? Je to neadekvátní trest, nejde o rabování, říká Jelínek. *Aktuálně.cz* [online]. *Economia*, 2021, 7. července 2020 [cit. 27. července 2021]. Dostupné z: <https://video.aktualne.cz/dvtv/vezeni-za-kradez-peti-housek-je-to-neadekvatni-nejde-o-rabov/r~6309e8d4c06011ea9d74ac1f6b220ee8/>).

už v přípravném řízení.⁵² Dále by bylo možné – při splnění ostatních podmínek – vzít takového obviněného do vazby, jelikož horní hranice stanovené trestní sazby převyšuje dva roky, jak vyžaduje ust. § 68 odst. 2 TŘ. Protože horní hranice stanovené trestní sazby je vyšší i než 5 let, nelze v těchto případech vést ani zkrácené přípravné řízení dle § 179a an. TŘ. Ze stejného důvodu pak v těchto věcech vždy rozhoduje senát (viz ust. § 314a odst. 1 TŘ *a contrario*) a není tedy ani možné rozhodnout trestním příkazem (viz ust. § 314e odst. 1 TŘ *a contrario*). Dále je třeba uvést, že nepřipadá v úvahu ani vyřízení věci podmíněným zastavením trestního stíhání dle ust. § 307 an. TŘ, ani narovnáním podle ust. § 309 an. TŘ, protože tyto způsoby jsou vyhrazeny jen přečinům.

Jak vidno, pro pachatele je zcela zásadní vyřešení otázky, zda lze ve spáchání např. krádeže za nouzového stavu vyhlášeného z důvodu pandemie onemocnění covid-19 spatřovat naplnění příslušné kvalifikované skutkové podstaty, nebo ne. Níže podrobněji popisují jednotlivé názorové proudy, které se v této problematice objevily, a jejich vývoj v průběhu času.

3.1. Zastánci časové souvislosti

Mezi zastánce čistě časové souvislosti náleželo Nejvyšší státní zastupitelství spolu s především čtvrtým senátem Nejvyššího soudu a s předsedou Nejvyššího soudu, JUDr. Petrem Angyalossym, PhD. Vzhledem k tomu, že se jedná o vrcholné justiční orgány a představitele, není překvapivé a je naopak zcela pochopitelné, že většina orgánů činných v trestním řízení vycházela z jejich právního názoru a soudy povětšinou rozhodovaly v souladu s ním.

3.1.1. Sdělení Nejvyššího státního zastupitelství

Nejvyšší státní zastupitelství záhy po vyhlášení prvního nouzového stavu v roce 2020 zveřejnilo na svých webových stránkách sdělení k otázkám trestní odpovědnosti během nouzového stavu. Sdělením se přiklonilo výhradně k časové souvislosti, když stanovilo, že:

„[...] Vyhlášení nouzového stavu v souvislosti s výskytem a šířením onemocnění COVID-19 (způsobené koronavirem SARS-COV-2) odůvodňuje užití obecné přitěžující okolnosti uvedené v § 42 písm. j) trestního zákoníku, ...“

⁵² Resp. nejen u zločinů, ale u všech trestných činů s horní hranicí trestní sazby převyšující 5 let.

Dále Nejvyšší státní zastupitelství vyjádřilo názor, že spáchání trestného činu během aktuálního nouzového stavu představuje okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby u vyjmenovaných trestných činů (viz výše v kapitole 2.3.).⁵³

Svým sdělením dalo Nejvyšší státní zastupitelství významný pokyn přinejmenším státním zástupcům co do jejich postupu při kvalifikaci trestných činů spáchaných během vyhlášeného nouzového stavu a státní zástupci tak v souladu se sdělením měli automaticky přičítat obecně či zvláště přitěžující okolnost.

3.1.2. Vyjádření předsedy Nejvyššího soudu

Byť podané pouze v rozhovoru s Českou tiskovou kanceláří a nikterak oficiální, ani právně závazné, nelze opomenout vyjádření předsedy Nejvyššího soudu, které jistě na utváření právních názorů soudců a jejich rozhodování mělo nezanedbatelný vliv.

V rozhovoru vydaném dne 21. září 2020 vyjádřil předseda Nejvyššího soudu přesvědčení, že zpřísnění trestních sazeb během předchozího nouzového stavu z roku 2020 je na místě a v souladu se zákonem i okolnostmi dané doby. Důvod pro vyšší trestní sazby spatřuje v potřebě odradit potenciální pachatele od páchaní trestné činnosti v době, kdy stát a občané upínají své síly především na zvládnání komplikované situace a ochranu života a zdraví lidí, kvůli čemuž se ochraně např. majetku nemůže dostávat tolik pozornosti. Ani spáchání bagatelního trestného činu jako drobné krádeže v době nouzového stavu vyhlášeného z důvodu ohrožení života a zdraví osob pro něj nepředstavuje dostatečný důvod pro mimořádné snížení trestu odnětí svobody dle ust. § 58 TZ. Přísnost trestů dle něj ospravedlňuje komplikovanost situace.⁵⁴

3.1.3. Usnesení Nejvyššího soudu, č.j. 4 Tdo 1204/2020-493

Čtvrtý senát Nejvyššího soudu (dále jen „čtvrtý senát“) rozhodl dne 25. listopadu 2020 o dovolání obviněného ve věci vedené u Okresního soudu ve Frýdku-Místku. Dovolání usnesením odmítl dle ust. § 265i odst. 1 písm. e) TŘ, jelikož bylo zjevně neopodstatněné.

⁵³ ZEMAN, P. Sdělení NSZ k otázkám trestní odpovědnosti během nouzového stavu. Veřejná žaloba [online]. Nejvyšší státní zastupitelství, 2021, 13. března 2020 [cit. 2021-7-27]. Dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/nsz/sdeleni-nsz-k-otazkam-trestni-odpovednosti-behem-nouzoveho-stavu/>.

⁵⁴ ČTK. Anygalossy: Vyšší tresty v době nouzového stavu jsou přiměřené. ČTK ČESKÉ NOVINY [online]. ČTK, 2021, 21. září 2020 [cit. 27. července 2021]. Dostupné z: <https://www.ceskenoviny.cz/zpravy/anygalossy-vyssi-tresty-v-dobe-nouzoveho-stavu-jsou-primerene/1935519>.

Obviněný se dle rozsudku Okresního soudu ve Frýdku-Místku dopustil zločinu krádeže dle ust. § 205 odst. 1 písm. a) a odst. 4 písm. b) TZ ve formě pokračování. Celkem 21 dílčích útoků spáchaných v období ode dne 13. prosince 2019 do dne 27. března 2020 bylo tvořeno drobnými krádežemi spotřebního zboží (drogerie, ošacení, potraviny apod.) s výší škody od 124,50 Kč do 2 631 Kč. Celková způsobená škoda dosáhla výše 18 278,98 Kč. Tři útoky byly spáchány po dni 12. března 2020, tedy po vyhlášení nouzového stavu z důvodu výskytu a šíření onemocnění covid-19. Za zločin byl obviněný odsouzen k trestu odnětí svobody v délce 4 let.

Proti rozsudku se obviněný bránil odvoláním u Krajského soudu v Ostravě, ten však odvolání pro nedůvodnost usnesením zamítl dle ust. § 256 TŘ.

Usnesení napadl obviněný dovoláním. V dovolání zpochybňoval především výsledek provedeního dokazování ve vztahu k poslednímu skutku, z jehož spáchání byl obviněn, a tvrdil, že skutek nespáchal a že k tomu ani nebyl předložen žádný konkrétní a věrohodný důkaz. Ve vztahu ke skutkům spáchaným za vyhlášeného nouzového stavu uvedl, že o vyhlášení nouzového stavu vládou nevěděl.

Čtvrtý senát se nezabýval námitkami obviněného napadajícími skutková zjištění prvostupňového a odvolacího soudu. Dané námitky nespadaly pod žádný z dovolacích důvodů uvedených v ust. § 265b TŘ, ani neexistoval tzv. extrémní rozpor mezi skutkovými zjištěními prvostupňového a odvolacího soudu a provedenými důkazy, který by opravňoval čtvrtý senát skutková zjištění přezkoumat a případně do nich zasáhnout i přes absentující dovolací důvod.

Čtvrtý senát však z důvodu uvedeného v ust. § 265b odst. 1 písm. g) TŘ přezkoumal námitku obviněného týkající se kvalifikace skutku dle ust. § 205 odst. 4 písm. b) TZ, kdy podle obviněného nebyla prokázána subjektivní stránka. K námitce čtvrtý senát uvedl, že pro zohlednění okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby obsažené v ust. § 205 odst. 4 písm. b) TZ postačí zavinění ve formě nevědomé nedbalosti. Stačí tedy, že obviněný o ohrožující události nevěděl, ačkoliv o ní vzhledem k okolnostem a svým osobním poměrům vědět měl a mohl. Čtvrtý senát se ztotožnil s názorem nižších instancí a vyloučil, že by obviněný o vyhlášeném nouzovém stavu a jeho důvodu nevěděl. Obviněný sám sdělil, že sledoval zprávy na internetu, navíc média o aktuální situaci informovala dennodenně a věnovala jí zvýšenou pozornost. Obviněný se tak dle čtvrtého senátu mohl o vyhlášeném nouzovém stavu dozvědět bez většího úsilí a mohl se svého jednání vyvarovat. Co se jakékoliv souvislosti okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby dle ust. § 205 odst. 4 písm. b) TZ se skutkem týče, čtvrtý senát se omezil na konstatování, že tři dílčí útoky byly spáchány během nouzového stavu vyhlášeného v souvislosti s výskytem koronaviru SARS CoV-2, a proto se má okolnost

podmiňující použití vyšší trestní sazby aplikovat. Vyjádřil tak svou podporu čistě časové souvislosti. Vzhledem k tomu, že stejnou námitku obviněný uplatňoval již v předcházejícím řízení a že se s ní prvostupňový i odvolací soud dostatečně a správně vypořádaly, ztotožnil se čtvrtý senát s předchozími rozhodnutími a dovolání dle ust. § 265i odst. 1 písm. e) TŘ jako zjevně neopodstatněné odmítl.

3.1.4. Usnesení Nejvyššího soudu, č.j. 4 Tdo 1255/2020-232

Čtvrtý senát rozhodoval o dovolání i v další věci zločinu krádeže spáchané během jarního nouzového stavu v roce 2020.

Obviněný se v tomto případě dopustil dne 10. května 2020 v supermarketu krádeže dvou balení náhradních holicích břitů v hodnotě 2 198 Kč, přičemž byl v posledních třech letech za takový čin potrestán. Z daného jednání byl uznán vinným rozsudkem Okresního soudu Plzeň-sever. Okresní soud shledal, že krádež byla spáchána v době nouzového stavu vyhlášeného v souvislosti s výskytem koronaviru SARS CoV-2, a proto aplikoval kvalifikovanou skutkovou podstatu uvedenou v ust. § 205 odst. 4 písm. b) TZ a odsoudil obviněného k trestu odnětí svobody v trvání 28 měsíců.

Proti rozsudku okresního soudu podal obviněný odvolání, nicméně bylo Krajským soudem v Plzni usnesením zamítnuto dle ust. § 256 TŘ pro nedůvodnost.

Proti usnesení krajského soudu se obviněný rozhodl bránit dovoláním podaným z důvodu nesprávného právního posouzení skutku dle ust. § 265b odst. 1 písm. g) TŘ. Obviněný nesouhlasil se subsumpcí nouzového stavu vyhlášeného z důvodu pandemie onemocnění covid-19 pod „jinou událost vážně ohrožující život nebo zdraví lidí“ z ust. § 205 odst. 4 písm. b) TZ. Nelíbilo se mu, že v usnesení vlády, kterým vyhlásila nouzový stav, není uvedeno přímo „vážné ohrožení“ a toliko jen „ohrožení“. Dále také namítal, že v době spáchání krádeže nebylo ohrožení zdraví lidí vyšší než u běžných sezónních virových onemocnění, a zpochybnil vůbec samotnou potřebu nouzový stav vyhlášovat. Dle něj nebylo vůbec vysvětleno, proč je třeba pandemii onemocnění covid-19 považovat za jinou událost vážně ohrožující životy a zdraví lidí. Pokud by se přistoupilo na to, že cokoliv, co je důvodem pro vyhlášení nouzového stavu, zároveň představuje i jinou událost vážně ohrožující životy nebo zdraví, veřejný pořádek nebo majetek, přičilo by se to zásadě *nullum crimen sine lege certa*. Soudy dále postupovaly nesprávně, když neaplikovaly subsidiaritu trestní represe a nepřihlédly k nízké společenské škodlivosti činu a když ani nevyužily institut mimořádného snížení trestu odnětí svobody dle ust. § 58 TZ. Podle obviněného šlo o krádež pouze holicích břitů, která nikterak neovlivňuje

boj s pandemií. Zdůrazňuje, že každou krádež spáchanou během nouzového stavu je třeba posuzovat individuálně, a ne automaticky přičítat zvláště přitěžující okolnost. Je třeba zhodnotit, zda pachatel situaci zneužil ke spáchání svého činu. V tomto případě nebyla dána jiná než časová souvislost krádeže s danou situací. Obviněný nekradl zdravotnický materiál či věci osobní ochrany a prodejna, které holicí břity odcizil, navíc fungovala v normálním provozu, nebyla uzavřena krizovými opatřeními a škoda pro ni nebyla nijak vyšší tím, že byl vyhlášen nouzový stav.

Čtvrtý senát označil dovolání obviněného za zjevně neopodstatněné ve smyslu ust. § 265i odst. 1 písm. e) TŘ, jelikož obviněný nevznesl žádné jiné námitky než takové, se kterými se již dostatečně vypořádaly soudy nižších stupňů. I přesto se rozhodl k námitkám obviněného alespoň vyjádřit.

Čtvrtý senát považoval za nezbytné nejdříve vyložit, co se rozumí pod „jinou událostí vážně ohrožující život a zdraví lidí“. Vzhledem k tomu, že soudy nižších instancí odůvodňovaly naplnění znaku ohrožující události vyhlášeným nouzovým stavem, zaměřil se čtvrtý senát také na nouzový stav, podmínky jeho vyhlášení a jeho důsledky z trestněprávního hlediska. Jinou událostí se podle něj rozumí rozsáhlejší nepokoje obyvatelstva, vzpoura vězňů, teroristické akce, větší železniční, letecká nebo jiná dopravní nehoda, kterou pachatel nezpůsobil, ale situace vzniklé v jejím důsledku zneužil ke spáchání trestného činu. Čtvrtý senát zdůraznil, že výčet je třeba vykládat tak, že zahrnuje i epidemii onemocnění. Opačný výklad by byl přespříliš restriktivní a neodpovídal by smyslu a účelu zákona. Nouzový stav vláda vyhláší v případě živelních pohrom, ekologických nebo průmyslových havárií, nehod nebo jiného nebezpečí, které ve značném rozsahu ohrožují životy, zdraví, majetkové hodnoty anebo vnitřní pořádek a bezpečnost, přičemž důvod vyhlášení nouzového stavu musí být vždy v příslušném usnesení vlády uveden.

Čtvrtý senát dále stanovil, že vyhlášení nouzového stavu neznamená automatické naplnění zvláště přitěžující okolnosti v podobě ohrožující události. Mnohdy sice k naplnění zvláště přitěžující okolnosti dojde, ale ne zcela vždy. Ohrožující událost navíc může panovat, aniž by byl vyhlášen nouzový stav, a zvláště přitěžující okolnost by tím přesto naplněna byla. Naplnění je tedy třeba posuzovat v každém případě jednotlivě, musí se zohlednit důvody vyhlášení nouzového stavu a rozsah omezení práv a uložených povinností. Tuto argumentaci čtvrtý senát podpořil odkazem na skutkové podstaty trestných činů, který výslovně nouzový stav zmiňují (viz výše uvedené trestné činy upravené v ust. § 247, § 372 a 384 odst. 1 TZ).

Poté se čtvrtý senát zabýval otázkou, zda lze přímo pandemii onemocnění covid-19 z let 2020 a 2021 označit za jinou událost ohrožující život a zdraví lidí. Čtvrtý senát uvedl, že je bezpředmětné, že v usnesení vlády, kterým nouzový stav vyhlásila, není důvod specifikován jako „vážné ohrožení“. Vážnost ohrožení se totiž posuzuje z hlediska důvodů vyhlášení nouzového stavu a rozsahu restrikcí. Nouzový stav byl vyhlášen plošně na celém území České republiky a došlo k významnému a rozsáhlému omezení základních práv a svobod. Nadto byl nouzový stav několikrát prodlužován, což také vypovídá o vážnosti situace. Vše bylo činěno z důvodu šíření koronaviru SARS-CoV-2 na území ČR, který představoval vážné ohrožení pro životy a zdraví velkého počtu lidí. Kvůli tomu bylo dle čtvrtého senátu vyhlášení nouzového stavu z důvodu pandemie onemocnění covid-19 zcela srovnatelné s jinými událostmi uvedenými v ust. § 205 odst. 4 písm. b) TZ (stavem ohrožení státu, válečným stavem atd.).

Čtvrtý senát poté přistoupil k posouzení potřebné míry souvislosti spáchaného činu s existující ohrožující událostí. Kvalifikovaná skutková podstata z ust. § 205 odst. 4 písm. b) TZ vystihuje vysokou škodlivost činu spáchaného za tak výjimečné situace, jejíž vyřešení klade mimořádně vysoké požadavky na lidskou sílu a jiné prostředky. Dle čtvrtého senátu není rozhodující, zda čin blíže souvisel s danou ohrožující událostí. Blížší než časovou souvislost totiž kvalifikovaná skutková podstata ani nepožaduje. Krádeže spáchané za takové situace tedy čtvrtý senát považoval vždy za závažnější než krádeže spáchané za normální situace. Závažnost těchto krádeží tkví právě v době spáchání, která je extrémně náročná na lidské úsilí a další prostředky. Kvalifikovaná skutková podstata má potenciální pachatele odradit od páchání trestných činů a ulehčit již tak zatíženému systému. Ke krádeži spáchané obviněným uvedl, že i prodejna byla nastalou situací výrazně dotčena, když její ostraha byla nově povinna nejen chránit prodejnu právě před různými krádežemi, ale i dohlížet na dodržování hygienických opatření zákazníky a zaměstnanci prodejny. Nadto byly počty zaměstnanců ostrahy jistě ovlivněny různými karanténními opatřeními apod. Zvýšené nároky kladla daná doba i na Policii ČR a jiné státní instituce. Spáchání i jen bagatelní krádeže proto ztěžovalo plnění úkolů už tak velmi vytížených osob a orgánů, což je samo o sobě dle čtvrtého senátu důvodem existence kvalifikované skutkové podstaty z ust. § 205 odst. 4 písm. b) TZ.

K namítanému nedostatku v podobě pomnutí zásady subsidiarity trestní represe čtvrtý senát uzavřel, že aplikovat tuto zásadu lze ve skutečně výjimečných případech, jejichž *„okolnosti jsou mimořádné a při formulaci dané skutkové podstaty zákonodárcem nepředpokládané“*. Spáchanou krádež čtvrtý senát takovým výjimečným případem neshledal a souhlasil s kvalifikací soudů nižších instancí.

Závěrem se čtvrtý senát vyjádřil k délce uloženého trestu odnětí svobody. Upozornil, že trest v délce 28 měsíců se pohybuje při dolní hranici stanovené trestní sazby, dle níž obviněnému hrozilo 2 roky až 8 let trestu odnětí svobody. Uložený trest tedy nepovažoval za přespříliš přísný, a naopak s ohledem na situaci na něj hleděl jako na trest poměrně mírný. Také konstatoval, že vzhledem k mnohonásobné recidivě (obviněný v minulosti 19x soudně trestaný) by u obviněného ani při aplikaci pouze základní skutkové podstaty v ust. § 205 odst. 2 TZ nepřipadal v úvahu nijak mírnější trest, než který mu byl uložen. Uvedené podpořil srovnáním s posledním odsouzením obviněného, kdy mu byl za přečin krádeže dle § 205 odst. 2 TZ, kterou způsobil škodu ve výši 931 Kč, uložen nepodmíněný trest odnětí svobody v trvání 19 měsíců.

Čtvrtý senát tedy dne 15. prosince 2020 dovolání odmítl dle § 265i odst. 1 písm. e) TŘ jako zjevně neopodstatněné.

3.1.5. Shrnutí

Nejvyšší státní zastupitelství a předseda Nejvyššího soudu se bezvýhradně přiklonili k názoru, že postačuje časová souvislost.

Srovnáme-li obě vyložená rozhodnutí Nejvyššího soudu, nalezneme mezi nimi zásadní rozdíl v rozsahu odůvodnění.

Prvé usnesení, č.j. 4 Tdo 1204/2020-493, je oproti druhému značně kratší a stručnější. Čtvrtý senát se zde spíše zabýval potřebnou mírou vědomosti obviněného o vyhlášení nouzového stavu, resp. o existenci ohrožující události, aby byl naplněn znak kvalifikované skutkové podstaty dle ust. § 205 odst. 4 písm. b) TZ. V tomto směru odkázal na ust. § 17 písm. b) TZ, dle něhož k naplnění postačí i nevědomá nedbalost ve smyslu ust. § 16 odst. 1 písm. b) TZ. K samotné požadované míře souvislosti spáchaného trestného činu se znakem kvalifikované skutkové podstaty se čtvrtý senát blíže nevyjádřil a spokojil se jen s tím, že se obviněný dopustil jednání během nouzového stavu vyhlášeného v souvislosti s prokázáním výskytu koronaviru SARS CoV-2, přičemž vyhlášený nouzový stav bez jakéhokoli odůvodnění automaticky považoval za ohrožující událost.

Ve druhém usnesení, č.j. 4 Tdo 1255/2020-232, lze spatřit vývoj v rozhodování Nejvyššího soudu, a to tím spíše, že se jedná o usnesení vydané týmž senátem jako usnesení první. Příčinou byla samozřejmě odlišnost námitek uplatněných obviněnými v dovoláních, kdy v první věci, sp. zn. 4 Tdo 1204/2020, obviněný namítal ve vztahu k aplikaci ust. § 205 odst. 4 písm. b) TZ toliko to, že o vyhlášeném nouzovém stavu nevěděl, kdežto v druhé věci,

sp. zn. 4 Tdo 1255/2020, obviněný brojil přímo proti aplikaci uvedené kvalifikované skutkové podstaty, dle něj soudy nedostatečně odůvodněné, a namítal nenaplnění jejích znaků. Je možné rovněž spekulovat, zdali čtvrtý senát s ohledem na probíhající diskuzi v laické i odborné veřejnosti nepocítil potřebu se k této problematice vyjádřit podrobněji a přispět tak k odstranění rozporů v nazírání na ni. Čtvrtý senát zde ve srovnání s prvním usnesením poměrně podrobně rozebral nouzový stav a jinou událost vážně ohrožující život a zdraví lidí. Vysvětlil vztah vyhlášeného nouzového stavu s kvalifikovanou skutkovou podstatou v ust. § 205 odst. 4 písm. b) TZ, kdy dle něj z vyhlášeného nouzového stavu nelze automaticky vyvozovat naplnění znaku této kvalifikované skutkové podstaty. Také posoudil, zdali pandemii onemocnění covid-19 lze považovat za ohrožující událost. A v neposlední řadě se pak vyjádřil k požadované míře souvislosti spáchaného trestného činu s ohrožující událostí z kvalifikované skutkové podstaty. Čtvrtý senát sice v tomto případě dospěl ohledně potřebné míry souvislosti spáchaného trestného činu se znakem kvalifikované skutkové podstaty v podobě ohrožující události ke stejnému závěru jako v prvním usnesení, ale díky širší a propracovanější argumentaci působí tentýž závěr v druhém usnesení o mnoho přesvědčivěji. Ačkoliv se tedy od svého názoru neodchýlil, jeho druhé rozhodnutí je mnohem jasnější a srozumitelnější než první. Významný posun lze pak především spatřovat v odstranění rovnítka mezi vyhlášením nouzového stavu a naplněním znaku kvalifikované skutkové podstaty v podobě ohrožující události.

3.2. Zastánci věcné souvislosti

K automatickému zpřísnování trestní sazby během nouzového stavu vyhlášeného z důvodu pandemie onemocnění covid-19 se ovšem zdaleka nepřikláněly všechny soudy. Mezi ukázkové případy, kdy soudy trestní sazbu nezpřísnily, náleží rozsudek Krajského soudu v Plzni ze dne 25. srpna 2020, č.j. 9 To 208/2020-384, a usnesení šestého senátu Nejvyššího soudu ze dne 20. ledna 2021, č.j. 6 Tdo 1330/2020-304.

3.2.1. Rozsudek Krajského soudu v Plzni, č.j. 9 To 208/2020-384

Poměrně známým, byť ne zdaleka jediným rozhodnutím, kdy se soud odklonil od aplikace kvalifikované skutkové podstaty z ust. § 205 odst. 4 písm. b) TZ, je rozsudek Krajského soudu v Plzni ze dne 25. srpna 2020, č.j. 9 To 208/2020-384.

Obviněný se v tomto případě dopustil pokračování trestného činu krádeže skládajícího se ze 7 dílčích útoků Okresním soudem v Sokolově kvalifikovaných dle ust. § 205 odst. 1 písm. a) a odst. 4 písm. b) TZ, v dílčích útocích č. 4-7 též dle ust. § 205 odst. 1 písm. b) TZ a v dílčím

útočků č. 7 ve stadiu pokusu. Dílčí útočků č. 4-7 spáchal v jednočinném souběhu s pokračujícím přečinem poškozování cizí věci dle ust. § 228 odst. 1 TZ. Dílčí útočků páchal obviněný během vyhlášeného nouzového stavu v období ode dne 13. března 2020 do dne 28. dubna 2020. Obviněný útočil na prodejny, z nichž odcizoval alkoholické nápoje – nejdříve během otevírací doby, kdy nápoje bez zaplacení odnášel z prodejny nouzovým východem, později se do prodejen vloupával v nočních hodinách. Za jeho jednání mu okresní soud uložil nepodmíněný trest odnětí svobody v délce 24 měsíců.

Obviněný se proti rozsudku okresního soudu odvolal. Uložený trest považoval za nepřiměřeně přísný. Ke kvalifikaci dle ust. § 205 odst. 4 písm. b) TZ uvedl, že společenskou škodlivost jeho skutku nijak nezvyšuje skutečnost, že se jej dopustil v době vyhlášeného nouzového stavu. Zdůraznil, že je nutné zvážit, zda došlo k okradení fyzické osoby nebo velkého obchodního řetězce, který oproti fyzické osobě krádež výrazněji nepocituje, a to i během nouzového stavu. Dále argumentoval nedostatečným zohledněním polehčujících okolností. Nepodmíněná forma trestu odnětí svobody dle něj nebyla adekvátní s ohledem na to, že stačil ve vazbě změnit náhled na své jednání, které bylo zapříčiněno sérií nepříznivých událostí v jeho životě, a svůj život, začal pracovat na své nápravě a na svobodě má zajištěnou podporu rodiny i zaměstnání. Vazba pro něj navíc představovala první omezení na osobní svobodě. Domníval se proto, že by na něj měla dostatečný výchovný efekt i podmíněná forma trestu.

Proti rozsudku okresního soudu podala odvolání i státní zástupkyně, která uložení trestu na rozdíl od obviněného vnímala jako příliš mírný. Upozorňovala, že se obviněný v sedmi útočcích dopustil zločinu v době vyhlášeného nouzového stavu z důvodu pandemie onemocnění covid-19. Krádeže obviněného sice přímo nesouvisely s vyhlášeným nouzovým stavem, ale svým opakovaným jednáním obviněný způsobil vyšší zatížení ostrahy prodejen i policie, které už tak plně zaměstnávalo řešení tehdejší situace. Kvalifikovaná skutková podstata, kterou okresní soud aplikoval, zohledňuje mimořádně vysokou škodlivost takového jednání a má odradit potenciální pachatele. Trestní sazbu proto zpřísňuje na dva až osm let odnětí svobody. Uložený trest při dolní hranici stanovené trestní sazby dle státní zástupkyně neodpovídá závažnosti jednání. Navrhla uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody v délce nejméně 3 let.

Krajský soud při přezkumu napadeného rozsudku změnil právní kvalifikaci jednání obžalovaného. Dle krajského soudu není na místě aplikace kvalifikované skutkové podstaty z ust. 205 odst. 4 písm. b) TZ, která byla v předcházejícím řízení užita čistě proto, že obžalovaný spáchal skutek během vyhlášeného nouzového stavu. Pro zdůvodnění svého názoru krajský soud

srovnává vymezení obecně přitěžující okolnost v ust. § 42 písm. j) TZ, v níž je výslovně nouzový stav zahrnut (pod pojmem „*krizová situace*“), a znaků kvalifikované skutkové podstaty v ust. § 205 odst. 4 písm. b) TZ, mezi nimiž nouzový stav uveden není. Tento rozdíl podle krajského soudu ilustruje záměr zákonodárce, aby spáchání trestného činu za nouzového stavu automaticky neznamenalo aplikaci kvalifikované skutkové podstaty, ale aby takové případy byly vždy posuzovány jednotlivě z hlediska naplnění znaků příslušné kvalifikované skutkové podstaty.

Krajský soud nezpochybnil, že epidemie onemocnění covid-19 ohrožuje lidské zdraví. Nebyl ale toho názoru, že kvůli epidemii vyhlášený nouzový stav představuje „*jinou událost vážně ohrožující život a zdraví lidí*“. Aby mohl být nouzový stav za takovou událost považován, musel by být svou závažností srovnatelný s jinými, v kvalifikované skutkové podstatě výslovně uvedenými stavy (tj. stav ohrožení státu, válečný stav, živelní pohroma). Tak tomu ovšem dle krajského soudu nebylo. Nouzový stav byl vyhlášen hlavně jako prevence dalšího šíření onemocnění, kdy mohla vláda za tím účelem efektivně vydávat krizová opatření. Nebyl vyhlášen z důvodu, že by již došlo k vážnému následku srovnatelnému např. s živelní událostí. Proto krádeže spáchané během vyhlášeného nouzového stavu nelze srovnávat s např. rabováním při povodních.

Zpřísnění trestní sazby u dané kvalifikované skutkové podstaty dopadá na případy trestných činů spáchaných za vyjmenovaných kritických situací, kvůli čemuž jsou pro společnost výrazně škodlivější. Krajský soud ale nemínil, že by krádeže spáchané za nouzového stavu vždy škodily společnosti více než ty spáchané mimo nouzový stav. Zdůraznil, že přes velké množství omezujících opatření nikdo nebyl omezen v ochraně svého majetku, bezpečnostní složky státu dál plnily všechny své povinnosti a majetek jiných nebyl za nouzového stavu více ohrožen než mimo něj. Zejména pak prodejny velkých obchodních řetězců, v nichž obviněný kradl alkoholické nápoje, fungovaly v běžném režimu, včetně ostrahy, a nepocit'ovaly vlivem nouzového stavu zásadnější újmu.

Krajský soud uzavřel, že vyhlášený nouzový stav nikterak nezvyšoval společenskou škodlivost jednání obviněného a nelze aplikovat kvalifikovanou skutkovou podstatu z ust. § 205 odst. 4 písm. b) TZ. Nouzový stav lze v případě obviněného zohlednit pouze jako obecně přitěžující okolnost z ust. § 42 písm. j) TZ, kde je spáchání trestného činu za krizové situace výslovně uvedeno. Spáchaný skutek nově právně kvalifikoval pouze jako pokračující přečin krádeže dle ust. § 205 odst. 1 písm. a) a b) TZ (zčásti ve stádiu pokusu) v jednočinném souběhu s pokračováním v přečinu poškození cizí věci dle § 228 odst. 1 TZ, za což obviněnému uložil

trest odnětí svobody v trvání jednoho roku podmíněně odložený na tříletou zkušební dobu s dohledem.

Nutno ovšem dodat, že krajský soud si sám vyhradil, že nejde o rozhodnutí absolutní, platící pro všechny krádeže spáchané za nouzového stavu. Uvedl totiž, že posouzení by se podstatně změnilo, kdyby obviněný odcizil zdravotní materiál či jiné prostředky sloužící k boji s pandemií, kvůli níž byl nouzový stav vyhlášen. Pak by kvalifikovaná skutková podstata naplněna byla.⁵⁵

3.2.2. Usnesení Nejvyššího soudu, č.j. 6 Tdo 1330/2020-304

Obrat v rozhodování Nejvyššího soudu předznamenal šestý senát Nejvyššího soudu (dále jen „*šestý senát*“), kterému bylo přiřazeno rozhodnout o dovolání obviněného ve věci další krádeže spáchané za nouzového stavu vyhlášeného v souvislosti s pandemií onemocnění covid-19. Jelikož při svém rozhodování dospěl šestý senát k odlišnému právnímu názoru než v dřívějších rozhodnutích čtvrtý senát téhož soudu, postoupil věc dne 20. ledna 2021 v souladu s ust. § 20 odst. 1 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (dále jen „*zákon o soudech a soudcích*“) velkému senátu trestního kolegia Nejvyššího soudu.

Trestní věc se týkala vysloveně bagatelní krádeže. Začátkem dubna 2020 – tedy během nouzového stavu – se obviněný v nočních hodinách pokusil z prodejny čerpací stanice MOL odcizit pytlík bonbonů v hodnotě 79,90 Kč. Při svém pokusu byl však přistižen zaměstnankyní čerpací stanice. Ta přivolala policejní hlídku a uzamkla prodejnu, aby z ní nemohl obviněný uniknout, kvůli čemuž ji obviněný začal slovně napadat a vyhrožovat usmrcením. Nutno dodat, že obviněný byl v posledních třech letech před spácháním předmětného jednání odsouzen

⁵⁵ Zde stojí také za povšimnutí další rozhodnutí téhož soudu, a to usnesení ze dne 13. srpna 2020, č.j. 9 To 195/2020-245. Usnesením soud zamítl odvolání ve věci krádeže, která byla Okresním soudem Plzeň-město kvalifikována i dle kvalifikované skutkové podstaty v ust. § 205 odst. 4 písm. b) TZ (viz níže body 3.2.2. a 3.3.2.). Krajský soud zcela souhlasil s rozsudkem Okresního soudu a při aplikaci zmíněné kvalifikované skutkové podstaty se spokojil s pouhou časovou souvislostí. Rozdílnost postoje soudu obsaženého v daném usnesení a v rozsudku, č.j. 9 To 208/2020-384, je markantní o to více, že obě rozhodnutí od sebe dělí jen 12 dní. Na první pohled by dále mohla způsobit údiv skutečnost, že tak rozdílná rozhodnutí byla vydána nejen v rámci několika dní, ale i pod stejným senátním číslem. Po bližším prozkoumání je však zjevné, že rozhodnutí sice byla vydána pod stejným senátním číslem, ale v jiném složení senátu. Domnívám se, že právě to způsobilo rozdíl. I přesto je ale třeba konstatovat, že takto odchylné přístupy nejsou žádoucí, ať už v rámci jednoho senátu, soudu či celé soudní soustavy.

i potrestán za jiný pokus přečinu krádeže. Jeho jednání bylo následně Okresním soudem Plzeň-město právně kvalifikováno jako zločin krádeže podle ust. § 205 odst. 2, odst. 4 písm. b) TZ ve stádiu pokusu a přečin nebezpečného vyhrožování podle ust. § 353 odst. 1 TZ, za což byl odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody v délce dvou let a šesti měsíců.

Odvolání obviněného Krajský soud v Plzni usnesením zamítl dle ust. § 256 TŘ pro nedůvodnost.

Obviněný se dále bránil dovoláním podaným z důvodu nesprávného právního posouzení skutku dle ust. § 265b odst. 1 písm. g) TŘ. Namítal, že neměla být užita kvalifikovaná skutková podstata dle ust. § 205 odst. 4 písm. b) TZ. Soudy nižších instancí měly správně aplikovat zásadu subsidiarity trestní represe, protože je nepřiměřené, aby za krádež bonbonů byl takto odsouzen. Zásada by soudy dovedla k závěru, že znaky kvalifikované skutkové podstaty naplněny nebyly. Nouzový stav navíc dle obviněného neměl dopad na dodávky potravin do obchodů.

Nejvyšší státní zastupitelství vyjádřilo přesvědčení, že pandemie onemocnění covid-19 je jinou událostí ohrožující život a zdraví lidí uvedenou v ust. § 205 odst. 4 písm. b) TZ. Tato kvalifikovaná skutková podstata vystihuje vyšší společenskou škodlivost jednání pachatelů v době pro společnost náročných situací. V takové době je bezpředmětné, jaké zboží bylo odcizeno. Vyšší závažnost jednání spočívá právě v tom, že se celá společnost potýká s náročnou situací a vynakládá na její řešení veškeré své zdroje. Jednání pachatele pak společnost ještě více zatěžuje, když například policisté, kteří se museli jeho činem zabývat, nemohli být plně využiti při boji s pandemií.

Šestý senát se nejdříve zaměřil na posouzení věci soudy nižších stupňů. Prvostupňový i odvolací soud se při svém rozhodování držely dřívějšího usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. prosince 2020, č.j. 4 Tdo 1255/2020-232. Ani jeden nezjišťoval, zdali je dána souvislost jednání obviněného s ohrožující událostí bližší než časová, a to ze stejného důvodu, jaký uvedl čtvrtý senát Nejvyššího soudu ve zmíněném usnesení – tedy že znění kvalifikované skutkové podstaty dle ust. § 205 odst. 4 písm. b) TZ nevyžaduje, aby spáchaná krádež s vyhlášeným nouzovým stavem nějak úžeji souvisela.

Poté šestý senát přistoupil k samotnému přezkumu napadeného usnesení krajského soudu z hlediska dovolacího důvodu. Nerozporoval, že v době spáchání krádeže panovala na území České republiky pandemie onemocnění covid-19, kterou lze označit za „jinou událost ohrožující život a zdraví lidí“, a že v takovém případě je na místě zvažovat aplikaci příslušné kvalifikované skutkové podstaty. Nesouhlasil ale s názorem čtvrtého senátu vyjádřeným ve zmíněném

usnesení, že k aplikaci kvalifikované skutkové podstaty má dojít bez dalšího při naplnění dvou hledisek:

- a) existence zákonného znaku kvalifikované skutkové podstaty v době spáchání činu (tj. časová souvislost ohrožující události se spáchanou krádeží) a
- b) požadovaná forma nedbalosti (zde i nevědomá nedbalost v souladu s ust. § 17 písm. b) TZ).

Takový přístup by dle šestého senátu znamenal plošné zostření trestní represe, kdy během nouzového stavu vyhlášeného z důvodu existence ohrožující události by mohl být spáchán pouze zločin krádeže, nikdy ne přečin (a obdobně u ostatních relevantních trestných činů). Něco takového zákonodárce při přijímání trestního zákoníku jistě v úmyslu neměl a přijímanou právní úpravou chtěl spíše postihnout ty pachatele, které určitý ohrožující stav zneužijí ke spáchání svého činu.

Šestý senát se tedy oproti čtvrtému domníval, že k aplikaci kvalifikované skutkové podstaty je vedle naplnění výše uvedených dvou hledisek ještě zapotřebí, aby byla dána i příčinná souvislost mezi zákonným znakem kvalifikované skutkové podstaty a spáchaným jednáním. Svůj názor podpořil komentářovou literaturou. Znak kvalifikované skutkové podstaty je fakultativním znakem objektivní stránky trestného činu, v tomto případě fakultativním znakem času spáchání, implicitně i místa. K fakultativním znakům objektivní stránky trestného činu uvádějí autoři komentáře⁵⁶, že musí být mezi nimi a objektem, k němuž se vztahují, vztah příčinné souvislosti, neboť to je právě ten důvod, proč jsou vůbec fakultativní znaky vymezeny. Vyskytují-li se fakultativní znaky v kvalifikované skutkové podstatě, značí právě ony vyšší společenskou škodlivost daného jednání. Pokud by mezi časem či místem spáchání trestného činu a objektem trestného činu nebyl vztah příčinné souvislosti, nemělo by smysl je zohledňovat jako fakultativní znak objektivní stránky trestného činu, neboť by právě z důvodu absence příčinné souvislosti nikterak nezvyšovaly společenskou škodlivost spáchaného trestného činu.

Důvodem zpřísnění u příslušné kvalifikované skutkové podstaty tedy není pouze existence ohrožující události, ale až vlastní projev pachatele, kterým zneužívá panujících specifických podmínek ke spáchání svého činu. Přehlížení příčinné souvislosti mezi fakultativním znakem a objektem trestného činu by ve svém důsledku vedlo k nerovnosti

⁵⁶ PROVAZNÍK J. § 13 Trestný čin. In: ŠČERBA F. a kolektiv: *Trestní zákoník. Komentář. Svazek 1.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020. ISBN 978-80-7400-807-8. s. 189

osob před zákonem, jelikož by se činy s odlišnou mírou zavinění pachatele staly stejně trestnými⁵⁷.

K argumentu čtvrtého senátu, že popsaná příčinná souvislost není kvalifikovanou skutkovou podstatou výslovně vyžadována, šestý senát uvádí, že při výkladu právních norem nelze postupovat formalisticky a užívat jen jazykový, popř. logický a systematický výklad. Důležité je využít i další výkladové metody jako výklad teleologický, historický a komparativní, pokud se jejich pomocí lze dobrat jiného, se zásadami trestního práva souladného řešení.

Častou námitku, že vyšší společenská škodlivost trestných činů spáchaných za ohrožující události tkví v dalším zatížení již tak zaměstnaného systému, šestý senát vyvrátil tím, že další zatížení představuje pouze sekundární objekt trestného činu. Jako takový nemůže hrát hlavní roli při posuzování určitého trestného činu a při zpřísnění jeho trestní sazby

Po zdůvodnění potřeby bližší souvislosti se šestý senát zaměřil už přímo na krádež spáchanou obviněným. Vzhledem ke způsobu provedení činu a k jeho následku uvedl, že šlo o pouhý bagatelní trestný čin. S nouzovým stavem vyhlášeným z důvodu pandemie onemocnění covid-19 jej vedle časové souvislosti nepojil bližší vztah. Nebyla tedy dána žádná okolnost, která by zvyšovala jeho společenskou škodlivost a vyžadovala tak zpřísnění trestní sazby aplikací kvalifikované skutkové podstaty.

Při přezkumu dovolání obviněného se šestý senát zásadně odchýlil od právního názoru dříve vysloveného čtvrtým senátem, a tudíž zvolil postup dle ust. § 20 odst. 1 zákona o soudech a soudcích.

3.2.3. Shrnutí

I když Krajský soud v Plzni i šestý senát Nejvyššího soudu ve výsledku rozhodly tak, že neaplikovaly kvalifikovanou skutkovou podstatu, podložil každý své rozhodnutí poněkud odlišným odůvodněním.

Krajský soud své rozhodnutí, č.j. 9 To 208/2020-384, postavil na argumentu, že nouzový stav, za něhož došlo k trestné činnosti, nemůže být označen za „jinou událost vážně ohrožující život a zdraví lidí“, jelikož nedosahoval dostatečného stupně závažnosti. Krádeže spáchané za nouzového stavu nepovažoval obecně za závažnější než spáchané mimo nouzový stav. K požadavku souvislosti krádeže s ohrožující událostí se vyjádřil v tom smyslu, že kvalifikovaná

⁵⁷ Pachatel zneužívající podmínek během ohrožující události v porovnání s pachatelem, který se trestného činu dopustil bez jakékoliv souvislosti s ohrožující událostí.

skutková podstata by se užila tehdy, pokud by se obviněný dopustil krádeže věcí souvisejících s bojem proti pandemii či jinou situací, která si vyžádala vyhlášení nouzového stavu.

Šestý senát posoudil pandemii onemocnění covid-19, kvůli níž byl vyhlášen nouzový stav, jako „jinou událost vážně ohrožující život a zdraví lidí“ a v této souvislosti odkazoval na usnesení čtvrtého senátu Nejvyššího soudu, č.j. 4 Tdo 1255/2020-232. Se čtvrtým senátem se shodl i ohledně role, kterou hraje nouzový stav z hlediska naplnění znaku kvalifikované skutkové podstaty obsažené v ust. § 205 odst. 4 písm. b) TZ. Čím se ale hlavně ve svém usnesení zabýval, byla potřebná míra souvislosti. Na základě komentářové literatury dospěl k přesvědčení, že přičitatelnost kvalifikované skutkové podstaty dle ust. § 205 odst. 4 písm. b) TZ nemůže být postavena jen na časové souvislosti, nýbrž je vyžadována i určitá bližší vazba, příčinná souvislost činu s ohrožující událostí.

3.3. Sjednocení přístupu

Konkrétní případy popsané v předchozích dvou kapitolách jasně ilustrují zásadní rozkol v rozhodovací činnosti soudů, který se nedařilo po velkou část roku 2020 a počátek roku 2021 překonat. Tento stav zcela jistě nesvědčil zásadě legitimního očekávání, jelikož pachatelé srovnatelných trestných činů byli kvalifikováni podle rozdílných ustanovení a postihováni odlišnými sankcemi. Pachateli trestného činu nezbylo žádné vodítko, dle něhož by mohl předvídat, zda v jeho případě bude nebo nebude existence ohrožující události zohledněna. Proto bylo více než potřebné zajistit jednotný postup v rozhodování orgánů činných v trestním řízení.

3.3.1. Pandemický zákon

Jako první učinil krok ke sjednocení postupu a rozhodování orgánů činných v trestním řízení zákonodárce, a to dne 26. února 2021 vydáním zákona č. 94/2021 Sb., o mimořádných opatřeních při epidemii onemocnění COVID-19 a o změně některých souvisejících zákonů (dále jen „*pandemický zákon*“).

Pandemickým zákonem zákonodárce reagoval na tehdejší situaci, kdy již nebylo vhodné řešit pandemii onemocnění covid-19 prostřednictvím vyhlášení nouzového stavu a vydávání krizových opatření. Zákon vyhláší stav pandemické pohotovosti⁵⁸ a dále upravuje vydávání mimořádných opatření Ministerstvem zdravotnictví, krajskými hygienickými stanicemi

⁵⁸ Viz ust. § 1 odst. 3 pandemického zákona.

a Hygienickou stanicí hlavního města Prahy za účelem likvidace epidemie covid-19 nebo nebezpečí jejího opětovného vzniku.⁵⁹

Z hlediska trestněprávního hraje důležitou roli ust. § 14 pandemického zákona:

„Je-li spáchán trestný čin v době stavu pandemické pohotovosti, která je stavem, v jehož rámci dochází k ohrožení života nebo zdraví lidí, a předpisy trestního práva s touto okolností spojují použití vyšší trestní sazby nebo ji považují za přitěžující okolnost, soud k této okolnosti při posuzování trestného činu přihlédne pouze tehdy, pokud je trestným činem poškozen či ohrožen zájem společnosti na zvládnání epidemie COVID-19.“

S ohledem na vázanost soudců zákonem obsaženou v čl. 95 odst. 1 Ústavy řeší pandemický zákon uvedeným ustanovením alespoň částečně dichotomii přístupu soudů k posuzování trestné činnosti spáchané za pandemii covid-19. Zákonodárce se jednoznačně odklonil od dosavadního názoru Nejvyššího státního zastupitelství a přinejmenším čtvrtého senátu Nejvyššího soudu a vyloučil, že by k aplikaci obecně či zvláště přitěžující okolnosti postačovala už jen časová souvislost.

Nutno ale upozornit, že ust. § 14 pandemického zákona neřeší problém komplexně a lze na něm shledat i určité problematické faktory. K tomu blíže:

- 1) Dané ustanovení se vztahuje pouze na trestné činy spáchané v době stavu pandemické pohotovosti, tedy stavu, který byl vyhlášen až nabytím účinnosti pandemického zákona (tj. dne 27. února 2021) a může být kdykoliv ukončen či obnoven usnesením Poslanecké sněmovny přijatým na návrh vlády nebo jedné pětiny všech poslanců, popř. skončí uplynutím dne 28. února 2022 v souladu s ust. § 22 odst. 2 pandemického zákona. Ustanovení tudíž nedopadá na trestné činy spáchané během nouzového stavu ještě před nabytím účinnosti pandemického zákona a vyhlášením stavu pandemické pohotovosti. S ohledem na omezenou dobu platnosti neřeší dané ustanovení uvedený problém trvale a vzhledem k jeho působnosti problém řeší jen *ad hoc* pro pandemii onemocnění covid-19.
- 2) Co se může rovněž jevit jako problematické, je chybný výklad toho, co se přesně rozumí „*poškozením a ohrožením zájmu společnosti na zvládnání epidemie COVID-19*“. Důvodová zpráva pandemického zákona v tomto směru mlčí, k ust. § 14 se

⁵⁹ Viz ust. § 2 a násl. pandemického zákona.

ostatně nevyjadřuje vůbec.⁶⁰ Stejně tak neexistuje ani žádná komentářová literatura, která by ust. § 14 více osvětlila. Orgány činné v trestním řízení si proto budou muset význam opět vyložit samy a nelze proto vyloučit, že nenastane podobná situace s rozdílnými výklady. Dovedu si představit, že některé si „*poškození a ohrožení zájmu společnosti na zvládnání epidemie COVID-19*“ vyloží jako již zmíněné krádeže zdravotních pomůcek, vakcín a obdobných předmětů, nedodržování karantény a šíření onemocnění apod., zatímco jiné vystačí s argumentem, že jakýkoliv trestný čin spáchaný během pandemie covid-19 poškozuje a ohrožuje zájem společnosti na jejím zvládnání, protože zneužívá komplikovanosti situace a vyčerpává policejních a jiných státních orgánů a zvyšuje břímě společnosti. Je tedy otázkou, zda nenastane podobná situace, jaká tu do vydání pandemického zákona panovala, a až soudní judikatura bude muset výklad ustálit.

- 3) Velmi kriticky se k tehdy ještě návrhu pandemického zákona vyjádřilo trestní kolegium Nejvyššího soudu prostřednictvím mluvčího Nejvyššího soudu, Petra Tomíčka. Trestní kolegium hledělo na ustanovení jako na nesprávné a nejednoznačné. Kritizovalo, že jeho formulace nebyla diskutována s trestněprávními odborníky. Ust. § 14 také považovalo za nepřímou novelu trestního zákoníku, která jej vykládá a která zasahuje do nezávislosti soudního rozhodování.⁶¹ Nasnadě je tedy úvaha, zdali ust. § 14 neobsahuje výklad autentický, a tudíž v našem právním systému nepřijatelný.⁶²

3.3.2. Rozsudek velkého senátu trestního kolegia Nejvyššího soudu, sp. zn. 15 Tdo 110/2021

Hlavní zlomový okamžik co do výkladu a aplikace nastal vydáním rozsudku velkého senátu trestního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 16. března 2021, sp. zn. 15 Tdo 110/2021 (dále jen „*rozsudek velkého senátu*“). Velký senát rozhodoval o dovolání postoupeném mu šestým senátem Nejvyššího soudu, kterému bylo dovolání přiřazeno pod sp. zn. 6 Tdo

⁶⁰ Vláda České republiky: Důvodová zpráva k zákonu č. 94/2021 Sb., o mimořádných opatřeních při epidemii onemocnění COVID-19 a o změně některých souvisejících zákonů, č. 94/2021 Dz.

⁶¹ DIMUN, P. Pandemický zákon má zmírnit tresty, soudci však varují před zmatky. *Česká justice: nejpřehlednější průvodce českou justicí* [online]. Media Network, 24. února 2021 [cit. 27. července 2021]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2021/02/pandemicky-zakon-ma-zmirnit-tresty-soudci-vsak-varuji-pred-zmatky/>.

⁶² JELÍNEK, J. Kapitola II. § 4 Výklad trestních zákonů a analogie. In: JELÍNEK, J. a kolektiv. Op. cit. sub 34. s. 65.

1330/2020. Okolnosti případu a důvod, kvůli němuž šestý senát věc velkému senátu postoupil, jsou podrobně rozepsány výše, proto od jejich opětovného popisu na tomto místě upouštím a odkazuji na bod 3.2.2.

Velký senát podanému dovolání vyhověl a odchýlil se od právního názoru vysloveného dříve čtvrtým senátem. Pokus krádeže nově posoudil jen dle ust. § 21 odst. 1 a § 205 odst. 2 TZ.

Při posuzování věci velký senát nejdříve rozebral znaky kvalifikované skutkové podstaty uvedené v ust. § 205 odst. 4 písm. b) TZ. Znaky kvalifikované skutkové podstaty rozdělil do dvou skupin – za první na znaky podmíněné formálním aktem státní moci a za druhé na nepodmíněné žádným aktem, které vycházejí z objektivní reality. První skupina znaků kvalifikované skutkové podstaty výslovně pamatuje jen na dva formální stavy – stav ohrožení státu a válečný stav – a dle velkého senátu jej tím pádem nelze rozšiřovat o jakýkoliv další stav, tedy i nouzový. Druhá skupina znaků je oproti tomu demonstrativní, a tudíž umožňuje pod kvalifikovanou skutkovou podstatu zahrnout výslovně nezmněné situace dosahující odpovídající závažnosti. Do druhé skupiny tak velký senát zařadil i pandemii onemocnění covid-19, které představuje ohrožení pro život a zdraví lidí. V tomto směru se shodl se čtvrtým i šestým senátem.

Se čtvrtým senátem se však již velký senát neshodl v otázkách, jaký význam přisuzovat nouzovému stavu jako takovému a zda postačuje jen časová souvislost spáchaného trestného činu s ohrožující událostí, potažmo s vyhlášeným nouzovým stavem.

K nouzovému stavu velký senát uvedl, že spáchání činu během něj samo o sobě není znakem kvalifikované skutkové podstaty v ust. § 205 odst. 4 písm. b) TZ. Jednak nouzový stav kvalifikovaná skutková podstata výslovně neuvádí a pak jej nelze ani podřadit pod „jinou událost vážně ohrožující život nebo zdraví lidí“. Tento závěr velký senát odůvodnil tím, že nouzový stav není událostí a ani neohrožuje životy a zdraví lidí. Kvalifikovaná skutková podstata v podobě „jiné události vážně ohrožující život nebo zdraví lidí“ může být přitom naplněna, ať už nouzový stav vyhlášen je či ne. Důležité pouze je, zdali skutečně existuje ona ohrožující událost. Nouzový stav však přesto může dle velkého senátu sehrát podpůrnou roli při posuzování trestného činu, a to jako jakýsi indikátor naplnění znaku kvalifikované skutkové podstaty v podobě ohrožující události. Důvod, pro který vláda nouzový stav vyhlásila, totiž může indikovat existenci ohrožující události. Dále role nouzového stavu spočívá i v usnadnění prokázání potřebné formy pachatelova zavinění ke kvalifikované skutkové podstatě dle ust. § 17 písm. b) TZ. Jak je uvedeno výše, rozhodnutí o nouzovém stavu se vyhláší jako zákon a zveřejňuje se v hromadných sdělovacích prostředcích, proto v takovém případě lze konstatovat,

že pachatel přinejmenším měl a mohl vědět o trvání ohrožující události. Na tomto místě ještě velký senát zdůraznil, že pachatel si musí být vědom trvání ohrožující události, nikoliv jen existence nouzového stavu.

K potřebné míře souvislosti spáchaného trestného činu s ohrožující událostí velký senát uvedl, že ačkoliv to ze znění kvalifikované skutkové podstaty přímo nevyplývá, nelze se spokojit s naplněním pouze časové a místní souvislosti, ale musí být dána i souvislost věcná. Svůj závěr opřel o komentářovou literaturu a o důvodovou zprávu k trestnímu zákoníku, z níž dle něj vyplývá, že:

„[...] důvodem zprísnění trestního postihu krádeží spáchaných za určitých nepříznivých situací, [...], není samotná událost ohrožující život nebo zdraví lidí, veřejný pořádek nebo majetek, nýbrž až vlastní projev pachatele, který zneužívá těchto existujících podmínek ke spáchání trestného činu, v němž se tak projevuje "jeho zvláštní bezohlednost".

Takový přístup je dle velkého senátu v souladu se zásadou subsidiarity trestní represe, jelikož zajišťuje, aby nedocházelo k přepětí trestní represe. Pro představu také uvedl, že věcná souvislost by byla naplněna zejména v případech, kdy by ohrožující událost usnadnila pachateli spáchání trestného činu nebo by byl trestný čin spáchán na předmětech důležitých pro odstranění ohrožující události apod.

Právě naplnění věcné souvislosti velký senát v řešené věci neshledal, a proto zrušil předchozí rozhodnutí soudů nižších stupňů a nově jednání obviněného kvalifikoval jako pokus přečinu krádeže podle ust. § 21 odst. 1 a § 205 odst. 2 TZ ve vícečinném souběhu s přečinem nebezpečného vyhrožování dle ust. § 353 odst. 1 TZ.

3.3.3. Nález Ústavního soudu, sp. zn. IV. ÚS 767/21

Otázka aplikace došla až před Ústavní soud. Ústavní soud dne 20. července 2021 rozhodl o ústavní stížnosti, kterou odsouzený napadl usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. prosince 2020, č.j. 4 Tdo 1255/2020-232 popsané výše v bodě 3.1.4. Nejvyšší soud usnesením odmítl dovolání odsouzeného a přiklonil se k časové souvislosti.

Ve své ústavní stížnosti, kterou opřel o rovněž výše popsaný rozsudek velkého senátu trestního kolegia Nejvyššího soudu (předchozí bod), odsouzený namítal porušení svého práva zaručeného v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. Odsouzený tvrdil, že v řízení s ním nebyly dodrženy zásady trestního řízení, došlo k přehnaně extenzivnímu výkladu trestněprávních norem a jeho skutek byl podřazen pod skutkovou podstatu s přísnější trestní sazbou, aniž by to bylo podloženo jasným a určitým výkladem dané normy.

Nejvyšší soud ve vyjádření k ústavní stížnosti uznal, že zde v minulosti panoval mezi soudy nesoulad ohledně výkladu kvalifikované skutkové podstaty uvedené v ust. § 205 odst. 4 písm. b) TZ a že výklad byl následně sjednocen rozsudkem velkého senátu jeho trestního kolegia. Dodal však, že rozsudek byl vydán až po napadeném usnesení.

K ústavní stížnosti se vyjádřilo i Nejvyšší státní zastupitelství. Nejvyšší státní zastupitelství vyjádřilo názor, že v trestním řízení s odsouzeným nedošlo k porušení jeho práva na spravedlivý proces. Napadené usnesení bylo předvídatelné, souladné se zásadou *iura novit curia* a řádně odůvodněné. Nejvyšší státní zastupitelství přesto navrholo, aby Ústavní soud ústavní stížnosti vyhověl. Vydání rozsudku velkého senátu vyžaduje zrušení napadeného usnesení, jelikož se rozsudek vymezuje právě proti němu a je nežádoucí, aby v takto zásadních právních otázkách vedle sebe existovala protichůdná rozhodnutí.

Ústavní soud posuzoval ústavní stížnost ze dvou hledisek. Předně zda je Ústavní soud oprávněn zrušit rozhodnutí v trestní věci kvůli tomu, že bylo vydané na základě právního názoru překonaného pozdější judikaturou. A případně zda je napadené rozhodnutí neústavní bez ohledu na pozdější judikaturní vývoj.

K prvému hledisku: V reakci na vyjádření Nejvyššího státního zastupitelství Ústavní soud upozornil, že jeho úkolem je poskytovat ochranu subjektivním, ústavně zaručeným právům, a nikoliv zbavovat právní řád protichůdných či obsolentních rozhodnutí ve jménu právní jistoty. Změnu judikatury Ústavní soud označil za nežádoucí, ale nevyhnutelný jev, který sám o sobě nezakládá nerovnost v právech a důvod pro zrušení rozhodnutí. Judikaturní vývoj je vývojem výkladu právních norem, ne jejich tvorbou, a může působit i retrospektivně – tedy ve všech probíhajících i budoucích případech, jejichž základ byl dán ještě před změnou judikatury. Samozřejmě v závislosti na tom, zda změna je či není ve prospěch obviněného. Ústavní soud dále zdůraznil svou Ústavou danou roli ochránce ústavnosti, kterému jako takovému nepřísluší přezkoumávat rozhodnutí obecných soudů z hlediska výkladu podústavního práva. Ústavní soud v takových případech může zasáhnout až tehdy, porušuje-li výklad podústavního práva obecnými soudy ústavně zaručená práva stěžovatele, příp. opomenul-li soud v napadeném rozhodnutí zohlednit judikaturu obecných soudů, řádně se s ní nevypořádal nebo se od ní nečekaně odchýlil. V daném případě ale Ústavní soud spatřoval hlavní problém ve skutečnosti, že ke změně judikatury došlo až po pravomocném rozhodnutí ve věci, tzn. rozhodnutí v době svého vydání bylo v souladu s tehdejší rozhodovací praxí, nebylo překvapivé. Aplikace kvalifikované skutkové podstaty dle ust. § 205 odst. 4 písm. b) TZ na základě později

překonaného právního názoru tudíž dle Ústavního soudu v případě odsouzeného nepředstavuje porušení jeho ústavně zaručených práv.

K druhému hledisku: Ústavní soud poté zkoumal, zdali není dána protiústavnost napadeného usnesení z jiných důvodů než kvůli pozdější změně judikatury. Pochybení, která na napadeném usnesení kritizoval ve svém rozsudku velký senát trestního kolegia Nejvyššího soudu, shledal Ústavní soud pochybeními na úrovni ústavněprávní. Upozornil především na nezohlednění zásady subsidiarity trestní represe při výkladu problematické kvalifikované skutkové podstaty. Při takovém nesprávném výkladu by došlo k tomu, že by se na území České republiky po dobu pandemie všechny krádeže včetně bagatelních staly zločiny, a to i přesto, že by u většiny ostatních trestných činů trestní sazby zpřísněny nebyly. Taková skutečnost by značně omezovala možnost individualizace trestů a nelze ji označit za souladnou se záměrem zákonodárce, když kvalifikovanou skutkovou podstatu do trestního zákoníku vkládal. Ústavní soud tak až z druhého hlediska shledal, že napadené usnesení porušilo právo odsouzeného zaručené mu v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, a dále i v čl. 39 Listiny základních práv a svobod, jelikož byl odsouzen pro trestný čin, aniž by byly naplněny jeho znaky.

3.3.4. Shrnutí

Při zhodnocení popsaného vývoje přístupu k posuzování trestné činnosti spáchané za nouzového stavu, resp. ohrožující události, lze konstatovat, že postupem času převládá nad čistým formalismem přístup materiální. Zákonodárce i Nejvyšší soud jasně vyslovili, že pro aplikaci kvalifikované skutkové podstaty uvedené v ust. § 205 odst. 4 písm. b) TZ se nelze spokojit s pouhou časovou a místní souvislostí spáchané krádeže s ohrožující událostí jakožto znakem této kvalifikované skutkové podstaty a že pro naplnění tohoto znaku musí být dána ještě i souvislost věcná. Ústavní soud sice prohlásil svou nekompetenci k výkladu podústavního práva, avšak v podstatě se ztotožnil s velkým senátem trestního kolegia Nejvyššího soudu, když v jím shledaných nedostatcích usnesení č.j. 4 Tdo 1255/2020-232 spatřoval i nedostatky ústavní. Ústavní soud apeloval na výklad ve světle zásady subsidiarity trestní represe.

K samotnému nouzovému stavu Nejvyšší soud uvedl, že je třeba na něj hledět pouze jako na indikátor naplnění příslušné kvalifikované skutkové podstaty, nikoliv jako na její znak. Znakem je ohrožující událost, která existuje nezávisle na nouzovém stavu. Nouzový stav může

hrát roli až při dovozování existence ohrožující události a požadované míry zavinění pachatele z hlediska jeho vědomosti o ní.

Pandemii onemocnění covid-19 Nejvyšší soud bez jakýchkoliv pochyb považoval za ohrožující událost a v zásadě tak učinil i pandemický zákon, který za ohrožující událost označil stav pandemické pohotovosti, jejíž vyhlášení úzce souvisí právě s pandemií onemocnění covid-19.

4. Zhodnocení současné právní úpravy

Rozdílné rozhodování soudů v této problematice, které musel sjednotit až Nejvyšší soud a zčásti zákonodárce a Ústavní soud, vede k úvaze, zdali trestní zákoník poskytuje dostatečnou právní úpravu a zdali není na místě jeho novelizace či jiný krok k dosažení vyšší právní určitosti, a tím i jistoty. A to tím spíše, že jde o záležitost trestního práva ovládaného zásadou *nullum crimen sine lege*.

4.1. Posuzování kvalifikovaných skutkových podstat – sjednocení a co dál?

„Jen trestní zákon vymezuje trestné činy a stanoví trestní sankce, které lze za jejich spáchání uložit.“ Tak zní zásada zákonnosti obsažená v ust. § 12 odst. 1 TZ a zakotvená ostatně i v ústavním pořádku v čl. 39 Listiny základních práv a svobod.

Zásada zákonnosti má čtyři složky – *nullum crimen sine lege scripta*, *nullum crimen sine lege certa*, *nullum crimen sine lege stricta* a *nullum crimen sine lege praevia* – z nichž je v kontextu popisované problematiky třeba poukázat zejména na *nullum crimen sine lege scripta* (dále jen „*NCSL scripta*“) a *certa* (dále jen „*NCSL certa*“). Zásada *NCSL scripta* vyjadřuje, že pouze právní předpis o síle zákona může stanovit, jaké jednání je trestným činem a jakou sankci lze za něj uložit. Trestní odpovědnost může být tedy vymezena jen v zákonech, popřípadě v mezinárodních smlouvách ve smyslu čl. 10 Ústavy. Ze zásady *NCSL certa* vyplývá, že zákon musí trestné činy a vůbec podmínky trestní odpovědnosti stanovit určitě, jednoznačně. To celé má zajistit seznatelnost právní úpravy a předvídatelnost následků toho kterého jednání a předejít účelovému přizpůsobování právní úpravy v konkrétních případech. Zásady rovněž umožňují dosáhnout naplnění legitimního očekávání adresátů právní normy, že obdobné případy budou posouzeny obdobně, bez nedůvodných rozdílů.⁶³

Uplynulý rok 2020 a část roku 2021 ukázaly, že česká právní úprava zásadu *NCSL certa* nenaplnuje a že tato skutečnost činí v praxi významné problémy. Adresáti právních norem nemohli ani v nejmenším předpokládat, jak soudy právně kvalifikují jejich jednání a jak přísnému postihu budou čelit. Rozdílný přístup k aplikaci kvalifikované skutkové podstaty se znakem v podobě ohrožující události navíc zcela vylučoval naplnění zásady legitimního očekávání, když užitá právní kvalifikace a druh a výměra uloženého trestu v podstatě záležely na tom, který soud byl zrovna příslušný k projednání a rozhodnutí dané věci.

⁶³ JELÍNEK, J. Kapitola I. § 3 Základní zásady trestního práva. In: JELÍNEK, J. a kolektiv. Op. cit. sub 34. s. 33-35.

Po vydání sjednocujícího rozsudku velkého senátu⁶⁴, podpořeného nálezem Ústavního soudu, se trestněprávní úprava ocitá ve stavu, kdy je již rozhodnuto, jak podobné případy posuzovat a kdy aplikovat kvalifikovanou skutkovou podstatu. Na druhou stranu ale nelze uspokojivě konstatovat, že je tím celý problém vyřešen a uvedeným zásadám NCSL scripta a certa učiněno zadost.

Zaměřím-li se na obsahovou stránku sjednocujícího rozsudku, nemám k němu z tohoto hlediska námitek. Jeho závěry lze rozdělit do třech skupin. Za prvé, že pandemie onemocnění covid-19 bezpochyby je událostí vážně ohrožující život nebo zdraví lidí. Za druhé, že nouzový stav sám o sobě není znakem kvalifikované skutkové podstaty uvedené mimo jiné v ust. § 205 odst. 4 písm. b) TZ, ale že může sloužit jako indikátor toho, že existuje určitá ohrožující událost, a plnit pomocnou roli při zjišťování potřebné míry pachatelova zavinění. A za třetí, že je nutné, aby mezi spáchaným trestným činem a ohrožující událostí jakožto znakem kvalifikované skutkové podstaty byla dána věcná, nikoliv jen časová a místní souvislost, aby bylo možné příslušnou kvalifikovanou skutkovou podstatu aplikovat. Podporu uvedených závěrů lze nalézt jak v komentářové literatuře, tak v důvodové zprávě k trestnímu zákoníku, která by měla být při pátrání po významu právních norem stěžejní.

Důvodová zpráva se k příslušné kvalifikované skutkové podstatě vyjadřuje souhrnně u trestného činu krádeže: „*U trestného činu krádeže (§ 203) je oproti platnému znění v rámci základní skutkové podstaty postihováno, bez ohledu na výši způsobené škody, zmocnění se cizí věci, došlo-li k němu na území, na němž byla provedena evakuace, tedy v místě, kde je z tohoto důvodu velmi ztížena ochrana majetku, přičemž pachatel zde využívá této situace a projevuje zvláštní bezohlednost, která si zaslouží přísnější postih. Zásadní zpřísnění pak v tomto směru zavádí odstavec 4 písm. b), jestliže pachatel spáchal trestný čin krádeže za stavu ohrožení státu nebo za válečného stavu, za živelní pohromy nebo jiné události vážně ohrožující život nebo zdraví lidí, veřejný pořádek nebo majetek, čímž se reaguje na takové trestné činy páchané v minulosti zejména při povodních.*“⁶⁵ Z dikce důvodové zprávy tak vyplývá, že přísnější postih si žádají ty případy, kdy pachatel spáchání svého činu využívá zvláštní situace způsobené ohrožující událostí. Při výkladu měly soudy nahlédnout do důvodové zprávy, obsahující pravý úmysl zákonodárce, díky čemuž by bývalo bylo možné se výkladovému rozkolu vyhnout.

⁶⁴ Úmyslně zde opomímám ust. § 14 pandemického zákona, které také sjednocuje přístup orgánů činných v trestním řízení. Jde o úpravu pouze dočasnou, která poskytuje jen kusé řešení nastíněné problematiky. Problematika je však komplexního a trvalého rázu a neskončí s pominutím pandemie onemocnění covid-19.

⁶⁵ Úřad vlády: Důvodová zpráva k ust. § 203 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku, č. 40/2009 Dz.

Z hlediska komentářové literatury odkazují zejména na komentář Ščerby F. a kolektivu, v němž se autoři jednoznačně přiklonili k potřebě příčinné souvislosti mezi znakem kvalifikované skutkové podstaty v podobě ohrožující události a spáchaným trestným činem.⁶⁶

Jako problematickou však shledávám formu, v jaké je úprava obsažena. Lze argumentovat, že mnoho otázek trestního práva je upraveno či konkretizováno právě formou judikatury a že se jedná o běžnou praxi. V tomto případě však velký senát rozhodoval o zcela zásadní otázce, jejíž řešení může mít dalekosáhlé dopady na podmínky trestní odpovědnosti. Dovedu si představit, že jím vyslovené řešení nebude aplikováno jen v případech trestných činů spáchaných během pandemie onemocnění covid-19, které mají v kvalifikovaných skutkových podstatách znak v podobě ohrožující události, ale že na něj bude odkazováno i v případech jiných, kdy soudy budou váhat o potřebné míře souvislosti znaků kvalifikovaných skutkových podstat se spáchanými trestnými činy, aby kvalifikovanou skutkovou podstatu mohly aplikovat. Rozsudek velkého senátu by se tak mohl stát i zdrojem nového přístupu spočívajícím v posuzování naplnění kvalifikovaných skutkových podstat z hlediska jejich věcné souvislosti s trestným činem. Takový přístup, či přímo materiální posuzování kvalifikovaných skutkových podstat přitom trestní zákoník vůbec nezná. Domnívám se ale, že má-li být nový přístup běžně aplikován (i kdyby jen ve vztahu ke kvalifikovaným skutkovým podstatám, k nimž se přímo vztahuje samotný rozsudek velkého senátu), měl by být zakotven na úrovni zákona. Jak už uvádím výše, jde o přístup, který významně modifikuje podmínky trestní odpovědnosti ve prospěch pachatele. Nově je výslovně zapotřebí „vyšší standard“ souvislosti spáchaného trestného činu se znakem kvalifikované skutkové podstaty. A právě podmínky trestní odpovědnosti musí být podle zásady NCSL scripta zakotveny zákonným právním předpisem. Stejně tak je nutno upozornit na zásadu NCSL certa požadující určitost a v podstatě i přehlednost právní úpravy, aby se v ní mohli její adresáti vyznat. Zrovna trestní právo je oborem, kde je zapotřebí na naplnění této zásady bezvýhradně trvat. Trestní právo vymezuje zákazy, za jejichž porušení tvrdě zasahuje do života rušitele a někdy i jeho okolí. Proto nesmí být pro adresáta trestní normy komplikované seznámit se s tím, jaké jednání je trestné, za jakých

⁶⁶ Souhrnné vyjádření k této problematice je uvedeno u trestného činu krádeže: ČEP, D. a KANDOVÁ, K. § 205 Krádež. In: ŠČERBA, F. a kolektiv. Op. cit. sub 56. s. 1658-1659. Na nutnost příčinné souvislosti je upozorňováno i na dalších místech, např. ve vztahu k obecně přitěžující okolnosti (ŠČERBA, F. a KALVODOVÁ, V. § 42 Přitěžující okolnosti. In: ŠČERBA, F. a kolektiv. Op. cit. sub 56. s. 634) a případně též u fakultativních znaků objektivní stránky trestného činu (PROVAZNÍK, J. § 13 Trestný čin. In: ŠČERBA, F. a kolektiv. Op. cit. sub 56. s. 188-190).

podmínek, jaký za něj hrozí postih apod. Roztříštěnost právní úpravy mezi zákony a judikaturu ale její přehlednost a poznatelnost ztěžuje a jen stěží lze očekávat, že se právní laici zorientují vedle trestního zákoníku i v judikatuře.

Řešení této situace vidím dvojí, každé však s určitými nedostatky.

Jedním z možných řešení je novelizace trestního zákoníku, která by jej rozšířila o ustanovení zakotvující nové pravidlo při posuzování kvalifikovaných skutkových podstat. Takové ustanovení ostatně obsahoval již předchozí trestní zákon – zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon (dále jen „*starý trestní zákon*“) – konkrétně ust. § 88 odst. 1:

„K okolnosti, která podmiňuje použití vyšší trestní sazby, se přihlédne jen tehdy, jestliže pro svou závažnost podstatně zvyšuje stupeň nebezpečnosti trestného činu pro společnost.“

Výhodou takového řešení by bylo, že by problematiku posuzování kvalifikovaných skutkových podstat řešilo komplexně. Nelze předpokládat, že problém, který se objevil v letech 2020 a 2021, zůstane jediný a že se v budoucnu žádná podobná situace opakovat nebude. Takovým budoucím případům by pak předcházelo navrhované ustanovení. Trestní zákoník byl ostatně již v době svého přijetí kritizován, že neobsahuje žádné ustanovení ve smyslu ust. § 88 odst. 1 starého trestního zákona.⁶⁷ Nedostatek tohoto řešení ale tkví ve stejné skutečnosti, která byla shora vytykána pandemickému zákonu, a sice že by se jednalo o autentický výklad trestního zákoníku. Autentický výklad je v demokratickém právním státě nepřijatelný. S dělbou moci není slučitelné, aby ten, kdo vydal právní normu, ji poté dodatečně vykládal.⁶⁸ To by vedlo ke svévoli a k přizpůsobování právní úpravy vůli mocenské garnitury. Výklad právních předpisů je proto vyhrazen zejména soudům. Ačkoliv by se v tomto případě jednalo o novelu obsahující nezávadné, a naopak velmi přínosné výkladové ustanovení, nebylo by dle mého názoru vhodné kvůli tomu upouštět od pravidel fungování demokratického právního státu. Jakmile by bylo od pravidel upouštěno, ztratila by na své závaznosti a z jejich porušování by se stal trend. Nadto nelze ani předjímat složení všech budoucích zákonodárných sborů a je možné, že přijetím jednoho neškodného autentického výkladu by mohl být ospravedlněn budoucí, již závadný

⁶⁷ K tomu např. KOCINA, J. Zvláště přitěžující okolnosti a snížení trestu odnětí svobody. *Bulletin advokacie*. Česká advokátní komora, 2010, 2010(1-2), s. 36-38. ISSN 1210-6348.

⁶⁸ JELÍNEK, J. Kapitola II. § 4 Výklad trestních zákonů a analogie. In: JELÍNEK, J. a kolektiv. Op. cit. sub 34. s. 65.

autentický výklad. Proto je třeba se mít v tomto směru na pozoru. Demokratický právní stát je křehký a ochránit jej může právě dodržování s ním souvisejících pravidel.

Druhým řešením, u něhož odpadá nedostatek v podobě autentického výkladu, by byla novelizace pouze příslušných kvalifikovaných skutkových podstat obsahujících znaky v podobě stavu ohrožení státu, válečného stavu, živelní pohromy a jiné ohrožující události. Kvalifikované skutkové podstaty by bylo vhodné přeformulovat tak, aby bylo na první pohled jasné, že k jejich naplnění nepostačuje pouze časová a místní souvislost. Nynější formulace je zavádějící a svádí k myšlence, že časová a místní souvislost jsou dostačující. Vhodnější alternativou by proto mohla být následující formulace:

„zneužil-li ke spáchání svého činu podmínky vyvolané zvláštní situací během stavu ohrožení státu, válečného stavu, živelní pohromy nebo jiné události vážně ohrožující život nebo zdraví lidí, veřejný pořádek nebo majetek“.

Nevýhodu druhého řešení lze pak spatřovat v tom, že problém řeší jen kuse ve vztahu k několika kvalifikovaným skutkovým podstatám, které činily problémy během pandemie onemocnění covid-19. O komplexní řešení se nejedná, a proto by bylo možné očekávat, že se v budoucnu podobný problém opět vyskytne u jiných skutkových podstat.

4.2. Co s nesprávnými rozhodnutími

Rozřešení popsaného rozhodovacího rozkolu s sebou nese zpočátku možná ne tak zřetelný problém. Nastává totiž otázka, co s rozhodnutími, která byla vydána před březnem roku 2021 a neodpovídají řešení vyslovenému velkým senátem.

Na tento problém upozornili Jakub Drápal a Libor Dušek ve své studii s názvem *„Tresty za nouzového stavu: nedořešený problém“* publikované v květnu 2021 v rámci projektu Legal Data Hub.⁶⁹ Odhadují, že se týká 1000 až 1500 případů. Ve studii rovněž zjistili, že soudy v 91 % případů krádeží spáchaných během nouzového stavu aplikovaly kvalifikovanou skutkovou podstatu dle ust. § 205 odst. 4 TZ. Samozřejmě lze spekulovat, nakolik byla v rámci těchto případů dána věcná souvislost spáchané krádeže s ohrožující událostí a nakolik jen časová.

⁶⁹ DRÁPAL, J., DUŠEK, L. Op. cit. sub 1. [cit. 27. července 2021].

Nyní se tedy nacházíme v situaci, kdy velký senát trestního kolegia Nejvyššího soudu v podstatě označil rozhodnutí soudů vycházející jen z časové souvislosti za nesprávná a kdy obdobné trestné činy spáchané během pandemie onemocnění covid-19 jsou po 16. březnu 2021 posuzovány soudy zásadně jinak a pro jejich pachatele příznivěji. Takový stav rozhodně nelze označit za spravedlivý, a to tím spíš, že dva naprosto rozdílné přístupy od sebe dělí časový rozestup jen pár měsíců. Rozsudkem velkého senátu došlo k situacím, kdy dva podobné trestné činy spáchané ve stejnou dobu byly posouzeny odlišně jen proto, že o jednom soud rozhodl např. v lednu roku 2021 a o druhém v dubnu roku 2021. Naprostá většina nespravedlivě odsouzených se však již nemůže bránit odvoláním, dovoláním, neexistuje ani žádný odpovídající důvod k obnově řízení.

Jak tedy v tomto směru nastolit spravedlnost? Autoři studie jedinou možností, kterou současná právní úprava umožňuje, shledávají stížnost pro porušení zákona dle ust. § 266 an. TR. Stížnost pro porušení zákona se mi však jeví problematická, jelikož její podání a nepodání zcela závisí na vůli ministra spravedlnosti. Ministr nemá povinnost stížnost podat. Odsouzený se na něj může obrátit s podnětem k podání stížnosti pro porušení zákona, nicméně s podáním podnětu není spojen žádný právní nárok na podání stížnosti. Týká-li se navíc daný problém skutečně 1000 až 1500 odsouzených, jak uvádějí autoři studie, přináší podávání stížností pro porušení zákona významnou zátěž ministra a vůbec celého Ministerstva spravedlnosti, které ostatně samo přiznalo, že na vyhledávání případů s uloženým nepřiměřeným trestem nemá kapacitu.⁷⁰

Jako další řešení by se mohla nabízet milost prezidenta republiky. Milost lze udělit hromadně (tj. amnestie), nebo individuálně. Milost může mít podobu agraciace, rehabilitace či abolicie. Zde přichází jako řešení do úvahy agraciace, v jejímž rámci může prezident trest zcela prominout nebo zmírnit (tedy trest zkrátit, zmírnit podmínky jeho výkonu apod.).⁷¹ Ve využití institutu milosti však spatřuji úskalí.

Amnestie, tedy *souhrnné* snížení či prominutí nepřiměřených trestů za trestné činy spáchané během pandemie onemocnění covid-19 není přílehlavým řešením nastalé situace.

⁷⁰ KARASOVÁ, J. Drobné krádeže v nouzovém stavu. Stovky lidí dostaly nepřiměřený trest, nápravy se ale dočká jen hrstka. *iROZHLAS* [online]. Praha: Český rozhlas, 2021, 15. října 2021 [cit. 17. října 2021]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/drobne-kradeze-nouzovy-stav-neprimereny-trest-naprava_2110151203_btk.

⁷¹ ŠKVAIN, P. § 366 Udělení milosti. In: ŠÁMAL, P. a kolektiv: *Trestní řád. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-465-0. s. 4041-4046.

Problematika nepřiměřeného potrestání z důvodu aplikace přísnější právní kvalifikace v případech, kde není dána věcná souvislost s pandemií onemocnění covid-19, je příliš individuální. Jednotlivé případy je třeba vyhledat a naleznout pro ně vlastní řešení, což plošnost amnestie neumožňuje. Soudy sice podle ust. § 368 TR v jednotlivých případech posuzují, zda se na ně amnestie vztahuje. Jde však jen o posouzení naplnění podmínek amnestie a otázkou zůstává, jak vůbec v amnestijním rozhodnutí vymezit jasná a určitá kritéria, kterými by se soudy při posuzování řídily a která by vystihla opravdu všechny, a zároveň jen ty případy s nepřiměřeným potrestáním. Amnestie navíc poskytuje řešení plošné, hromadné – plošně promíjí tresty, plošně je zmírňuje. K dosažení spravedlivého a přiměřeného potrestání nelze jen plošně stanovit, o kolik nebo na kolik měsíců či let se mají všechny nepřiměřené tresty snížit. Co se v jednom případě jeví jako přiměřené, v jiném již může být daleko za prahem přiměřenosti. Stejně tak nepřipadá v úvahu plošné prominutí trestů. Amnestii nadto nelze vydat k žádosti odsouzeného.⁷² Nejedná se proto o institut, který by mohl odsouzený sám využít ke své ochraně.

Jak je uvedeno výše, krom amnestie prezident udílí i individuální milosti. Individuální milost bývá označována jako prostředek k odstranění nespravedlnosti a přílišné tvrdosti v určitém individuálním případě.⁷³ V porovnání s amnestií má individuální milost osobní charakter, jelikož na rozdíl od amnestie prezident při jejím udělení zohledňuje povahu a závažnost spáchaného trestného činu, okolnosti jeho spáchání, osobní poměry pachatele apod. Individuální milost vydává prezident na žádost, ale i z vlastní iniciativy.⁷⁴ Na základě právě uvedeného by se mohlo zdát, že individuální milost by mohla být tím správným řešením. To by však byla nesprávná úvaha. Četná komentářová literatura a usnesení Ústavního soudu (sp. zn. II. ÚS 137/2000 ze dne 16. května 2000) zdůrazňují, že institut udělování milostí je prerogativou prezidenta a samotné udělení či neudělení závisí čistě na jeho úvaze. Jednotlivec, jehož se potenciální milost týká, nemá žádné veřejné subjektivní právo na udělení.⁷⁵ Prezident se

⁷² Filip, J., Vyhnánek, L., Bahýřová, L., Molek, P. Čl. 63. Bod 71. In: ŠIMÍČEK, V., SUCHÁNEK, R. *Ústava České republiky: Komentář*. [Systém ASPI]. Nakladatelství Linde [cit. 22. října 2021]. ASPI_ID KO1i1993CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

⁷³ HERC, T. Čl. 62. Bod 31. In: RYCHETSKÝ, P. a kolektiv. *Ústava České republiky: Komentář*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 22. října 2021]. ASPI_ID KO1_1993CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

⁷⁴ ŠKVAJN, P. § 366 Udělení milosti. In: ŠÁMAL, P. a kolektiv: *Trestní řád. Komentář*. Op. cit. sub 71. s. 4041-4046.

⁷⁵ HERC, T. Čl. 62. Bod 30. In: RYCHETSKÝ, P. a kolektiv. *Ústava České republiky: Komentář*. [Systém ASPI]. Op. cit. sub 73. [cit. 22. října 2021].

udělováním milostí nestává součástí soudní moci, nenahrazuje rozhodování soudů, nevykonává soudní moc, nenapravuje vady soudních rozhodnutí a justiční omyly.⁷⁶ Milost by měla být výjimečným institutem řešícím výjimečnou situaci.⁷⁷ Náprava nespravedlivých potrestání pachatelů trestných činů spáchaných během pandemie covid-19 by si ovšem vyžádala vydání stovek milostí. Prezident republiky navíc svým rozhodnutím č. 378/2013 Sb. ze dne 29. listopadu 2013 přenesl na ministra spravedlnosti svou pravomoc vést řízení o žádostech o milost a zamítat žádosti o milost⁷⁸. Ministr by tedy byl se svým ministerstvem poslán k vedení řízení o udělení milosti, s čímž se pojí naprosto stejný problém jako u stížnosti pro porušení zákona – ministerstvo dle svého vyjádření nemá dostatek kapacit. Nadto je třeba zdůraznit, že se jedná o problém mající původ v justiční soustavě v měnící se judikatuře. Měly by to proto být právě soudy, kdo problém odstraní. Na základě uvedeného se proto domnívám, že ani individuální milost prezidenta republiky by daný problém vhodně neřešila.

Do úvahy by snad ještě mohla připadnout ústavní stížnost, nicméně ani tou by se nápravy nedosáhlo. Ve většině případů už ústavní stížnost není možností kvůli marnému uplynutí lhůty pro její podání. Nadto je třeba pro její přípustnost vyčerpat všechny procesní prostředky, které se k ochraně práv stěžovatele nabízejí – a lze předpokládat, že k tomu z různých důvodů nikoliv ve všech případech došlo⁷⁹.

Žádná další možnost odsouzenému k ochraně jeho práv nezbyvá.

Současná právní úprava dle mého názoru postrádá řešení podobných případů, které by měl v rukou odsouzený. Tento stav by mohlo napravit zakotvení nového důvodu pro obnovu řízení. Jsem přesvědčena, že změna judikatury může za určitých podmínek představovat vhodný důvod pro obnovu řízení. Podmínkami, které by musela taková změna splňovat, by byla podmínka časová, podmínka věcná a podmínka zásadního významu:

- 1) Podmínka časová by byla splněna, pokud by ke změně judikatury došlo během krátkého časového období od konečného rozhodnutí v konkrétním řízení, které má být obnoveno. Pod krátkým časovým obdobím si představuji řádově spíše měsíce,

⁷⁶ HERC, T. Čl. 62. Bod 32. In: RYCHETSKÝ, P. a kolektiv. *Ústava České republiky: Komentář*. [Systém ASPI]. Op. cit. sub 73 [cit. 22. října 2021].

⁷⁷ Filip, J., Bahýřová, L., Suchánek, R., Vyhnanek, L., Molek, P. Čl. 62. Bod 58. In: ŠIMÍČEK, V., SUCHÁNEK, R. Op. cit. sub 72. [cit. 22. října 2021].

⁷⁸ S výjimkou, která však v tomto případě nehraje důležitou roli, proto ji nerozvádím.

⁷⁹ Kupříkladu ve vzorku odsouzených za krádeže spáchané během nouzového stavu, s nímž pracovali J. Drápal a L. Dušek ve své studii, v 74 % případů nebylo podáno ani odvolání. Viz: DRÁPAL, J., DUŠEK, L. Op. cit. sub 1. [cit. 22. října 2021].

nanejvýš rok, dva. V delším časovém období už povětšinou nebude splněna podmínka druhá a také určitá provázanost či souvislost daného řízení, o jehož obnovu by šlo, s judikaturní změnou.

- 2) Podmínka věcná by vyžadovala, že judikatura byla změněna, aniž by během tohoto období došlo ke změně nějakých vnějších poměrů, která by judikaturní vývoj odůvodňovala.
- 3) Podmínka zásadního významu pak spočívá v tom, že se judikatura změní natolik zásadně, že věc rozhodnutá před judikaturní změnou by mohla být soudem posouzena zcela odlišně, rozhodoval-li by o věci až po změně judikatury.

Za takových podmínek považuji judikaturní změnu za důvod pro obnovu řízení zcela srovnatelný s důvody zakotvenými v ust. § 278 TR a svou povahou velmi podobný důvodu vymezenému v ust. § 71 odst. 1 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů. Pokud se judikatura změní ve smyslu vyjmenovaných podmínek, má odsouzený plné právo na nové projednání a rozhodnutí své věci. Nemůže mu být totiž k tíži, že jeho věc nebyla rozhodnuta ve světle nové judikatury jen proto, že byla rozhodnuta o pár dní či měsíců dříve než jiná srovnatelná věc, ač se obě udály ve stejném společenském prostředí a podmínkách, v jejichž kontextu se rozhodovalo. S ohledem na povahu zákazu retroaktivity v trestním právu by samozřejmě ve vztahu k tomuto důvodu byla vyloučena obnova řízení v neprospěch odsouzeného. Nemyslím si ani, že by se jednalo o důvod doplněný do trestního řádu čistě *ad hoc*, ale že najde své uplatnění i nadále. V budoucnu jistě nastanou podobné situace, kdy se bude judikatura měnit, a to „jen“ kvůli potřebě ustálit výklad určitého trestněprávního institutu, ustanovení či pojmu, aniž by však docházelo ke změně výkladu kvůli změnám ve vnějším světě.

4.3. Možnosti postupu soudů

V době, kdy ještě nebyly vyjasněny podmínky aplikace kvalifikované skutkové podstaty se znakem v podobě ohrožující události, se naprostá většina soudů (a dalších orgánů činných v trestním řízení) přiklání k výkladu, že k aplikaci kvalifikované skutkové podstaty není vyžadována užší než časová a místní souvislost spáchaného činu s ohrožující událostí. Soudy v tomto směru samozřejmě vycházely z vyjádření vysokých justičních představitelů a institucí, a proto se jich od tohoto výkladu odchýlilo jen málo.

Přesto však soudy samy musely tresty ukládané ve skutečně bagatelních případech trestných činů vnímat jako nepřiměřené, a to i přes právní kvalifikaci zpřísněnou vlivem panující situace. A i kdyby ne, z probíhající diskuze v odborné i laické veřejnosti jasně vyplývalo,

že ukládané tresty nejsou společnostmi považovány za odpovídající, a proto přinejmenším to mělo soudy vést k zamyšlení při ukládání takových trestů.

Při hodnocení právní úpravy je nutné uvést, že soudům již tehdejší úprava nabízela možnosti, jak se vypořádat s přílišnou přísností kvalifikované skutkové podstaty. Mezi tyto možnosti náležela především zásada subsidiarity trestní represe.⁸⁰ V případě, kdy by aplikace zásady subsidiarity trestní represe zklamala, přicházelo v úvahu mimořádné snížení trestu odnětí svobody.⁸¹

4.3.1. Zásada subsidiarity trestní represe

Zásadu subsidiarity trestní represe obsahuje trestní zákoník ve svém ust. § 12 odst. 2:

„Trestní odpovědnost pachatele a trestněprávní důsledky s ní spojené lze uplatňovat jen v případech společensky škodlivých, ve kterých nepostačuje uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu.“

Trestní zákoník se přiklonil k formálnímu pojetí trestného činu v ust. § 13 odst. 1. Za účelem zmírnění tvrdosti formálního pojetí a předcházení přílišné přísnosti byla do trestního zákoníku vložena právě zásada subsidiarity trestní represe – tzv. materiální korektiv formálního pojetí trestného činu. Materiální korektiv ale nelze chápat jako další znak pojetí trestného činu stojící na stejné úrovni vedle znaku formálního. Dle důvodové zprávy k trestnímu zákoníku není zásada subsidiarity trestní represe obsažena v definici trestného činu v ust. § 13 odst. 1 TZ a aplikuje se vždy mimo tuto definici, což vyplývá i ze stanoviska Nejvyššího státního zastupitelství ze dne 21. prosince 2011, poř. č. 5/2011.⁸² Zásada subsidiarity trestní represe, zjednodušeně řečeno, označuje trestní právo jako prostředek *ultima ratio* nastupující až v případě, kdy nepostačí uplatnění mimotrestní odpovědnosti či dalších prostředků

⁸⁰ Nerespektování zásady subsidiarity trestní represe ostatně soudům vyčítal Ústavní soud ve výše popsaném nálezu.

⁸¹ Možnost využít zásadu subsidiarity trestní represe a institut mimořádného snížení trestu odnětí svobody uvádí i platforma Rozumné právo ve svém stanovisku. Viz: Spáchání majetkového trestného činu za nouzového stavu nemusí nutně znamenat vyšší trest. *Rozumné právo* [online]. Praha: čekit.cz, 6. srpna 2020 [cit. 28. října 2021]. Dostupné z: <https://www.rozumne-pravo.cz/cz/stanoviska/spachani-majetkoveho-trestneho-cinu-za-nouzoveho-stavu-nemusi-nutne-znamenat-vyssi-trest/>.

⁸² ZEMAN, P. Stanovisko k uplatňování zásady subsidiarity trestní represe a škodlivosti činu (§ 12 odst. 2 trestního zákoníku). *Veřejná žaloba* [online]. Nejvyšší státní zastupitelství, 2021, 21. prosince 2011 [cit. 27. července 2021]. Dostupné z: https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2020/03/5_2011.pdf.

podle jiných právních předpisů, a sloužící k ochraně společnosti jen před těmi nejzávažnějšími protiprávními jednáními. Uplatnění trestněprávní odpovědnosti a prostředků se musí vyznačovat zdrženlivostí.⁸³

Zásada subsidiarity trestní represe se vyznačuje interpretačním a aplikačním aspektem.

Na interpretační rovinu zásady upozorňují zejména Pavel Šámal v komentáři k trestnímu zákoníku a platforma Rozumné právo. Jako interpretační pravidlo vede zásada subsidiarity trestní represe k restriktivnímu výkladu znaků trestného činu, který zohledňuje společenskou škodlivost činu a uplatní se i ve vztahu k okolnostem podmiňujícím použití vyšší trestní sazby. Díky zohlednění společenské škodlivosti je možné při výkladu dosáhnout pravého smyslu skutkové podstaty. V případech bagatelních činů by se tak za užití restriktivního výkladu mohlo dospět k závěru, že jejich nízká společenská škodlivost odůvodňuje nenaplnění kvalifikované skutkové podstaty, příp. ani základní skutkové podstaty.⁸⁴

Aplikační aspekt zásady subsidiarity trestní represe má dvě složky či podmínky, jejichž splnění vyžaduje, aby bylo možné v daném případě uplatňovat trestní odpovědnosti a důsledky s ní spojené. Jedná se o společenskou škodlivost a o skutečnost, že nestačí uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu.⁸⁵

Společenská škodlivost je podmínkou, která vyjadřuje, že jako trestný je možné postihnout jen takový čin, který je pro společnost mimořádně škodlivý a užití prostředků v rovině soukromoprávní, přestupkové apod. selhává při zajištění dostatečné ochrany společnosti a nápravy pachatele. Může tedy nastat i situace, kdy by čin jinak naplňoval všechny formální znaky trestného činu, avšak jeho společenská škodlivost není natolik vysoká, aby jej bylo potřebné jako trestný označit. Co ovšem v trestním zákoníku chybí, je vymezení hledisek, dle nichž by se měla společenská škodlivost posuzovat. Obecně se proto vychází z hledisek povahy a závažnosti trestného činu obsažených v ust. § 39 odst. 2 TZ.⁸⁶ Společenská škodlivost je jen součástí materiálního korektivu, nikterak nematerializuje formální pojetí trestného činu v nynějším trestním zákoníku, není zákonným znakem trestného činu.⁸⁷ Společenská škodlivost, resp. nebezpečnost, figurovala v pojetí trestného činu ve starém trestním zákoníku,

⁸³ JELÍNEK, J. Kapitola I. § 3 Základní zásady trestního práva. In: JELÍNEK, J. a kolektiv. Op. cit. sub 34. s. 38.

⁸⁴ ŠÁMAL, P. Ust. § 12. Zásada zákonnosti a zásada subsidiarity trestní represe. In: ŠÁMAL, P. a kolektiv: *Trestní zákoník*. Op. cit. sub 38. s. 118-119 a také op. cit. sub 81. [cit. 28. října 2021].

⁸⁵ JELÍNEK, J. Kapitola I. § 3 Základní zásady trestního práva. In: JELÍNEK, J. a kolektiv. Op. cit. sub 34. s. 39.

⁸⁶ JELÍNEK, J. Kapitola V. § 1 Pojem trestného činu a jeho znaky. In: JELÍNEK, J. a kolektiv. Op. cit. sub 34. s. 139.

⁸⁷ JIRÍČEK, P., MAREK, T. Op. cit. sub 50. s. 66.

kteřý ve svém ust. § 3 odst. 1 uváděl, že trestným činem je pro společnost nebezpečný čin, jehož znaky jsou uvedeny v tomto zákoně.

Nepostačující uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu znamená, že je nutno v daném případě zkoumat, zdali již uplatnění např. občanskoprávní, obchodněprávní, přestupkové a jiné odpovědnosti nedosáhne kýženého účelu – zejména ochrany společnosti a nápravy pachatele. Trestní odpovědnost se pak může použít až jako krajní řešení, když mimotrestní prostředky zklamou. Neznamená to ale, že by se vždy mohl uplatnit jen jeden typ odpovědnosti – může se klidně stát, že se ve vztahu k jednomu činu uplatní vícero druhů odpovědnosti (např. trestní a spolu s ní i občanskoprávní náhrada škody nebo správní odpovědnost v podobě odnětí živnostenského oprávnění)⁸⁸ anebo i žádná (z důvodu zanedbatelné společenské škodlivosti).⁸⁹ Pokud však k dosažení účelu již stačí např. občanskoprávní odpovědnost, jiná se nepoužije.

Jsou-li dány podmínky pro aplikaci subsidiarity trestní represe splněny, orgány činné v trestním řízení mají povinnost ji použít. Ústavní soud ve svém nálezu ze dne 11. června 2018, sp. zn. II.ÚS 1152/17, přímo vyslovil, že pokud obecné soudy subsidiaritu trestní represe neaplikují, ač by správně měly, porušují tím ústavní princip *nullum crimen, nulla poena sine lege*. Pokud daný čin bude vykazovat jen nízkou společenskou škodlivost a zcela postačí uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu, nepůjde o čin trestný.⁹⁰

Subsidiarita trestní represe se obvykle uplatní u trestných činů naplňující znaky jen základní skutkové podstaty kvůli jejich nižší závažnosti než závažnost trestných činů v kvalifikované skutkové podstatě. Zvláště pak tam, kde daný skutek z hlediska spodní hranice trestnosti nedosahuje závažnosti běžně se vyskytujících trestných činů dané skutkové podstaty a kde postačí uplatnění prostředků mimotrestních.⁹¹ Z usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. listopadu 2016, č.j. 8 Tdo 1362/2016-47 však vyplývá, že užití subsidiarity trestní represe není *a priori* vyloučeno ani u trestných činů jinak naplňující znaky kvalifikované skutkové podstaty:

⁸⁸ Viz např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. srpna 2016, sp. zn. 8 Tdo 803/2016.

⁸⁹ JELÍNEK, J. Kapitola V. § 1 Pojem trestného činu a jeho znaky. In: JELÍNEK, J. a kolektiv. Op. cit. sub 34. s. 140.

⁹⁰ JELÍNEK, J. Kapitola V. § 1 Pojem trestného činu a jeho znaky. In: JELÍNEK, J. a kolektiv. Op. cit. sub 34. s. 140.

⁹¹ Stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 31. ledna 2013, sp. zn. Tpjn 301/2012, uveřejněné pod č. 26/2013 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, část trestní.

„Pro aplikaci uvedených principů vyplývajících z ustanovení § 12 odst. 2 tr. zákoníku není rozhodující, že čin po formální stránce naplňuje znaky kvalifikované skutkové podstaty, protože při použití zásady subsidiarity trestní represe je třeba zvažovat celkovou společenskou škodlivost činu, [...] je tedy třeba zvažovat souhrn všech těchto okolností určujících společenskou škodlivost činu bez ohledu na to, o jakou právní kvalifikaci se jedná. Proto, i přesto, že obvykle bude přicházet do úvahy aplikace zásad § 12 odst. 2 tr. zákoníku u trestných činů základní skutkové podstaty, není z uvedených obecných kritérií vyloučeno, aby byla aplikována i v případě kvalifikovaných trestných činů, jestliže i přes naplnění některého kvalifikačního znaku (např. vyšší škody) je celková společenská škodlivost natolik nízká, že nedosahuje ani spodní hranice trestnosti běžně se vyskytujícím trestným činům dané skutkové podstaty.“

Nepřiměřeně přísné posuzování velké části bagatelních trestných činů, zejména krádeží, spáchaných za nouzového stavu spočívalo právě v jejich kvalifikaci dle kvalifikované skutkové podstaty obsahující znak spáchání za ohrožující události, ačkoliv nebylo možné vyvodit a prokázat jinou než časovou a místní souvislost činu s tímto znakem. Pomineme-li otázku, zda bylo správné, že se soudy spokojily s pouhou časovou a místní souvislostí, stále ještě bylo možné se příliš přísnému postihu vyhnout. V případech často velmi nízké společenské závažnosti mohlo postačit uplatnění odpovědnosti dle jiných právních předpisů (např. přestupkové) a nabízela se tedy aplikace subsidiarity trestní represe, a to i přes naplnění znaku kvalifikované skutkové podstaty. Trestní odpovědnost by pak nebyla uplatněna vůbec.

4.3.2. Mimořádné snížení trestu odnětí svobody

I pokud byla aplikace subsidiarity trestní represe vyloučena a trestní odpovědnost bylo potřeba uplatnit, nabízela se orgánům činným v trestním řízení další možnost, jak zmírnit nepřiměřeně přísný postih pachatelů, a to institut mimořádného snížení trestu odnětí svobody obsažený v ust. § 58 TZ.

Mimořádné snížení trestu odnětí svobody za krádeže spáchané za nouzového stavu bylo obecně nejpriléhavější z důvodu uvedeného v ust. § 58 odst. 1 TZ (vycházíme-li z předpokladu, že pachatel neprohlásil svou vinu, neuzavřel dohodu o vině a trestu apod.). Tento důvod umožňuje snížit trest odnětí svobody pod dolní hranici stanovené trestní sazby, má-li soud vzhledem k okolnostem případu nebo k poměrům pachatele za to, že by použití stanovené trestní sazby bylo pro pachatele nepřiměřeně přísné a že lze dosáhnout nápravy pachatele i trestem kratšího trvání. Na tomto místě podotýkám, že na krádeže kvalifikované dle kvalifikované

skutkové podstaty uvedené v ust. § 205 odst. 4 písm. b) TZ by co do mimořádného snížení trestu odnětí svobody ani nedopadalo omezení uvedené v ust. § 58 odst. 4 TZ. Za takové krádeže je totiž stanovena trestní sazba v rozpětí od dvou do osmi let, přičemž omezení z ust. § 58 odst. 4 TZ se vztahuje teprve na případy, kdy dolní hranice stanovené trestní sazby činí alespoň 5 a více let. Soudy by tedy mohly uložit i trest kratší jednoho roku a využít i institutu podmíněného odsouzení k trestu odnětí svobody v ust. § 81 a násl. TZ, kde se maximální tříletý limit vztahuje až k uloženému, nikoliv hrozícímu trestu odnětí svobody.

4.3.3. Další možnosti(?)

Mimořádným snížením trestu odnětí svobody však výčet končí, byť by se s ohledem na množství alternativních trestů a odklonů obsažených v trestním zákoníku a trestním řádu mohlo zdát, že se soudům nabízelo mnohem více možností, jak přísné tresty zmírnit či přizpůsobit situaci. Bohužel je nutné opět poukázat na to, že při aplikaci kvalifikované skutkové podstaty se z příslušných trestných činů (kromě trestných činů šíření nakažlivé lidské nemoci z nedbalosti dle ust. § 153 odst. 1 a 2 písm. a) TZ a ohrožování zdraví závadnými potravinami a jinými předměty z nedbalosti dle ust. § 157 odst. 1 a 2 písm. a) TZ) stávaly zločiny se sazbou trestu odnětí svobody od dvou (v jednom případě od tří) do osmi let. A jak už uvádím výše, nebylo možné z toho důvodu aplikovat žádný alternativní trest či odklon. Z čistě právního hlediska by byl aplikovatelný snad ještě peněžitý trest, avšak s ohledem na poměry pachatelů, které je zjevně nutily ke krádežím s nevysokou škodou, povahu a okolnosti většiny trestných činů pravděpodobně postačí odkázat jen na ust. § 68 odst. 6 TZ, aby bylo jasné, že peněžitý trest zde spásnou alternativou nebyl. A i kdyby trestní zákoník ust. § 68 odst. 6 TZ neobsahoval, s ohledem na ust. § 69 odst. 2 TZ by uložení peněžitého trestu v těchto případech většinou představovalo v konečném důsledku jen další odsouzení k trestu odnětí svobody.

Závěr

Cílem diplomové práce bylo objasnit, jakou roli hraje nouzový stav v trestním zákoníku, identifikovat problémy, které v této oblasti přinesla pandemie onemocnění covid-19, a z hlediska identifikovaných problémů zhodnotit právní úpravu a případně předestřít návrhy *de lege ferenda*.

Roli nouzového stavu v trestním zákoníku jsem představila v části druhé. Nouzový stav se v trestním zákoníku objevuje v základních skutkových podstatách třech trestných činů. Dále nouzový stav figuruje v ust. § 42 písm. j) TZ mezi obecně přitěžujícími okolnostmi pod souhrnným pojmem „*krizová situace*“. V neposlední řadě má vyhlášení nouzového stavu svůj význam i při posuzování naplnění okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby v podobě ohrožující události u devíti trestných činů. Nouzový stav sám o sobě sice není příslušnou okolností podmiňující použití vyšší trestní sazby, nicméně vzhledem k možným důvodům svého vyhlášení může sloužit jako vodítko, které usnadňuje určení existence ohrožující události – která právě znakem kvalifikované skutkové podstaty je – a potřebné míry pachatelova zavinění. Vymezení předmětné kvalifikované skutkové podstaty pouze u devíti trestných činů jsem shledala být nesystematickým. V diplomové práci jsem nabídla příklady trestných činů, u nichž spatřuji doplnění kvalifikované skutkové podstaty důvodným.

Hlavním problémem, který přinesla pandemie onemocnění covid-19, byl rozkol v rozhodovací praxi soudů týkající se rozdílného posuzování naplnění okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby v podobě ohrožující události. Jedna část soudů shledávala dostatečnou časovou a místní souvislost spáchaného trestného činu s příslušnou okolností, druhá část vyžadovala i souvislost věcnou. Rozřešení zčásti přinesl pandemický zákon, hlavně ale dne 16. března 2021 rozsudek velkého senátu trestního kolegia Nejvyššího soudu, sp. zn. 15 Tdo 110/2021, podpořený nálezem Ústavního soudu ze dne 20. července 2021, sp. zn. IV. ÚS 767/21. Soudy i zákon se přiklonily k potřebě naplnění i věcné souvislosti, aby mohla být předmětná kvalifikovaná skutková podstata naplněna. Nejvyšší soud dále sjednotil přístup k nouzovému stavu, když uvedl, že není znakem příslušné kvalifikované skutkové podstaty a že může hrát roli až při dovozování existence ohrožující události a požadované míry zavinění pachatele z hlediska jeho vědomosti o ní.

Skutečnost, že vůbec došlo mezi soudy a ostatně i jinými orgány činnými v trestním řízení k rozporu v rozhodování, si žádala zhodnocení současné právní úpravy. Došla jsem k závěru, že právní úprava přinejmenším kvalifikovaných skutkových podstat se znakem

v podobě ohrožující události není dostatečně jasná a určitá. Současný stav právní úpravy navíc dle mého názoru odporuje zásadě *nullum crimen sine lege scripta a certa*, jelikož řešení naprosto zásadní otázky trestní odpovědnosti je pro adresáta nepřehledně roztržštěné mezi zákonem a judikaturou. Ve své práci jsem proto popsala možné změny právního řádu, přičemž u každé jsem identifikovala její výhody a nevýhody. Navrhla jsem jednak vložení výkladového ustanovení, které by po vzoru ust. § 88 odst. 1 starého trestního zákoníku obecně zakotvilo materiální posuzování kvalifikovaných skutkových podstat. Výhodou takového řešení by byla jeho komplexnost, nevýhodou fakt, že by se jednalo o autentický výklad. Alternativu jsem pak spatřovala v novelizaci znění předmětných kvalifikovaných skutkových podstat, přičemž jsem nabídla i konkrétní možnost nové formulace. V tomto případě by se již o autentický výklad nejednalo, ale řešení by postrádalo na komplexnosti.

Sjednocení rozhodovací praxe v konečném důsledku potvrdilo nepřiměřenost dřívějších odsouzení při aplikaci kvalifikované skutkové aplikace se znakem v podobě ohrožující události na základě čistě časové a místní souvislosti ohrožující události se spáchaným trestným činem. Sjednocení rovněž způsobilo, že pachatelé trestných činů spáchaných ve stejné době a za stejných podmínek, byli odsouzeni podle rozdílné právní kvalifikace jen kvůli tomu, že o jednom bylo rozhodnuto před sjednocením a o druhém až po něm. Takovou situaci nelze označit za spravedlivou a přinesla tím pádem otázku, zda se v rámci nynější právní úpravy mohou nepřiměřeně odsouzení ve světle sjednocujícího rozhodnutí domáhat nápravy. Kvůli marnému uplynutí lhůt se již odsouzení nemohou bránit odvoláním či dovoláním. Posoudila jsem další různé možnosti od stížnosti pro porušení zákona přes prezidentské milosti po ústavní stížnost, ale žádnou z nich jsem nevyhodnotila jako vhodnou. Navrhla jsem proto rozšířit právní řád o nový důvod pro obnovu řízení, který by se vztahoval ke změně judikatury. Vymezila jsem i jasná pravidla, za nichž by k obnově řízení mohlo dojít.

Konečně jsem i položila otázku, zda měly soudy možnost vyvarovat se nepřiměřeně přísného potrestání pachatelů, ačkoliv byly přesvědčeny, že k naplnění okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby v podobě ohrožující události postačí časová a místní souvislost trestného činu s ní. Soudy mohly za tímto účelem využít zásady subsidiarity trestní represe, nebo alespoň institutu mimořádného snížení trestu odnětí svobody.

Závěrem lze konstatovat, že pandemie onemocnění covid-19 především ohrozila životy a zdraví nás všech, vedle toho ale i otevřela četné otázky v trestním právu. Zatímco tyto otázky čekaly na zodpovězení, byly vynášeny rozsudky s nepřiměřenými tresty uloženými na základě právní kvalifikace, která se posléze ukázala být nesprávnou. Soudní rozhodování se sice nakonec

podářilo sjednotit, ale vzniklý problém odhalil nedostatečnost právní úpravy. Nedostatečná právní úprava a spolu s ní i nepřiměřená potrestání mnohých pachatelů však stále volají po nápravě. V diplomové práci jsem proto navrhla cesty, kterými by se taková náprava mohla vydat.

Seznam použitých zdrojů

1. Seznam použité literatury

JELÍNEK, J. a kolektiv: *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část.* 7. vydání. Praha: Leges, 2019. ISBN 978-80-7502-380-3. 1000 s.

JIRŮČEK, P., MAREK, T.: *Řešení bagatelních deliktů.* Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-87576-90-8. 128 s.

KOCINA, J. Zvláště přitěžující okolnosti a snížení trestu odnětí svobody. *Bulletin advokacie.* Česká advokátní komora, 2010, 2010(1-2), s. 36-38. ISSN 1210-6348.

PAVLÍČEK, V. a kolektiv. *Právo a bezpečnost státu: Sborník statí.* 1. vydání. Praha: Vodnář, 2002. ISBN 80-85889-55-2. 268 s.

PAVLÍČEK, V. a kolektiv. *Ústavní právo a státověda, II. díl. Ústavní právo České republiky.* 2. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2015. ISBN 978-80-7502-084-0. 1152 s.

RYCHETSKÝ, P. a kolektiv. *Ústava České republiky: Ústavní zákon o bezpečnosti České republiky: Komentář.* Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-809-3. 1224 s.

ŠÁMAL, P. a kolektiv: *Trestní zákoník.* 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-428-5. 3614 s.

ŠÁMAL, P. a kolektiv: *Trestní řád. Komentář.* 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-465-0. 4700 s.

ŠÁMAL, P. a kolektiv: *Trestní právo hmotné.* 8. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016. ISBN 978-80-7552-358-7. 1052 s.

ŠČERBA, F. a kolektiv: *Trestní zákoník. Komentář.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020. ISBN 978-80-7400-807-8. 3331 s.

2. Seznam použitých internetových zdrojů

BUMBA, J., ČIHÁK, O. Za krádež housek vězení? Soudce chtěl jen uklidit recidivistu mimo společnost, soudí právník Gřivna. *Český rozhlas Plus* [online]. Český rozhlas, 2021, 11. srpna 2020 [cit. 27. července 2021]. Dostupné z: <https://plus.rozhlas.cz/za-kradez-housek-vezeni-soudce-chtel-jen-uklidit-recidivistu-mimo-spolecnost-8270814>.

ČTK. Anygalossy: Vyšší tresty v době nouzového stavu jsou přiměřené. *ČTK ČESKÉ NOVINY* [online]. ČTK, 2021, 21. září 2020 [cit. 27. července 2021]. Dostupné z: <https://www.ceskenoviny.cz/zpravy/anygalossy-vyssi-tresty-v-dobe-nouzoveho-stavu-jsou-primerene/1935519>.

DIMUN, P. Pandemický zákon má zmírnit tresty, soudci však varují před zmatky. *Česká justice: nejpřehlednější průvodce českou justicí* [online]. Media Network, 24. února 2021 [cit. 27. července 2021]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2021/02/pandemicky-zakon-ma-zmirnit-tresty-soudci-vsak-varuji-pred-zmatky/>.

DRÁPAL, J., DUŠEK, L. Tresty za nouzového stavu: nedořešený problém. *Právnická fakulta: Univerzita Karlova* [online]. PRF UK, 2021, 24. května 2021 [cit. 28. října 2021]. Dostupné z: https://www.prf.cuni.cz/sites/default/files/uploads/files/LDH2021-1-Tresty-za-nouzoveho-stavu-nedoreseny-problem_1.pdf.

KARASOVÁ, J. Drobné krádeže v nouzovém stavu. Stovky lidí dostaly nepřiměřený trest, nápravy se ale dočká jen hrstka. *iROZHLAS* [online]. Praha: Český rozhlas, 2021, 15. října 2021 [cit. 17. října 2021]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/drobne-kradeze-nouzovy-stav-nepriemereny-trest-naprava_2110151203_btk.

LEDVINKOVÁ, P. Tresty za zneužití podpory pro podnikatele stížené koronavirem. *Právní rádce* [online]. Economia, a.s., Hospodářské noviny HN.cz, 2021, 4. září 2020 [cit. 27. října 2021]. Dostupné z: <https://pravnicaradce.ekonom.cz/c1-66809940-tresty-za-zneuzeni-podpory-pro-podnikatele-stizene-koronavirem>.

PAULENKOVÁ, K. Covidová pomoc se v Česku zneužívá čím dál víc. Podvody končí i na policii Zdroj: https://www.idnes.cz/ekonomika/domaci/covid-programy-zneuzeni-financni-sprava-dotace.A210506_205033_ekonomika_mato. *iDNES.cz* [online]. MAFRA, 2021, 7. května 2021 [cit. 27. října 2021]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/ekonomika/domaci/covid-programy-zneuzeni-financni-sprava-dotace.A210506_205033_ekonomika_mato.

RYCHETSKÝ, P. a kolektiv. *Ústava České republiky: Komentář*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 22. října 2021]. ASPI_ID KO1_1993CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

ŠIMÍČEK, V., SUCHÁNEK, R. *Ústava České republiky: Komentář*. [Systém ASPI]. Nakladatelství Linde [cit. 22. října 2021]. ASPI_ID KO1i1993CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

VESELOVSKÝ, M. Vězení za krádež pěti housek? Je to neadekvátní trest, nejde o rabování, říká Jelínek. *Aktuálně.cz* [online]. *Economia*, 2021, 7. července 2020 [cit. 27. července 2021]. Dostupné z: <https://video.aktualne.cz/dvtv/vezeni-za-kradez-peti-housek-je-to-neadekvatni-nejde-o-rabov/r~6309e8d4c06011ea9d74ac1f6b220ee8/>.

VUČKA, J. Trestní právo v době koronavirové aneb Jean Valjean po česku. *Epravo.cz* [online]. Praha: EPRAVO.CZ, 2021, 30. června 2020 [cit. 27. července 2021]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/trestni-pravo-v-dobe-koronavirove-aneb-jean-valjean-po-cesku-111357.html>.

ZEMAN, P. Stanovisko k uplatňování zásady subsidiarity trestní represe a škodlivosti činu (§ 12 odst. 2 trestního zákoníku). *Veřejná žaloba* [online]. Nejvyšší státní zastupitelství, 2021, 21. prosince 2011 [cit. 27. července 2021]. Dostupné z: https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2020/03/5_2011.pdf.

ZEMAN, P. Sdělení NSZ k otázkám trestní odpovědnosti během nouzového stavu. *Veřejná žaloba* [online]. Nejvyšší státní zastupitelství, 2021, 13. března 2020 [cit. 27. července 2021]. Dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/nsz/sdeleni-nsz-k-otazkam-trestni-odpovednosti-behem-nouzoveho-stavu/>.

Opatření na podporu ekonomiky. *Vláda České republiky* [online]. Vláda ČR, 2021, 7. května 2021 [cit. 27. října 2021]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/scripts/detail.php?abbrev=180601>.

Spáchání majetkového trestného činu za nouzového stavu nemusí nutně znamenat vyšší trest. *Rozumné právo* [online]. Praha: čekit.cz, 6. srpna 2020 [cit. 27. července 2021]. Dostupné z: <https://www.rozumne-pravo.cz/cz/stanoviska/spachani-majetkoveho-trestneho-cinu-za-nouzoveho-stavu-nemusi-nutne-znamenat-vyssi-trest/>.

Spouštíme příjem žádostí do programu Úvěr COVID. *Národní rozvojová banka* [online]. NRB, 2021, 15. března 2020 [cit. 1. listopadu 2021]. Dostupné z: <https://www.nrb.cz/spoustime-prijem-zadosti-do-programu-uver-covid/>.

3. Seznam použitých právních předpisů

Rozhodnutí Prezidenta republiky č. 378/2013 ze dne 29. listopadu 2013.

Rozhodnutí předsedy vlády č. 373/2002 Sb., o vyhlášení nouzového stavu pro území hlavního města Prahy, Středočeského kraje, Jihočeského kraje, Plzeňského kraje a Karlovarského kraje z důvodu značného rozsahu ohrožení životů, zdraví a majetku v důsledku rozsáhlých povodní na dobu od 18.00 hodin dne 12. srpna 2002 do 24 hodin dne 22. srpna 2002.

Rozhodnutí předsedy vlády č. 374/2002 Sb., o vyhlášení nouzového stavu pro území Ústeckého kraje z důvodu značného rozsahu ohrožení životů, zdraví a majetku v důsledku rozsáhlých povodní na dobu od 07.00 hodin dne 13. srpna 2002 do 24 hodin dne 22. srpna 2002.

Rozhodnutí vlády České republiky č. 383/2002 Sb., o zrušení nouzového stavu pro území Karlovarského kraje.

Rozhodnutí vlády České republiky č. 385/2002 Sb., o prodloužení nouzového stavu pro území hlavního města Prahy, Středočeského kraje, Jihočeského kraje, Plzeňského kraje a Ústeckého kraje.

Rozhodnutí vlády České republiky č. 121/2006 Sb., o vyhlášení nouzového stavu pro území Jihočeského kraje, Středočeského kraje, Ústeckého kraje, Pardubického kraje, Jihomoravského kraje, Olomouckého kraje a Zlínského kraje z důvodu vzniklé krizové situace spočívající v ohrožení životů, zdraví a značného rozsahu ohrožení majetku v důsledku rozsáhlých povodní na dobu od 23.00 hodin dne 2. dubna 2006 do 24.00 hodin dne 10. dubna 2006.

Rozhodnutí vlády České republiky č. 126/2006 Sb., o prodloužení nouzového stavu.

Rozhodnutí vlády České republiky č. 11/2007 Sb., o vyhlášení nouzového stavu pro území Jihočeského kraje, Plzeňského kraje, Karlovarského kraje, kraje Vysočina, kraje Libereckého, v rámci kraje Královéhradeckého pro okresy Trutnov, Náchod, Jičín, v rámci kraje Moravskoslezského pro okres Bruntál a v rámci kraje Středočeského pro okresy Benešov, Příbram, Kutná Hora a Kolín z důvodu vzniklé krizové situace spočívající v ohrožení životů, zdraví a značného rozsahu ohrožení majetku v důsledku rozsáhlé živelní pohromy.

Rozhodnutí vlády České republiky č. 140/2013 Sb., o vyhlášení nouzového stavu pro území Jihočeského kraje, Plzeňského kraje, Středočeského kraje, Libereckého kraje, Královéhradeckého kraje, Ústeckého kraje a hlavního města Prahy z důvodu vzniklé krizové situace spočívající v ohrožení životů, zdraví a značného rozsahu ohrožení majetku v důsledku rozsáhlé živelní pohromy na dobu od 21.00 hodin dne 2. června 2013 do odvolání.

Rozhodnutí vlády České republiky č. 148/2013 Sb., o zrušení nouzového stavu pro území Libereckého kraje.

Rozhodnutí vlády České republiky č. 171/2013 Sb., o zrušení nouzového stavu pro území Jihočeského kraje, Plzeňského kraje a pro území hlavního města Prahy.

Rozhodnutí vlády České republiky č. 172/2013 Sb., o zrušení nouzového stavu pro území Ústeckého kraje, Středočeského kraje a Královéhradeckého kraje.

Usnesení č. 2/1993 Sb., předsednictva České národní rady o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

Usnesení vlády České republiky č. 375/2002 Sb., České republiky o schválení Rozhodnutí předsedy vlády o vyhlášení nouzového stavu.

Usnesení vlády České republiky č. 69/2020 Sb., o vyhlášení nouzového stavu pro území České republiky z důvodu ohrožení zdraví v souvislosti s prokázáním výskytu koronaviru /označovaný jako SARS CoV-2/ na území České republiky na dobu od 14.00 hodin dne 12. března 2020 na dobu 30 dnů.

Usnesení vlády České republiky č. 156/2020 Sb., o prodloužení nouzového stavu v souvislosti s epidemií viru SARS CoV-2.

Usnesení vlády České republiky č. 219/2020 Sb., o prodloužení nouzového stavu v souvislosti s epidemií viru SARS CoV-2.

Usnesení vlády České republiky č. 391/2020 Sb., vlády o vyhlášení nouzového stavu pro území České republiky z důvodu ohrožení zdraví v souvislosti s prokázáním výskytu koronaviru /označovaný jako SARS CoV-2/ na území České republiky na dobu od 00:00 hodin dne 5. října 2020 na dobu 30 dnů.

Usnesení vlády České republiky č. 439/2020 Sb., o prodloužení nouzového stavu v souvislosti s epidemií viru SARS CoV-2.

Usnesení vlády České republiky č. 471/2020 Sb., o prodloužení nouzového stavu v souvislosti s epidemií viru SARS CoV-2.

Usnesení vlády České republiky č. 521/2020 Sb., o prodloužení nouzového stavu v souvislosti s epidemií viru SARS CoV-2.

Usnesení vlády České republiky č. 593/2020 Sb., o prodloužení nouzového stavu v souvislosti s epidemií viru SARS CoV-2.

Usnesení vlády České republiky č. 21/2021 Sb., o prodloužení nouzového stavu v souvislosti s epidemií viru SARS CoV-2.

Usnesení vlády České republiky č. 59/2021 Sb., o vyhlášení nouzového stavu pro území České republiky z důvodu ohrožení zdraví v souvislosti s prokázáním výskytu koronaviru /označovaný jako SARS CoV-2/ na území České republiky.

Usnesení vlády České republiky č. 96/2021 Sb., o vyhlášení nouzového stavu pro území České republiky z důvodu ohrožení zdraví v souvislosti s prokázáním výskytu koronaviru /označovaný jako SARS CoV-2/ na území České republiky na dobu 30 dnů od 00:00 hodin dne 27. února 2021.

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

Ústavní zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním.

Zákon č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů.

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 94/2021 Sb., o mimořádných opatřeních při epidemii onemocnění COVID-19 a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 159/2020 Sb., o kompenzačním bonusu v souvislosti s krizovými opatřeními v souvislosti s výskytem koronaviru SARS CoV-2.

4. Seznam použité judikatury

Nález Ústavního soudu ze dne 11. června 2018, sp. zn. II.ÚS 1152/17.

Nález Ústavního soudu ze dne 20. července 2021, sp. zn. IV. ÚS 767/21.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 25. listopadu 1964, sp. zn. 4 Tz 49/64.

Rozsudek Krajského soudu v Plzni ze dne 25. srpna 2020, č.j. 9 To 208/2020-384.

Rozsudek velkého senátu trestního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 16. března 2021, sp. zn. 15 Tdo 110/2021.

Usnesení Krajského soudu v Plzni ze dne 13. srpna 2020, č.j. 9 To 195/2020-245.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. srpna 2016, sp. zn. 8 Tdo 803/2016.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. listopadu 2016, č.j. 8 Tdo 1362/2016-47.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. listopadu 2020, č.j. 4 Tdo 1204/2020-493.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. prosince 2020, č.j. 4 Tdo 1255/2020-232.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. ledna 2021, č.j. 6 Tdo 1330/2020-304.

Usnesení Ústavního soudu ze dne 16. května 2000, sp. zn. II. ÚS 137/2000.

Usnesení Ústavního soudu ze dne 22. dubna 2020, sp. zn. Pl. ÚS 8/20-2.

5. Seznam ostatních zdrojů

Stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 31. ledna 2013, sp. zn. Tpjn 301/2012, uveřejněné pod č. 26/2013 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, část trestní.

Úřad vlády: Důvodová zpráva k zákonu č. 40/2009 Sb., trestnímu zákoníku, č. 40/2009 Dz

Vláda České republiky: Důvodová zpráva k návrhu ústavního zákona č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky, č. 110/1998 Dz.

Vláda České republiky: Důvodová zpráva k zákonu č. 94/2021 Sb., o mimořádných opatřeních při epidemii onemocnění COVID-19 a o změně některých souvisejících zákonů, č. 94/2021 Dz.

Vliv nouzového stavu na posuzování trestné činnosti

Abstrakt

Diplomová práce poskytuje vhled do problematiky posuzování trestné činnosti spáchané za nouzových stavů během pandemie onemocnění covid-19 v letech 2020 až 2021. Cílem diplomové práce bylo zjistit, jakým způsobem je nouzový stav v trestním zákoníku reflektován, identifikovat problémy, které v této oblasti přinesla pandemie onemocnění covid-19, a z hlediska identifikovaných problémů zhodnotit právní úpravu a případně předestřít návrhy *de lege ferenda*.

Trestní zákoník s nouzovým stavem počítá v základních skutkových podstatách třech trestných činů, dále jej řadí mezi obecně přitěžující okolnosti a nouzový stav může rovněž hrát roli při posuzování naplnění okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby u devíti trestných činů. Vymezení zmíněné okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby pouze u devíti trestných činů práce považuje za nesystematické, a navrhuje proto příklady dalších trestných činů, kde by okolnost měla být zahrnuta.

Nouzové stavy a pandemie onemocnění covid-19 způsobily nejednotnost v rozhodovací praxi soudů. Soudy se neshodovaly v otázce potřebné míry souvislosti spáchaného trestného činu s výše zmíněnou okolností podmiňující použití vyšší trestní sazby, kdy se některé soudy spokojily se souvislostí časovou a místní, jiné vyžadovaly i souvislost věcnou. Sjednocení rozporu si vyžádalo zásah velkého senátu trestního kolegia Nejvyššího soudu, Ústavního soudu a zákonodárce. Diplomová práce popisuje různé přístupy soudů k potřebné míře souvislosti i jejich sjednocení.

Práce rovněž v tomto směru shledává současnou právní úpravu nedostatečně jasnou a určitou a předkládá návrhy na její novelizaci.

Rozdílný přístup soudů a aplikace kvalifikované skutkové podstaty pouze na základě časové a místní souvislosti vedly k nepřiměřenému potrestání mnoha pachatelů. Práce proto zkoumá možnosti nápravy tohoto stavu a navrhuje za tímto účelem i nový důvod pro obnovu řízení.

V neposlední řadě se diplomová práce zamýšlí nad zásadou subsidiarity trestní represe a institutu mimořádného snížení trestu odnětí svobody jakožto prostředků, jichž mohly soudy před sjednocením rozhodovací praxe využít k vyvarování se uložení nepřiměřeně přísných trestů.

Práce byla zpracována za využití metody deskriptivní, komparativní, analytické a syntetické.

Klíčová slova:

Nouzový stav, okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby, věcná souvislost, covid-19

The Impact of the State of Emergency on the Assessment of Crimes

Abstract

The thesis provides an insight into the issue of assessing crimes committed during states of emergency during the pandemic of the covid-19 disease in the years 2020 and 2021. The aim of the thesis was to find out how the state of emergency is reflected in the Criminal Code, to identify the problems caused by the pandemic of the covid-19 disease in this area, and to evaluate the legislation in terms of the identified problems and, if necessary, to put forward *de lege ferenda* proposals.

The Criminal Code provides for a state of emergency in the provisions regulating basic bodies of three crimes, it also includes it among the generally aggravating circumstances and the state of emergency may also play a role in assessing the fulfilment of a circumstance triggering the application of a higher penalty rate for nine crimes. The thesis considers the definition of the above-mentioned circumstance triggering the application of a higher penalty rate for only nine crimes to be unsystematic and therefore proposes examples of other crimes where the circumstance should be included.

States of emergency and the covid-19 pandemic have caused inconsistency in the courts' decision-making practice. The courts have disagreed on the necessary degree of connection between the crime committed and the above-mentioned circumstance triggering the application of the higher penalty rate, with some courts being satisfied with a temporal and local connection, while others have required a factual connection in addition to temporal and local connection. The reconciliation of the contradiction required the intervention of the Grand Panel of the Criminal Division of the Supreme Court, the Constitutional Court and the legislator. The thesis describes the different approaches of the courts to the necessary degree of connection and their unification.

The thesis also finds the current legislation insufficiently clear and certain in this respect and makes proposals for its amendment.

Furthermore, the different approaches of the courts and, in particular, the application of qualified body of crime based only on temporal and local connection have led to disproportionate punishment of many perpetrators. The thesis therefore examines the possibilities of remedying this situation and proposes a new ground for retrial for this purpose.

Last but not least, the thesis reflects on the principle of subsidiarity of criminal repression and the institute of extraordinary reduction of imprisonment as means that courts could have

used to avoid imposing disproportionately severe sentences before the unification of decision-making practice.

The thesis was written using descriptive, comparative, analytical and synthetic methods.

Key words:

State of emergency, a circumstance triggering the application of a higher penalty rate, factual connection, covid-19